

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prawno-Traktatowy

IV RAPORT
Z IMPLEMENTACJI I UPOWSZECHNIANIA
MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO
W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

W LATACH 2015-2018

Redakcja:

Zespół Departamentu Prawno-Traktatowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP
Piotr Czepulonis, Robert Drzazga, Mateusz Łabuz, Sławomir Majszyk, Ewa Małys,
Andrzej Miształ, Piotr Rychlik, Bartłomiej Sierzputowski

przy współudziale:

Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Obrony Narodowej,
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Sprawiedliwości,
Ministerstwa Zdrowia, Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej,
Polskiego Czerwonego Krzyża, Departamentu Narodów Zjednoczonych i Praw Człowieka MSZ,
Departamentu Współpracy Rozwojowej MSZ oraz p. Elżbiety Mikos-Skuzy,
prof. Uniwersytetu Warszawskiego

Zdjęcie na okładce:

st. chor. szt. Adam ROIK | Zespół reporterski „Combat Camera”
Dowództwa Operacyjnego RSZ

Projekt graficzny i skład:

Beata Rosa

© Copyright by Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP
Departament Prawno-Traktatowy
al. J.Ch. Szucha 23
00-580 Warszawa
www.gov.pl/dyplomacja
twitter.com/msz_rp

Liczba egzemplarzy:

500

ISBN 978-83-66213-31-9

Druk i oprawa:

Legra Sp. z o.o.
ul. Albatrosów 10 C
30-716 Kraków

Wykaz skrótów	7
Wstęp	8

CZĘŚĆ I

Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego	11
Rozdział 1. Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce – cele i zasady	12
Rozdział 2. Prawo międzynarodowe w polskim systemie prawnym	15
2.1. Procedura związania się umowami międzynarodowymi przez Polskę	15
2.2. Zobowiązania dotyczące międzynarodowego prawa humanitarnego przyjęte przez Polskę w trakcie 32. MKCK	17
Rozdział 3. Ograniczenia metod i środków walki zbrojnej	20
Rozdział 4. Ochrona określonych kategorii osób	25
4.1. Ochrona ludności cywilnej	25
4.2. Ochrona personelu medycznego i duchownego	26
4.3. Ochrona personelu PCK i innego personelu organizacji humanitarnych	28
4.4. Jeńcy wojenni	30
4.5. Uchodźcy	30
Rozdział 5. Ochrona określonych kategorii miejsc i obiektów	34
5.1. Ochrona środowiska naturalnego w konfliktach zbrojnych	34
5.2. Ochrona dóbr kultury	36
5.3. Ochrona szpitali cywilnych i wojskowych	38
5.4. Ochrona obiektów i instalacji zawierających niebezpieczne siły	39
5.5. Miejscowości i strefy pod szczególną ochroną	40
5.6. Zarząd grobów	41

Rozdział 6.	Odpowiedzialność za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego.....	43
6.1.	Regulacje prawno-karne dotyczące naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego	43
6.2.	Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni wojennych – tzw. poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I.....	44
6.3.	Ustawodawstwo karne w zakresie przestępstw wojennych innych niż poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I.....	48
6.4.	Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni ludobójstwa.....	49
6.5.	Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni przeciwko ludzkości	50
6.6.	Właściwość sądów.....	52
6.7.	Odpowiedzialność zwierzchników.....	52
6.8.	Działanie na rozkaz	53
6.9.	Niestosowanie przedawnienia.....	54
6.10.	Jurysdykcja sądów polskich w sprawach karnych oraz obowiązek ścigania przestępstw wynikający z Konwencji genewskich.....	54
Rozdział 7.	Właściwość krajowych organów i organizacji w zakresie implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego.....	57

Część II

Upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego.....	61	
Rozdział 1.	Działania organów administracji państwowej w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego.....	62
1.1.	Komisja do spraw Międzynarodowego Prawa Humanitarnego.....	62
1.2.	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	63
1.3.	Ministerstwo Edukacji Narodowej.....	63
1.4.	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	64
1.5.	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	67
1.6.	Ministerstwo Obrony Narodowej	70
1.6.1.	Seminaria i kursy międzynarodowe.....	70
1.6.2.	Nauczanie kandydatów na żołnierzy zawodowych	71
1.6.3.	Szkolenie ustawiczne prowadzone w ramach doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP.....	71

1.6.4.	Publikacje	74
1.7.	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	74
Rozdział 2.	Działania Polskiego Czerwonego Krzyża w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego.....	80
2.1.	Organizacja i prowadzenie Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego.....	80
2.2.	Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego.....	81
2.3.	Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji ds. Ochrony Znak Czerwonego Krzyża oraz ochrona znaku przed nadużyciami	82
2.4.	Uczestnictwo w pracach konsultacyjnych Europejskiej Grupy Doradców Prawnych Stowarzyszeń Krajowych.....	83
2.5.	Prowadzenie zajęć z zakresu upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego m.in. w WCEO i AON.....	83
2.6.	Prowadzenie zajęć w ramach międzynarodowego kursu NATO CIMIC Functional Specialist.....	83
2.7.	Prowadzenie kursu e-learningowego „Odkrywamy prawo humanitarne”.....	83
2.8.	Konkurs im. R. Bierzanka	84
2.9.	Prowadzenie Biblioteki Międzynarodowego Prawa Humanitarnego	84
2.10.	Baza danych „Customary IHL Database” MKCK	84
2.11.	Szkolenie dla dziennikarzy	84
2.12.	Inne prowadzone działania.....	85
Rozdział 3.	Działania Polski na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ związane z promocją i wzmocnieniem międzynarodowego prawa humanitarnego, w ramach niestałego członkostwa Polski w RB ONZ w latach 2018-2019, w tym w trakcie przewodnictwa RP w RB ONZ w maju 2018 r.....	86
3.1.	Organizacja debaty otwartej RB ONZ nt. ochrony ludności cywilnej.....	86
3.2.	Organizacja wydarzenia towarzyszącego nt. ochrony zdrowia w konfliktach zbrojnych.....	86
3.3.	Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. ochrony dzieci podczas konfliktów zbrojnych	87
3.4.	Wydanie publikacji po debacie otwartej RB ONZ nt. ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych	87
3.5.	Organizacja wydarzenia poświęconego problematyce dzieci w konfliktach zbrojnych.....	87
3.6.	Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. dzieci urodzonych w wyniku przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych	88

3.7.	Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. sytuacji osób niepełnosprawnych w konfliktach zbrojnych.....	88
3.8.	Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. zwiększania efektywności zapobiegania najpoważniejszym zbrodniom w świetle prawa międzynarodowego.....	88
	Podsumowanie	89
	ZAŁĄCZNIKI.....	91
	Załącznik I. Wykaz wielostronnych umów międzynarodowych z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego, których stroną jest Rzeczpospolita Polska.....	91
	Załącznik II. Presidential summary of the open debate held by the Security Council on 22 May 2018 on the protection of civilians in armed conflict.....	94
	Załącznik III. Dane kontaktowe krajowych organów i organizacji właściwych w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej.....	102

Wykaz skrótów

KG I – Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r., poz. 171, załącznik)

KG II – Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r., poz. 171, załącznik)

KG III – Konwencja genewska o traktowaniu jeńców wojennych, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r., poz. 171, załącznik)

KG IV – Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r., poz. 171, załącznik)

KG PSP – Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej

k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 z późn. zm.)

Konwencje genewskie – Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r., poz. 171, załącznik)

Konstytucja RP – Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U., poz. 483 z późn. zm.)

Konwencja Ottawska – Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 323)

k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 z późn. zm.)

MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej

MKCK – Międzynarodowa Konferencja Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca

MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MON – Ministerstwo Obrony Narodowej

MPH – międzynarodowe prawo humanitarne

MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych

PCK – Polski Czerwony Krzyż

PD I – Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r., poz. 175, załącznik)

PD II – Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II), sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r., poz. 175, załącznik)

Protokoły dodatkowe – Protokoły dodatkowe do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., sporządzone w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r., poz. 175, załącznik)

UJ – Uniwersytet Jagielloński

UW – Uniwersytet Warszawski

WAT – Wojskowa Akademia Techniczna

Szanowni Państwo,

Jest mi niezmiernie miło zaprezentować IV Raport z implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej podsumowujący działania prowadzone zarówno w kraju, jak i za granicą przez właściwe organy administracji publicznej, instytucje publiczne i Polski Czerwony Krzyż w latach 2015-2018.

Podobnie jak poprzednie raporty, niniejszy Raport jest świadectwem wagi, jaką Polska przywiązuje do międzynarodowego prawa humanitarnego, a szczególnie do jego przestrzegania. Niestety, znaczenie międzynarodowego prawa humanitarnego jest najpełniej widoczne wtedy, gdy jego normy są naruszane. Obrazy zbombardowanego Aleppo, użycia broni chemicznej na obrzeżach Damaszku czy ataków na konwoje dostarczające podstawowe produkty dla ludności cywilnej nabyt często przypominają nam o przerażających skutkach braku poszanowania zasad i norm tej gałęzi prawa międzynarodowego.

Dla Polski, kraju boleśnie doświadczonego zbrodniami II wojny światowej, znaczenie i wyjątkowa rola międzynarodowego prawa humanitarnego są bezdyskusyjne i stanowią jedno z największych osiągnięć wspólnoty międzynarodowej w jej dążeniu do ograniczenia cierpienia i zapewnienia poszanowania praw ludności cywilnej podczas konfliktów zbrojnych.

Polska od wielu lat jest zaangażowana w rozwój i wspieranie przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego. Nasz rodak, Rafał Lemkin, wprowadził do prawa międzynarodowego pojęcie ludobójstwa – kiedyś rewolucyjne, dzisiaj – stanowiące jedno z podstawowych pojęć prawa międzynarodowego. Polska jest także stroną wielu umów międzynarodowych, którymi związane się implikuje ograniczenie wykorzystywania pewnych rodzajów broni podczas konfliktów zbrojnych. Pomimo wielkiego znaczenia, jakie państwa przypisują bezpieczeństwu, należy mieć na uwadze, że zapewnienie bezpieczeństwa państwa wiąże się z poszanowaniem międzynarodowego prawa humanitarnego i międzynarodowego prawa praw człowieka.

Polska w trakcie sprawowania mandatu niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ przyjęła jako jeden z priorytetów promowanie międzynarodowego prawa humanitarnego oraz ochronę tych grup osób, które podczas konfliktów zbrojnych są najbardziej narażone na cierpienie i niewłaściwe traktowanie.

Z jednej strony Raport zawiera informacje o działaniach w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego podjętych już przez Polskę, które stanowią kontynuację działań opisanych w poprzednich wydaniach tego Raportu. Z drugiej zaś strony Raport szeroko opisuje zmiany, w tym w zakresie prawa krajowego, jak i wiążącego RP prawa międzynarodowego oraz nowe przedsięwzięcia podjęte w ramach aktywności Polski w obszarze międzynarodowego prawa humanitarnego, jakie miały miejsce w ostatnich latach.

Niniejszy Raport, przedstawiający wysiłki Polski na rzecz realizacji przyjętych zobowiązań międzynarodowych oraz wspierania międzynarodowego prawa humanitarnego, nie mógłby powstać bez dużego zaangażowania i wsparcia ze strony Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polskiego Czerwonego Krzyża, uczelni wyższych cywilnych i wojskowych, a także właściwych departamentów Ministerstwa Spraw Zagranicznych, w tym zwłaszcza Departamentu Narodów Zjednoczonych i Praw Człowieka oraz Departamentu Współpracy Rozwojowej. Za przesłane informacje o prowadzonych działaniach oraz ścisłą współpracę w trakcie opracowywania Raportu serdecznie dziękuję.

Chciałbym również podziękować moim współpracownikom – Piotrowi Czepulonisowi, Robertowi Drzazdze, Mateuszowi Łabuzowi, Ewie Małys, Andrzejowi Misztalowi i Bartłomiejowi Sierputowskiemu, którzy pod kierownictwem mojego zastępcy Sławomira Majszyka, włożyli wiele wysiłku przy opracowaniu i opublikowaniu tego Raportu.

Piotr Rychlik
Dyrektor Departamentu Prawno-Traktatowego
Ministerstwa Spraw Zagranicznych

Część I

Implementacja międzynarodowego prawa
humanitarnego

Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce – cele i zasady

Termin „międzynarodowe prawo humanitarne” (MPH) rozumiany jest w niniejszym raporcie jako odpowiednik dawniej używanego pojęcia „międzynarodowe prawo wojenne” (*ius in bello*). Na międzynarodowe prawo humanitarne składają się łącznie tzw. reguły walki i reguły ochrony, czyli reguły dotyczące metod i środków walki oraz reguły dotyczące ochrony osób i dóbr znajdujących się w ręku nieprzyjaciela. Tak jak inne działy międzynarodowego prawa publicznego, prawo humanitarne wyrosło z ukształtowanych przez wieki zwyczajów międzynarodowych. Począwszy od drugiej połowy XIX stulecia obie grupy reguł kodyfikowane są w licznych umowach wielostronnych. Ewolucja ta uczyniła z międzynarodowego prawa humanitarnego zbiór norm o następujących cechach specyficznych.

Po pierwsze, międzynarodowe prawo humanitarne jest jedną z dziedzin prawa międzynarodowego publicznego o największej liczbie przyjętych traktatów wielostronnych. Wielkie kodyfikacje haskie i genewskie XIX i XX wieku należały do największych przedsięwzięć prawotwórczych współczesnego prawa międzynarodowego. Co więcej, obok kodyfikacji doszło do zawarcia wielu dalszych konwencji w ramach tzw. postępowego rozwoju prawa międzynarodowego, m.in. pod wpływem innowacji technologicznych w odniesieniu do środków i metod walki zbrojnej.¹

Po drugie, jedną ze specyficznych cech wypracowanego zbioru umów międzynarodowego prawa humanitarnego stało się oddziaływanie relacji przyczynowo-skutkowych pomiędzy konfliktami zbrojnymi a kolejnymi zmianami stanu prawnego.

¹ Zob. przykładowo najpełniejszy bodaj zbiór takich instrumentów: D. Schindler, J. Tomas (eds.), *The Laws of Armed Conflicts. A Collection of Conventions, Resolutions and Other Documents*, Alphen aan den Rijn-Rockville and Geneva, 1981, ss. 933. Ponadto dostępne są również odpowiednie strony internetowe Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK) – *Treaty Database and States Party* (www.icrc.org) czy *Yale Law School -The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy* (<http://avalon.law.yale.edu>). Z kompilacji polskich odnotować trzeba Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów, M. Flemming et al. (red.), Warszawa: Akademia Obrony Narodowej, 2003, ss. 587.

Twierdzi się, że każda nowa konwencja pojawia się o jedną wojnę za późno. Kolejne konflikty unaoczniały bowiem istnienie wielu luk, niejasności i niekonsekwencji oraz trudności interpretacyjnych związanych z konwencjami, co wymuszało naturalny odruch regulacyjny, czyli potrzebę podjęcia po wojnie kroków kodyfikacyjnych w celu poprawienia i uzupełnienia obowiązujących uregulowań traktatowych.

Po trzecie, znaczna część regulacji międzynarodowego prawa humanitarnego nabrała, pod wpływem powyższego trendu, charakteru norm bardziej wyrazistych i doprecyzowanych, a to z kolei uważane jest za jeden z istotnych czynników przyczyniających się do respektowania międzynarodowego prawa humanitarnego, w odróżnieniu od norm niejasnych bądź trudnych do jednoznacznej interpretacji.² Zbyt precyzyjne formułowanie postanowień konwencji w odniesieniu do kwestii dotyczących międzynarodowego prawa humanitarnego może jednakże prowadzić do przesadnego rozbudowania przyjętych postanowień.

Po czwarte, specyficznym skutkiem sposobu sporządzania, rozwijania oraz uzupełniania norm prawa humanitarnego stało się to, że znaczna ich część została sformułowana w języku norm samowykonalnych (*self-executing rules*), a zatem norm nadających się do bezpośredniego zastosowania bez potrzeby uchwalania stosownych aktów implementujących je do prawa krajowego.

Po piąte, inaczej niż w innych działach prawa międzynarodowego, w obszarze międzynarodowego prawa humanitarnego nie doszło do zredukowania roli prawa zwyczajowego. Przeciwnie, międzynarodowe prawo humanitarne zostało w istotnym stopniu wzmocnione przez wypracowanie zbioru na kształt kodeksu norm prawa zwyczajowego.³

Po szóste, wewnątrz systemu normatywnego międzynarodowego prawa humanitarnego doszło do silnych działań integracyjnych. Przejawem tego stało się powolne odchodzenie od podziału na prawo haskie (reguły walki), ujęte głównie w Konwencjach haskich 1899 i 1907 r., oraz prawo genewskie (reguły ochrony), odzwierciedlone w Konwencjach genewskich z 1949 r. i Protokołach dodatkowych z 1977 r. do tych Konwencji. Ponadto zobrazowaniem powyższego jest Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r. (tzw. Konwencja Ottawska⁴), która zawiera w jednym instrumencie reguły prawa przeciwojennego czy rozbrojeniowego (*ius contra bellum*), reguły walki w formie zakazów używania min (*rules of combat*) oraz reguły ochrony w formie norm ochronnych dla kombatantów i ludności cywilnej (*rules of protection*).

Po siódme, wyraźne wzmocnienie uzyskał trend do zbliżania i zintegrowania reguł prawa humanitarnego stosowanego w międzynarodowych i nie-międzynarodowych konfliktach zbrojnych, co stwarza szanse na wzmocnienie ochrony osób dotkniętych zwłaszcza tymi ostatnimi konfliktami.

² Taką tezę stawiają zwolennicy teorii legitymizacji w stosunkach międzynarodowych. Jeden z jej proponentów jako przykład podaje klarowność (*determinancy*) reguł dotyczących traktowania jeńców wojennych (T. M. Franck, „Legitimacy in the International System”, *American Journal of International Law*, 1988, Vol. 82, s. 713-719), niemniej można taką ocenę odnieść do wielu innych regulacji prawa humanitarnego.

³ Zob. *Study on Customary Humanitarian Law*, przeprowadzone przez MKCK i opublikowane przez Cambridge University Press w 2005 r. Studium dostępne jest na stronie internetowej MKCK (www.icrc.org) w kilku wersjach językowych.

⁴ Dz.U. z 2013 r. poz. 323.

Po ósme, wzmocnieniu i rozbudowaniu podlega ta część prawa międzynarodowego, która dotyczy ścigania i karania poważnych i innych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego. Obserwuje się duży rozwój międzynarodowego prawa karnego, temu zjawisku sprzyja zwłaszcza powołanie kilku trybunałów *ad hoc*, trybunałów hybrydowych oraz stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego.

Te i inne cechy specyficzne międzynarodowego prawa humanitarnego i jego dynamiczne zmiany wymagają uwzględnienia w niniejszym raporcie dla lepszego zrozumienia procesu jego implementacji oraz upowszechniania.

Prawo międzynarodowe w polskim systemie prawnym

2.1. Procedura związania się umowami międzynarodowymi przez Polskę

Artykuł 9 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. stanowi, że „Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.” W konsekwencji zobowiązanie Polski obejmuje przestrzeganie umów międzynarodowych, norm międzynarodowego prawa zwyczajowego, ogólnych zasad prawa społeczości międzynarodowej oraz prawotwórczych uchwał organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem. Z art. 38 ust. 1 d) Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wynika, że dla wykładni i stosowania prawa międzynarodowego istotne znaczenie mają orzeczenia sądowe jako pomocniczy środek ustalania norm prawnych.

Zasada określona w art. 9 Konstytucji RP nabiera szczególnego znaczenia w odniesieniu do międzynarodowego prawa humanitarnego, którego normy zwyczajowe zostały silnie wyeksponowane w orzeczeniach sądów międzynarodowych ostatnich dekad.⁵ W toku kilkuletnich prac wielu ekspertów Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, konsultantów rządowych i organizacji pozarządowych uzgodniona została w 2005 r. lista 161 reguł zwyczajowych.⁶

Związanie się przez Polskę umowami międzynarodowymi następuje w trybie ratyfikacji przez Prezydenta RP albo zatwierdzenia przez Radę Ministrów. Umowy nieratyfikowane wiążą jedynie podmioty administracji państwowej, które je zawarły i nie stanowią źródeł powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP), choć wiążą Państwo w relacjach międzynarodowych na równi z umowami ratyfikowanymi.

Ratyfikacji podlegają umowy międzynarodowe, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji RP, oraz inne umowy międzynarodowe, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają.

⁵ Case Concerning Certain Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, I.C.J. Reports, 1986, p. 14.

⁶ J.-M. Henckaerts, Studium poświęcone zwyczajowemu międzynarodowemu prawu humanitarnemu: wkład w zrozumienie i poszanowanie zasad prawa dotyczących konfliktu zbrojnego, Warszawa: Ośrodek Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża, 2006, ss. 45.

W przypadku ratyfikacji umowę międzynarodową zawiera Rada Ministrów, zgodę na związanie umową wyraża Prezydent RP.

Kompetencje Prezydenta RP do ratyfikacji umowy międzynarodowej określa art. 133 ust.1 Konstytucji RP, wskazując, że Prezydent RP „ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat”. Prezydent RP wykonuje także wstępną kontrolę zgodności umowy z Konstytucją, może na podstawie art. 133 ust. 2 jeszcze przed ratyfikowaniem umowy zwrócić się w tej sprawie do Trybunału Konstytucyjnego. Kompetencje Rządu i Prezydenta RP kontrolowane są przez Parlament, m.in. przez uzależnienie ratyfikacji oraz wypowiedzenia niektórych kategorii umów, od uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.

Ratyfikacja umowy międzynarodowej może nastąpić:

- w trybie art. 89 ust. 2 Konstytucji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie (tzw. mała ratyfikacja), art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U., poz. 443 z późn. zm.) wskazuje, że małej ratyfikacji podlegają „umowy międzynarodowe, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają”,
- w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji (tzw. duża ratyfikacja) – za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie,
- w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji – za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (umowy przekazujące organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach),
- w trybie art. 90 ust. 3 Konstytucji – za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym (umowy wymienione w punkcie powyżej).

Umowy, które nie wymagają ratyfikacji, wymagają zatwierdzenia przez Radę Ministrów (art. 12 ust. 3 ustawy o umowach międzynarodowych). Zatwierdzenie obejmuje wszelkie sposoby wyrażenia zgody na związanie państwa umową przewidziane w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r., poz. 439) i praktyce międzynarodowej, w których nie jest wymagana zgoda głowy państwa. W procedurze nie uczestniczy ani Prezydent RP, ani Parlament.

Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (art. 91 ust. 1 Konstytucji RP).

Ratyfikowane umowy mogą kształtować sytuację prawną obywatela oraz określać jego uprawnienia i obowiązki. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP).

Należy ponadto podkreślić, że stosownie do treści art. 241 ust. 1 Konstytucji RP umowy międzynarodowe ratyfikowane dotychczas przez Rzeczpospolitą Polską na podstawie obowiązujących w czasie ich ratyfikacji przepisów konstytucyjnych i ogłoszone w Dzienniku Ustaw uznaje się za umowy ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie i stosuje się do nich przepisy

art. 91, jeżeli z treści umowy międzynarodowej wynika, że dotyczą one kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji RP.

Znaczenie przepisu art. 241 ust. 1 Konstytucji RP jest ogromne, gdyż główny trzon *corpus iuris* międzynarodowego prawa humanitarnego, czyli Konwencje genewskie i Protokoły dodatkowe do nich, zostały ratyfikowane przez Polskę przed uchwaleniem Konstytucji RP z 1997 r. Wszystkie te instrumenty zostały opublikowane w Dzienniku Ustaw i należą niewątpliwie co najmniej do jednej z kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji RP, tzn. do kategorii „wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji”.

W konsekwencji wszystkie niemal umowy z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego stanowią część krajowego porządku prawnego, czyli zostały do niego inkorporowane. To zaś otworzyło drogę do bezpośredniego stosowania tych umów przez adresatów norm, włącznie z sądami, chyba że konieczne są zmiany w ustawodawstwie w stosunku do materii określonych w formie norm niesamowykonalnych. W praktyce powstaje częstokroć sytuacja, kiedy wskazane jest równoległe zastosowanie metody transpozycji umów międzynarodowych, czyli wpisywania do aktów prawa wewnętrznego postanowień umów międzynarodowych. Taka potrzeba częstokroć bywa podyktowana samą treścią norm, stopniem ich skomplikowania czy też koniecznością precyzyjnego określenia kompetencji odpowiednich organów. W rezultacie nie tylko normy niesamowykonalne, ale także niektóre z norm samowykonalnych są wykonywane poprzez wprowadzenie zmian w ustawodawstwie lub w aktach niższego szczebla w celu zapewnienia właściwej implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego.

2.2. Zobowiązania dotyczące międzynarodowego prawa humanitarnego przyjęte przez Polskę w trakcie 32. MKCK

W 2015 r., na 32. Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca, Polska przyjęła następujące zobowiązania wynikające z międzynarodowego prawa humanitarnego:

1. Przystąpienie do otwartego zobowiązania zgłoszonego przez Szwajcarię – wzmocnienie pozycji i roli Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów (ang. *International Humanitarian Fact Finding Commission – IHFFC*). Polska stale wspiera działalność Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów, utworzonej w 1991 r. W wyniku podjętych starań prof. E. Mikos-Skuza została wybrana ponownie członkiem Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów i pełni funkcję wiceprzewodniczącego Komisji. Polska zachęca strony konfliktów zbrojnych do korzystania z możliwości wyjaśnienia okoliczności naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego przy wykorzystaniu Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów.
2. Włączenie działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy na tle seksualnym w trakcie konfliktów zbrojnych do rządowych programów zajmujących się przeciwdziałaniem i zwalczaniem przemocy, w tym w szczególności do Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania. Polska respektuje i wypełnia opisywane wyżej zobowiązanie.

W tym celu, m.in. w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów powołano Pełnomocnika Rządu do Spraw Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania.⁷

3. W perspektywie przyszłych wyzwań humanitarnych Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża zobowiązują się do wspólnej pracy zmierzającej do jak najszerszego upowszechniania oraz skutecznego wdrażania norm międzynarodowego prawa humanitarnego. Opracowanie tego raportu jest potwierdzeniem wypełnienia tego zobowiązania.
4. W zakresie wdrażania międzynarodowego prawa humanitarnego Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK) zobowiązują się w szczególności do podjęcia działań na rzecz opracowania sprawozdania dla nowego mechanizmu przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego, co zostanie poprzedzone m.in. przeglądem ustawodawstwa zapewniającego właściwą implementację międzynarodowego prawa humanitarnego, zwłaszcza ustawodawstwa karnego, oraz przekazanie takiej aktualizacji na serwery Advisory Services MKCK. Polska poddaje bieżącej analizie ustawodawstwo zapewniające implementację międzynarodowego prawa humanitarnego. Wyniki przeglądu prawa krajowego dotyczącego międzynarodowego prawa humanitarnego są aktualizowane i przesyłane na serwery Advisory Services MKCK: <https://www.icrc.org/en/document/icrc-advisory-services-international-humanitarian-law>.
5. Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża, od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie promowania, upowszechniania i wdrażania międzynarodowego prawa humanitarnego, uznają za konieczne podkreślenie wagi rozpoznawalności i ochrony znaku czerwonego krzyża na poziomie ogólnokrajowym. W związku z tym Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża zobowiązują się do wzmocnienia mechanizmów prawnych, podjęcia działań promocyjnych i edukacyjnych w zakresie ochrony znaku czerwonego krzyża. Powyższe zobowiązanie jest wypełniane przez Polskę w sposób niezmienny i ciągły. W tym celu Polska sporządza bieżące analizy w odniesieniu do opisywanego problemu zmierzające do kompleksowego uregulowania tej kwestii.
6. Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża zobowiązują się do wzmocnienia wzajemnej współpracy i połączenia wysiłków w zakresie zapewnienia dostępu do ochrony i pomocy humanitarnej niezbędnej w związku z napływem fali uchodźców do Europy. Polska pomoc humanitarna udzielana jest zgodnie z Europejskim konsensusem w sprawie pomocy humanitarnej (ang. *European Consensus on Humanitarian Aid*), określonymi w nim zasadami Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej, a także z innymi międzynarodowymi wytycznymi, określonymi m.in. przez Organizację Narodów Zjednoczonych i Unię Europejską. Warto podkreślić, iż we wrześniu 2018 r. Minister Spraw Zagranicznych Jacek Czaputowicz z Prezydentem Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża Peterem Maurerem podpisali Porozumienie o współpracy w dziedzinie pomocy humanitarnej, które określa m.in. zasady finansowania przedsięwzięć w zakresie pomocy humanitarnej.

⁷ <https://www.spoleczenstwoobywatelskie.gov.pl/>.

-
7. Kontynuowanie razem z krajowym stowarzyszeniem Czerwonego Krzyża działań w celu zapewnienia ochrony i pomocy osobom potrzebującym. Polski Czerwony Krzyż jest stowarzyszeniem krajowym Czerwonego Krzyża Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny z dnia 12 sierpnia 1949 roku (Dz. U., poz.171) i Protokołów Dodatkowych do tych Konwencji z dnia 8 czerwca 1977 roku (Dz. U. z 1992 r., poz. 175). Działania opierają się na ustawę z dnia 16 listopada 1964 roku o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U., poz. 276) oraz wydany na jej podstawie Statut zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. (Dz. U., poz. 1284). Rzeczpospolita Polska docenia szczególną rolę i zaangażowanie PCK w realizację misji zapobiegania ludzkim cierpieniom i łagodzenia ich skutków oraz ochrony ludzkiej godności, bez jakiegokolwiek dyskryminacji na tle narodowości, rasy, płci, przekonań religijnych lub politycznych.
 8. Przetłumaczenie na język polski dla celów szkoleniowych i operacyjnych tzw. podręcznika San Remo na temat prawa międzynarodowego wojny na morzu. Zarówno Podręcznik jak i Komentarz zostały opublikowane w formie elektronicznej (na stronie MKCK) oraz książkowej przez Cambridge University Press, „San Remo Manual on International Law applicable to Armed Conflicts at Sea” (ed. Louise Doswald-Beck), Grotius Publications, Cambridge University Press, Cambridge, 1995 (ISBN 0521 55188 9, hardback and ISBN 0521 55864 6, paper back). Wobec braku w Polsce regularnego podręcznika przetłumaczenie takiego wydawnictwa, autorstwa grupy ekspertów międzynarodowych, wydaje się w pełni zasadne. Obecnie prowadzone są zintensyfikowane prace nad kompleksowym tłumaczeniem podręcznika San Remo.
 9. Uzupełnienie informacji normatywnych dotyczących ustawodawstwa polskiego implementującego postanowienia niesamowytokonalne instrumentów międzynarodowego prawa humanitarnego. Strona MKCK nt. „War and Law. Advisory Services. National Implementation of IHL” wymaga uaktualnienia w części dotyczącej Polski w zakresie zmienionych postanowień k.k., k.p.k. i innych. Strona polska dokonuje bieżącej aktualizacji informacji umieszczonej na stronie MKCK: https://ihldatabases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/vwLawsByCategorySelected.xsp?xp_countrySelected=PL.

Niniejszy Raport wskazuje na duże zaangażowanie władz polskich w proces implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego. Pomimo znacznej liczby norm samowytokonalnych zawartych w Konwencjach genewskich i innych instrumentach międzynarodowych w wielu obszarach niezbędne jest przełożenie ich treści na język umożliwiający ich pełną realizację. Zaletą takiego podejścia jest pełniejsza transpozycja norm międzynarodowych do prawa krajowego oraz weryfikacja, w których dziedzinach może wystąpić brak odpowiednich norm prawa krajowego.

Ograniczenia metod i środków walki zbrojnej

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej implementują zawarte w wiążących Polskę umowach międzynarodowych pozytywne zobowiązania do działania wynikające z tych umów oraz zakazy stosowania określonych metod i środków walki zbrojnej podczas:

- szkolenia programowego oraz szkolenia uzupełniającego pododdziałów;
- prowadzenia różnych form szkolenia operacyjno-taktycznego (w szczególności ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń taktycznych z wojskami), przygotowujących dowództwa i wojska do realizacji zadań zgodnie z wojennym przeznaczeniem;
- przygotowania dowództw i wojsk do realizacji zadań w ramach operacji poza granicami kraju w polskich kontyngentach wojskowych;
- uwzględniania w aktach prawnych regulujących zasady użycia siły przez żołnierzy Polskiego Kontyngentu Wojskowego ograniczeń wynikających z międzynarodowego prawa humanitarnego.

Siły Zbrojne RP na bieżąco czuwają, aby pozyskiwane nowe typy uzbrojenia i sprzętu wojskowego spełniały wymogi wynikające z ograniczeń dotyczących środków walki zbrojnej.

Ponadto, w odniesieniu do poszczególnych umów międzynarodowych wprowadzających ograniczenia lub zakazy określonych metod i środków, implementacja oraz upowszechnianie MPH wygląda następująco:

1. Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisany w Genewie dnia 17 czerwca 1925 r. (Dz. U. z 1929 r., poz. 278)
2. Protokół (w zakresie użycia w działaniach zbrojnych czynników biologicznych jako środków walki) uzupełnia postanowienia Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej i toksycznej oraz o ich zniszczeniu sporządzonej w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r. (Dz. U. z 1976 r., poz. 1) oraz Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, sporządzonej w Paryżu dnia 13 stycznia 1993 r. (Dz. U. z 1999 r., poz. 703), które zakazują państwom-stronom posiadania, prowadzenia

badań, oraz nakazują zniszczenie broni chemicznej i biologicznej. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r. (Dz. U. z 1976 r., poz. 1) (tzw. Konwencja BTWC)

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nigdy nie posiadały broni biologicznej ani nie prowadziły nad nią badań i w pełni stosują się do postanowień Konwencji. Corocznie MON przygotowuje i przekazuje wkład do deklaracji na temat działalności mającej związek z Konwencją.

3. Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, otwarta do podpisania w Genewie dnia 18 maja 1977 r. (Dz. U. z 1978 r., poz. 132)

Konwencja nakłada na państwa-strony zobowiązanie do nieoddziaływania na środowisko przez rozmyślne kierowanie procesami naturalnymi – dokonywania zmian w dynamice, składzie lub strukturze ziemi. Polska przestrzega postanowień tej umowy międzynarodowej.

4. Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzona w Genewie dnia 10 października 1980 r. (Dz. U. z 1984 r., poz. 104, z późn. zm.) (tzw. Konwencja CCW)

Polska jest stroną zarówno Konwencji CCW oraz wszystkich załączonych do niej Protokołów:

- w sprawie niewykrywalnych odłamków (Protokół I) – Siły Zbrojne RP nie posiadają uzbrojenia rażącego odłamkami niewykrywalnymi w ciele ludzkim promieniami Roentgena;
- w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min pułapek i innych urządzeń (Protokół II zgodnie z poprawkami z dnia 3 maja 1996 r.).

W Siłach Zbrojnych RP wykonano działania zapewniające, iż ewentualne użycie min (innych niż przeciwpiechotne) zostanie dokonane zgodnie z ograniczeniami nakładanymi przedmiotowym porozumieniem (m.in. obowiązek znakowania pól minowych, ich późniejszego rozminowania oraz sporządzania stosownej dokumentacji). Polska przekazuje corocznie krajowy raport w sprawie wypełniania postanowień poprawionego Protokołu II. Raporty te są dostępne na stronie internetowej Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie (www.unog.ch) w zakładce Disarmament/The CCW Convention/Amended Protocol II:

- w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (Protokół III) – Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nie posiadają broni zapalających;
- w sprawie oślepiającej broni laserowej (Protokół IV) – Siły Zbrojne RP nie posiadają laserowych broni oślepiających;
- o wybuchowych pozostałościach wojennych (Protokół V) – Polska przekazuje corocznie krajowy raport w sprawie wykonania postanowień Protokołu V. Raporty te są dostępne na stronie internetowej Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie (www.unog.ch) pod zakładką: Disarmament/The CCW Convention/Protocol V.

-
5. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, sporządzona w Paryżu dnia 13 stycznia 1993 r. (Dz. U. z 1999 r., poz. 703) (tzw. Konwencja CWC)

Polska nie posiadała nigdy broni chemicznej, a więc nie ciąży na niej żadne zobowiązania w zakresie jej niszczenia. Funkcję Organu Krajowego ds. wykonywania Konwencji CWC pełni MSZ, a w jej wykonywanie, tj. przygotowywanie deklaracji, przyjmowanie inspekcji, współpracę z OPCW, zaangażowane są również: Minister właściwy ds. gospodarki, MON oraz MSWiA. Wykonywanie Konwencji regulowane jest następującymi aktami prawnymi:

- Ustawą z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów (Dz. U., poz. 812 oraz z 2010 r., poz. 1228);
- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 21 maja 2014 r. w sprawie informacji z działalności z wykorzystaniem związków chemicznych i ich prekursorów (Dz. U. poz. 783);
- Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu przyjmowania inspekcji Organizacji do spraw Zakazu Broni Chemicznej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 r., poz. 40);
- Rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie produkcji, wytwarzania, przetwarzania i używania toksycznych związków chemicznych i ich prekursorów (Dz. U., poz. 1432 oraz z 2013 r. poz. 1502);
- Decyzją Nr 450/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie realizacji postanowień Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów przez komórki organizacyjne Ministerstwa Obrony Narodowej oraz jednostki organizacyjne podległe Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowane (Dz. Urz. Min. Obr. Nar., poz. 379 oraz z 2013 r. poz. 328).

W wyniku realizacji zapisów przytoczonych aktów prawnych implementacja postanowień Konwencji CWC w resorcie obrony narodowej odbywa się przez:

- nadzór nad obrotem toksycznych związków chemicznych lub ich prekursorów, wymienionych w Wykazie 1 Konwencji (w ilościach i do celów dozwolonych);
- coroczne opracowywanie zbiorczego zestawienia (oraz sporządzanie planów na rok przyszły) wykorzystania związków chemicznych, wyszczególnionych w Wykazie 1 do Konwencji;
- udział w ćwiczeniach, szkoleniach, konferencjach, warsztatach organizowanych pod patronatem lub bezpośrednio przez OPCW;
- używanie toksycznych związków chemicznych lub ich prekursorów, wymienionych w Wykazie 1 Konwencji, do celów ochronnych w ramach szkolenia wojsk na zasadach określonych w „Instrukcji o szkoleniu z ochrony przed bojowymi środkami chemicznymi i substancjami promieniotwórczymi w Siłach Zbrojnych RP” (sygn. Chem. 405/2013).

-
6. Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 323) (tzw. Konwencja Ottawska)

Konwencja obowiązuje Polskę od 1 czerwca 2013 roku, ale już od 2003 r. Polska – na zasadzie dobrowolności – składała doroczne raporty z wykonywania jej postanowień. Działając w duchu tej umowy, przedstawiciele Sił Zbrojnych RP, biorący udział w misjach pokojowych poza granicami kraju, aktywnie angażują się w uświadamianie ludności cywilnej o zagrożeniach związanych z minami przeciwpiechotnymi i innymi niebezpiecznymi pozostałościami wojennymi oraz wnoszą znaczący wkład w unieszkodliwienie min i niewybuchów w regionach, w których misje te operują.

Dodatkowe informacje dotyczące wykonywania Konwencji Ottawskiej zawarte są w raportach corocznie składanych przez stronę polską, dostępnych na stronie internetowej Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie (www.unog.ch) pod zakładkami: Disarmament/Anti-
-Personnel Landmines Convention/Article 7 reports.

Dnia 28 czerwca 2013 r. została złożona depozytariuszowi – Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych – nowa deklaracja Rzeczypospolitej Polskiej, w następującym brzmieniu:

„Zgodnie z art. 3 ust. 4 Protokołu Rząd Rzeczypospolitej Polskiej oświadcza, że:

- w przypadku obowiązkowego poboru obywateli polskich do służby wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej dolna granica wieku jest określona przez prawo i wynosi osiemnaście (18) lat,
- w przypadku ochotniczego wstępowania do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej dolna granica wieku jest określona przez prawo i wynosi osiemnaście (18) lat. Kandydat/Kandydatka jest obowiązany/obowiązana przedłożyć dokument potwierdzający jego/jej wiek.”

Podstawę powyższej Deklaracji stanowi m.in. regulacja zawarta w art. 124 ust. 2 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2010r., poz. 593 z późn. zm.). Wskazany przepis jest zgodny z międzynarodowym prawem humanitarnym w zakresie ochrony praw dzieci ustanawiającym granicę wieku 18 lat, poniżej której rekrutacja do sił zbrojnych została zakazana.

7. Traktat o handlu bronią, sporządzony w Nowym Jorku dnia 2 kwietnia 2013 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 40) (ATT)

Traktat ustanawia wspólne standardy międzynarodowe dotyczące eksportu, importu, pośrednictwa i transferów konwencjonalnego uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz technologii ich wytwarzania, a także zapobiegania i wyeliminowania nielegalnego handlu tą bronią. Jego zapisy stosuje się do wszystkich rodzajów broni konwencjonalnej ujętej w siedmiu kategoriach Rejestru uzbrojenia konwencjonalnego ONZ (czołgi bojowe, opancerzone pojazdy bojowe, wielkokalibrowe systemy artyleryjskie, samoloty bojowe, śmigłowce szturmowe, okręty wojenne, pociski i systemy raketowe) oraz do broni strzeleckiej i lekkiej. Aktualnie obowiązujące rozwiązania prawno-organizacyjne zapewniają pełną realizację postanowień tego Traktatu przez Polskę.

-
8. Oświadczenie Rządu RP z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie zmiany zakresu obowiązywania Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawę angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjętego dnia 25 maja 2000 r. w Nowym Jorku

Zgodnie z Oświadczeniem rządowym z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie zmiany zakresu obowiązywania Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawę angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjętego dnia 25 maja 2000 r. w Nowym Jorku (Dz. U. poz. 1094) podano do wiadomości, że na podstawie ustawy z dnia 10 października 2012 r. o zmianie zakresu obowiązywania Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjętego dnia 25 maja 2000 r. a Nowym Jorku (Dz. U. poz. 1335) Prezydent RP dnia 29 maja 2013 r. podjął decyzję o zmianie zakresu obowiązywania Protokołu poprzez przedstawienie, na podstawie art. 3 ust. 4 Protokołu, nowej deklaracji Rzeczypospolitej Polskiej zastępującej deklarację Rzeczypospolitej Polskiej do art. 3 ust. 2 Protokołu, złożoną dnia 7 kwietnia 2005 r. depozytariuszowi – Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych – wraz z dokumentem ratyfikacyjnym z dnia 14 lutego 2005 r.

Ochrona określonych kategorii osób

4.1. Ochrona ludności cywilnej

Jednym z elementów obrony cywilnej jest tematyka ochrony ludności cywilnej. W Polsce problematykę obrony cywilnej regulują następujące akty prawne:

- a. I Protokół Dodatkowy z 1977 r. do Konwencji genewskich z 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych;
- b. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004 r., poz. 2416 z późn. zm.), a w szczególności jej art. 17 oraz Dział IV Obrona cywilna.
- c. Akty wykonawcze do ustawy, w szczególności:
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U., poz. 850);
 - Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 września 2002 r. w sprawie odbywania służby w obronie cywilnej (Dz. U., poz. 1391 oraz z 2008 r., poz. 698);
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie powszechnej samoobrony ludności (Dz. U., poz. 421);
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 października 2004 r. w sprawie świadczeń osobistych na rzecz obrony w czasie pokoju (Dz. U., poz. 2307);
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie świadczeń rzeczowych na rzecz obrony w czasie pokoju (Dz. U., poz. 1872);
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz. U., poz. 1131 z późn. zm.).

Struktura obrony cywilnej opiera się na administracyjnym podziale terytorialnym kraju, w ramach którego wójtowie, starostowie i wojewodowie są szefami obrony cywilnej na swoim terenie. Na szczeblu centralnym istnieje organ podległy Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji – Szef Obrony Cywilnej Kraju. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi właściwymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej.

Mając na uwadze konieczność kompleksowego uregulowania problematyki ochrony ludności aktem prawnym w randze ustawy, MSWiA podjęło prace nad projektem założeń projektu ustawy o ochronie ludności. Głównym celem tych prac jest uregulowanie systemu ochrony ludności zgodnie z współczesnymi realiami oraz zagrożeniami poprzez precyzyjne wskazanie zadań dla określonych podmiotów, w szczególności organów administracji rządowej i samorządowej. Nowe rozwiązanie krajowe w zakresie ochrony ludności ma na celu uporządkowanie szeregu kwestii w tym obszarze oraz włączenie ich do jednego aktu prawnego. Ponadto nowa ustawa ma stworzyć system ochrony ludności realizujący zadania ochrony ludności zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Nowa regulacja będzie opierać się na zasadzie ponoszenia odpowiedzialności za bezpieczeństwo obywateli przez organy administracji publicznej zgodnie z zasadą pomocniczości i wsparcia organów poszczególnych szczebli zarządzania bezpieczeństwem powszechnym w przypadku, gdy określone zadanie nie może być adekwatnie zrealizowane przez organy administracji publicznej na danym poziomie. Ustawa będzie również kłaść nacisk na kształtowanie świadomości społeczeństwa oraz promowanie odpowiednich zachowań w obliczu zagrożeń.

W dniu 29 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów RP przyjęła Uchwałę w sprawie „Programu Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014-2020”. Program jest wspólnym przedsięwzięciem Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Administracji, Cyfryzacji, Zdrowia oraz Obrony Narodowej. Obejmuje on kwestie wzajemnych relacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz systemu powiadamiania ratunkowego. Program jest pierwszym dokumentem całościowo i kompleksowo opisującym problematykę organizacji działań ratowniczych podejmowanych w celu ochrony życia, zdrowia, mienia i środowiska przez wszystkie podmioty publiczne i społeczne realizujące te zadania. Ma on za zadanie określenie celów, które mają być zrealizowane w sferze ratownictwa i ochrony ludności w latach 2014-2020, warunków ich osiągnięcia oraz podstawowych instrumentów prawnych, finansowych i organizacyjnych jakie są do tego niezbędne. Program uwzględnia także rolę społecznych organizacji ratowniczych działających w dziedzinie ochrony przeciwpożarowej, ratownictwa wodnego, ratownictwa górskiego oraz innych rodzajów działań ratowniczych, których niepodważalny dorobek i potencjał ma od wielu lat znaczący wkład w bezpieczeństwo obywateli. Partnerska współpraca służb państwowych z tymi organizacjami jest ważnym warunkiem pomyślnej realizacji celów Programu.

4.2. Ochrona personelu medycznego i duchownego

Przyznana przez międzynarodowe prawo humanitarne szczególna ochrona personelu medycznego i duchownego dotyczy tych kategorii osób, które otrzymały od strony wojującej nakaz lub upoważnienie do działania na rzecz ofiar wojny. Poszanowanie i ochrona tego rodzaju personelu oznacza zakaz kierowania ataków przeciwko niemu oraz zakaz uniemożliwiania realizacji jego humanitarnych funkcji (art. 24-26 KG I, art. 36 KG II, art. 20 KG IV, art. 8 oraz 15 PD I, art. 9 PD II). Nikt nie może być niepokojony ani karany za działalność o charakterze medycznym, zgodną z zasadami sztuki i etyki lekarskiej, niezależnie od tego, na czyją korzyść działalność ta jest realizowana (art. 18 KG I, art. 16 ust. 1 PD I, art. 10 ust. 1 PD II). Osoby te nie mogą być ponadto zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z etyką zawodową lub innymi normami mającymi na celu dobro rannych i chorych, ani też zmuszane do powstrzymania się od działalności nakazanej przez te normy (art. 16 ust. 2 PD I, art. 10 ust. 2 PD II).

Personel medyczny, mimo obowiązku powstrzymania się od czynnego udziału w walkach, może korzystać z lekkiej broni osobistej służącej ochronie własnej lub też obronie pozostających pod jego opieką osób rannych i chorych (art. 22 ust. 1 KG I, art. 13 ust. 2 lit. a PD I).

Szczególny status ochronny przysługujący personelowi medycznemu i duchownemu widoczny jest także w sytuacji, gdy osoby te znajdują się w rękach nieprzyjaciela (art. 33 i 35 KG III). Mimo iż formalnie nie stają się jeńcami wojennymi, korzystają oni jednocześnie z wszelkich uprawnień i ochrony przysługującej jeńcom wojennym. Przebywając w obozach jeńcieckich, nie mogą być zmuszani do żadnej pracy niezwiązanej z ich misją lekarską lub religijną. Powinni mieć bezpośredni dostęp do właściwych władz obozowych we wszelkich sprawach związanych z realizacją ich misji. Kapelani mogą swobodnie wykonywać funkcje religijne wśród współwyznawców, a ponadto przysługuje im prawo do swobodnej korespondencji z władzami duszpasterskimi mocarstwa zatrzymującego i międzynarodowymi organizacjami religijnymi.

W celu zapewnienia ochrony personelowi medycznemu i religijnemu personel ten może korzystać z określonych przez prawo międzynarodowe znaków ochronnych (art. 38 oraz 44 KG I, art. 18 PD I, art. 12 PD II) oraz kart i tabliczek tożsamości. Na gruncie prawa polskiego umieszczanie znaków ochronnych reguluje Norma Obronna NO-02-A032:2009 Emblemat genewski – Umieszczanie i maskowanie na obiektach medycznych na lądzie, wprowadzona decyzją Nr 105/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 kwietnia 2011 r. w sprawie zatwierdzenia i wprowadzenia dokumentów normalizacyjnych dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. Urz. MON, poz. 90). Z kolei kwestię kart i tabliczek tożsamości określa art. 54a ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz wydane na jego podstawie rozporządzenia wykonawcze.

Zamierzone kierowanie ataków na budynki, materiały, oddziały medyczne i środki transportu oraz personel używający znaków odróżniających ustanowionych przez Konwencje genewskie zgodnie z prawem międzynarodowym kwalifikowane jest jako zbrodnia wojenna, zgodnie z art. 8 ust. 2 lit. b pkt XXIV Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego. Takie zachowanie wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w art. 122 k.k., który penalizuje atakowanie obiektów niebronionych oraz stosowanie innych sposobów walki zabronionych przez prawo międzynarodowe. Ponadto art. 123 k.k. penalizuje dokonane z naruszeniem prawa międzynarodowego zabójstwa personelu medycznego i osób duchownych oraz wszelkie czyny powodujące ciężki uszczerbek na zdrowiu, a także poddawanie tych osób torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonywanie na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używanie ich do ochrania swoję obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi, albo własnych oddziałów lub zatrzymywanie jako zakładników.

Inną, ważną kwestią jest potrzeba podjęcia działań na rzecz pełnej ochrony znaku „Obrony cywilnej”. Należy zaznaczyć, że ochrona międzynarodowego znaku „Obrony cywilnej”, zgodnie z PD I – w czasie działań zbrojnych – została uregulowana w art. 126 § 2 k.k. Artykuł 126 § 1 k.k. wprowadził sankcję karną w przypadku realizacji czynu polegającego na używaniu w czasie działań zbrojnych, niezgodnie z prawem międzynarodowym, znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężyca. § 2 tego artykułu obejmuje sankcją karną również zachowania polegające na używa-

niu w czasie działań zbrojnych, niezgodnie z prawem międzynarodowym, znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe (...). Znakiem takim jest również międzynarodowy znak „Obrony cywilnej”.

4.3. Ochrona personelu PCK i innego personelu organizacji humanitarnych

Zagadnienie to jest uregulowane przede wszystkim w art. 26 KG I. Celem tego przepisu jest zrównanie statusu personelu upoważnionych stowarzyszeń powołanych do niesienia pomocy regularnym służbom medycznym sił zbrojnych danego państwa z personelem medycznym sił zbrojnych, zarówno pod względem prawa do ochrony, jak również zasad mających zastosowanie w przypadku dostania się do niewoli.

W literaturze przedmiotu wymienia następujące warunki przyznania ochrony personelowi upoważnionych stowarzyszeń powołanych w celu niesienia pomocy regularnym służbom medycznym jego sił zbrojnych:

1. Uznanie danej organizacji przez władze państwa, na terytorium którego prowadzi ona swoją działalność – jeżeli chodzi o Polski Czerwony Krzyż, to obecnie jego rola i zadania zostały określone w ustawie z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U., poz. 276), jak również Statucie PCK obowiązującym na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. w sprawie zatwierdzenia statutu Polskiego Czerwonego Krzyża (Dz. U., poz. 1284).
2. Upoważnienie dla danej organizacji do pełnienia roli pomocniczej w stosunku do służby medycznej sił zbrojnych – na gruncie prawa polskiego obowiązek ten został zrealizowany w art. 2 ustawy o PCK, który określa, że Polski Czerwony Krzyż działa jako organizacja służąca dobrowolnie pomocą społecznej służbie zdrowia i służbie zdrowia Sił Zbrojnych. Ponadto § 9 ust. 1 Statutu PCK, wskazuje, że Polski Czerwony Krzyż wspomaga w czasie konfliktu zbrojnego wojskową i cywilną służbę zdrowia, zgodnie z postanowieniami Konwencji genewskich z 1949 r. i Protokołów dodatkowych z 1977 r., oraz prowadzi działalność humanitarną na rzecz ofiar konfliktów zbrojnych.
3. Dokonanie stosownej notyfikacji – rząd, który upoważnił jedno lub kilka stowarzyszeń pomocy do pełnienia roli pomocniczej w stosunku do służby medycznej sił zbrojnych, powinien najpóźniej przed użyciem ich personelu poinformować o tym wszystkie pozostałe państwa-strony (w czasie pokoju) lub swoich przeciwników (podczas trwającego konfliktu). Wymóg ten leży w interesie samego personelu, ponieważ w przeciwnym razie strona konfliktu, która nie została poinformowana o tym fakcie może odmówić przyznania personelowi należnej mu ochrony. Komentarz sugeruje, że w celu uniknięcia jakichkolwiek nieporozumień należy uczynić zadość temu obowiązkowi także w stosunku do personelu krajowego stowarzyszenia czerwonego krzyża lub czerwonego półksiężyca, mimo tego, że istnienie takiej organizacji w tym kraju jest powszechnie znane i znajduje potwierdzenie w stosunkach międzynarodowych (w postaci uznania stowarzyszenia krajowego przez MKCK, czy też uczestnictwa stowarzyszeń krajowych wspólnie z państwami

i organami Ruchu w Międzynarodowych Konferencjach Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycu). Wiodącą rolę w zakresie realizacji tego obowiązku powinien odgrywać resort spraw zagranicznych.

4. Personel stowarzyszeń krajowych powinien w czasie wojny podlegać prawu wojskowemu oraz regulaminom wojskowym, działając w imieniu danego państwa – wymóg ten wiąże się z obowiązującą w prawie międzynarodowym zasadą odpowiedzialności państwa za działalność jego przedstawicieli lub organów. W praktyce oznacza to, że personel stowarzyszeń działa na rozkaz przełożonych wojskowych i że organy wojskowe zobowiązane są do wydania personelowi tych organizacji stosownych oznaczeń i kart tożsamości. Ten ostatni obowiązek realizowany jest w trybie art. 54a ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 1459) oraz wydanego na jej podstawie rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie kart i tabliczek tożsamości (Dz. U., poz. 472 i poz. 676). Podporządkowanie personelu stowarzyszeń pomocy organom wojskowym nie oznacza utraty przez te organizacje ich tożsamości i statusu, a zrównanie w przysługującej ochronie nie powoduje, że personel tych organizacji zostaje włączony do sił zbrojnych. Warunki tego podporządkowania powinny być określone w prawie krajowym (np. w formie rozporządzenia do ustawy o Polskim Czerwonym Krzyżu).
5. Personel stowarzyszeń krajowych powinien wykonywać te same zadania co personel wojskowych służb medycznych – zasada ta oznacza, że szczególna ochrona przysługuje tylko i wyłącznie tym osobom spośród personelu danego stowarzyszenia, które faktycznie realizują zadania wojskowego personelu medycznego (nie zaś całemu personelowi stowarzyszenia, które zostało upoważnione do pełnienia roli pomocniczej w stosunku do służby medycznej sił zbrojnych). Zadania te zostały określone w art. 24 KG I, jako odszukiwanie, zbieranie, przenoszenie i leczenie rannych i chorych albo zapobieganie chorobom, jak również zarządzanie formacjami i zakładami sanitarnymi.

Należy zaznaczyć, że tak szczegółowe uregulowanie sytuacji personelu medycznego stowarzyszeń wiązało się w dużym stopniu z faktem, że KG I zapewnia ochronę personelowi medycznemu wojskowemu, natomiast KG IV tylko w wyjątkowych sytuacjach zrównuje status cywilnego personelu medycznego z personelem wojskowym. Po przyjęciu Protokołów dodatkowych z 1977 r. problem ten nieco stracił na znaczeniu dla państw, które – tak jak Polska – są ich stronami. Protokoły zapewniają bowiem ochronę całemu personelowi medycznemu (art. 15 PD I oraz art. 10 PD II). Art. 8 pkt 3 PD I przewiduje, że określenie „personel medyczny” obejmuje nie tylko personel wojskowy i cywilny stron konfliktu oraz personel zatrudniony w organizacjach obrony cywilnej, ale także „personel medyczny krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (...) i innych krajowych dobrowolnych towarzystw pomocy, należycie uznanych i upoważnionych przez stronę konfliktu”. Nastąpiła zatem zmiana akcentów – status i ochrona tego personelu nie ma charakteru wyjątkowego przywileju, ale jest regułą. Z uwagi jednak na zachowanie wymogu „należytego uznania i upoważnienia” oraz okoliczność, że nie wszystkie państwa świata są stronami Protokołów dodatkowych (w przeciwieństwie do Konwencji genewskich, które mają charakter prawdziwie uniwersalny), ostrożność nakazuje spełnienie wymienionych wyżej wymogów z art. 26 KG I, które Polska wypełnia.

4.4. Jeńcy wojenni

Zagadnienia związane z traktowaniem jeńców wojennych zgodnie z postanowieniami KG III zostały uregulowane w następujących Normach Obronnych, wprowadzonych decyzją Nr 105/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 kwietnia 2011 r. w sprawie zatwierdzenia i wprowadzenia dokumentów normalizacyjnych dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa:

1. NO-02-A020:2010 Procedury postępowania z jeńcami, zdobytym wyposażeniem i dokumentami przeciwnika – określająca zasady postępowania z jeńcami wojennymi i ich mieniem, a także ustalająca wzory dokumentów potrzebnych do prowadzenia ewidencji jeńców, ich mienia osobistego i wojskowego.
2. NO-02-A036:2010 Przesłuchiwanie jeńców wojennych – wskazująca procedury postępowania z jeńcami wojennymi w trakcie przesłuchiwania, zasady podziału jeńców wojennych na kategorie w zależności od posiadanych informacji oraz podział jednostek przesłuchujących jeńców, a także wzór meldunku z przesłuchania jeńca wojennego i procedury jego przesyłania do odpowiednich służb.
3. NO-02-A042:2001 Ćwiczenia wojskowe – Zasady postępowania z osobami pozorującymi jeńców wojennych – służąca określeniu procedur pozwalających na nabycie odpowiednich nawyków w zakresie traktowania jeńców wojennych.

Rodzaje stopni wojskowych (z podziałem na szeregowych, podoficerów i oficerów), a także zasady ich nadawania oraz utraty określa dział III rozdziału 2 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z 1967 r. Art. 43 KG III nie precyzuje sposobu zakomunikowania stronie przeciwnej tytułów i stopni osób, którym przysługuje status jeńca wojennego lub które korzystają z traktowania zastrzeżonego dla jeńców wojennych, w celu zapewnienia jednakowego ich traktowania, zobowiązuje jedynie państwa walczące do przekazania przedmiotowych informacji z chwilą rozpoczęcia działań zbrojnych. W praktyce realizacja tego zobowiązania może nastąpić w dowolny sposób, który zapewni należyłą realizację dyspozycji tego przepisu.

4.5. Uchodźcy

W międzynarodowym porządku prawnym funkcjonuje szereg instrumentów, które mają na celu ochronę osób ubiegających się o azyl oraz tych, które zostały formalnie uznane za uchodźców przed prześladowaniem. Zakres ich oddziaływania obejmuje całą społeczność międzynarodową, znajduje również zastosowanie regionalne. Istotne znaczenie ma również zwyczajowe prawo międzynarodowe, które dotyczy w równym zakresie wszystkich państw świata. Status uchodźcy nie jest przyznawany automatycznie każdej osobie uciekającej przed skutkami konfliktu zbrojnego.

Głównymi aktami prawa międzynarodowego odnoszącymi się do tematyki uchodźczej, których stroną jest Polska, są:

1. Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 18 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r., poz. 515 i 517);
2. Europejskie Porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla uchodźców, podpisane w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 (Dz. U. z 2005 r., poz. 1929);

-
3. Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r. (Dz. U. z 1991 r., poz. 517);
 4. Europejskie Porozumienie o przekazywaniu odpowiedzialności za uchodźców, podpisane w Strasburgu dnia 16 października 1980 (Dz. U. z 2005 r., poz. 1931).

Również Wspólnota Europejska, ustanawiając Wspólny Europejski System Azylowy, w znacznym stopniu przyczyniła się do harmonizacji przedmiotowych przepisów w odniesieniu do prawa unijnego. Od 1999 r. państwa członkowskie UE przyjęły m.in. następujące akty prawne składające się na dorobek legislacyjny UE w kwestii azylu:

1. Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz. Urz. UE. L. 2001 Nr 212, str. 12);
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca oraz w sprawie występowania o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1077/2011 ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (Dz. Urz. UE. L. 2013 Nr 180, str. 1-30);
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz. Urz. UE. L. 2013 Nr 180, str. 31);
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz. Urz. UE. L. 2013 Nr 180, str. 60);
5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz. Urz. UE. L. 2013 Nr 180, str. 96);
6. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz. Urz. UE. L. 2011 Nr 337, str. 9).

W rezultacie implementacji powyższych dokumentów do krajowego prawa azylowego zostały stworzone ramy prawne ochrony uchodźców i osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. Zasady przyjazdu i pobytu takich osób w RP określa ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. poz. 1650). Obowiązujące standardy europejskie i międzynarodowe znalazły swoje odzwierciedlenie w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 680), a także w wielu aktach wykonawczych, w szczególności takich jak:

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2011 r. w sprawie regulaminu pobytu w ośrodku dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy (Dz. U., poz. 1654);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 listopada 2011 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy (Dz. U., poz. 1564);
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 marca 2011 r. w sprawie badań lekarskich oraz zabiegów sanitarnych ciała i odzieży cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy (Dz. U., poz.313);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 23 czerwca 2009 r. w sprawie dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej (Dz. U., poz.835);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 stycznia 2009 r. w sprawie tymczasowego zaświadczenia tożsamości cudzoziemca (Dz. U., poz.168 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2008 r. w sprawie statutu organizacyjnego i regulaminu czynności wewnętrznych Rady do Spraw Uchodźców (Dz. U., poz.1469);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 maja 2008 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o nadanie statusu uchodźcy (Dz. U., poz. 579);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 maja 2008 r. w sprawie trybu wypłaty zasiłków pogrzebowych oraz warunków pokrywania kosztów pogrzebu cudzoziemca ze środków budżetu państwa (Dz. U., poz.574);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2005 r. w sprawie wzoru karty daktyloskopijnej, na której pobiera się odciski linii papilarnych od cudzoziemca (Dz. U., poz.1558);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 lipca 2005 r. w sprawie wzoru przepustki dla cudzoziemca korzystającego z ochrony czasowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, który podlega przeniesieniu do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej (Dz. U., poz.1228);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 marca 2009 r. w sprawie udzielania pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą (Dz. U., poz.366).

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650) przyznaje w rozdziale 9 działu V status pobytu czasowego na terytorium RP cudzoziemcowi, który został uznany za ofiarę handlu ludźmi. Dodatkowo wyżej wskazana ustawa w rozdziale 3 działu VIII wprowadza możliwość pobytu cudzoziemca na terytorium RP ze względów humanitarnych oraz utrzymuje instytucję zgody na pobyt tolerowany, dotychczas regulowaną w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. (zwłaszcza art. 22 KG III i art. 13 KG IV) oraz Protokoły dodatkowe z dnia 8 czerwca 1977 r. nakładają na Polskę obowiązek utworzenia i prowadzenia biura, którego celem jest zbieranie i przekazywanie rodzinom informacji o ofiarach wojen i konfliktów zbrojnych. Zgodnie z ustawą o Polskim Czerwonym Krzyżu z dnia 16 listopada 1964 r., PCK prowadzi na zlecenie państwa Krajowe Biuro Informacji i Poszukiwań.

Od 1 stycznia 2013 roku nadzór nad całością zadań związanych z działalnością PCK w zakresie funkcjonowania Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Przy wykonywaniu swoich zadań Biuro Informacji i Poszukiwań PCK współpracuje za granicą między innymi z Centralną Agencją Poszukiwań Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie i Delegaturami MKCK na obszarach objętych konfliktami zbrojnymi, Międzynarodowym Biurem Poszukiwań w Bad Arolsen (Niemcy) oraz kilkudziesięcioma stowarzyszeniami krajowymi Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy. W kraju Biuro współpracuje z wieloma instytucjami, które posiadają informacje o ofiarach II wojny światowej oraz współczesnych konfliktach zbrojnych (m. in. z Instytutem Pamięi Narodowej, Muzeum Powstania Warszawskiego, Żydowskim Instytutem Historycznym, Urzędem ds. Cudzoziemców, Archiwum Państwowym). Od wielu lat utrzymuje się stała liczba zgłaszanych do Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań Polskiego Czerwonego Krzyża wniosków o poszukiwania. W skali roku jest to około 600 wniosków o poszukiwania rodzinne, 1800 wniosków o wydanie zaświadczeń potwierdzających losy wojenne, 3900 wniosków o poszukiwania mogił wojennych oraz 3100 korespondencji dotyczącej weryfikacji danych ofiar wojny i przekazania części z nich do śledztw prokuratorskich. Jednocześnie odnotowuje się, że zmienia się charakter tych spraw. W ciągu ostatnich czterech lat, obok tradycyjnych wniosków o poszukiwania rodzinne, pojawiło się nowe zjawisko objęte wewnętrzną czerwono krzyżską procedurą nazwaną przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża „*allegation of arrest*” (pol. podejrzenie o aresztowanie). Wywodzi się ono ze współczesnych konfliktów zbrojnych i w przypadku ww. wniosków zgłoszonych do Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań PCK dotyczyło dotychczas Syryjczyków przybywających do Polski wskazujących areszt jako najbardziej prawdopodobne miejsce pobytu w Syrii członków ich rodzin. Z kolei zdecydowana większość tzw. stałych wniosków dotyczyła zapytań o okres II wojny światowej.

Ochrona określonych kategorii miejsc i obiektów

5.1. Ochrona środowiska naturalnego w konfliktach zbrojnych

Artykuł 120 k.k. określa jako zbrodnię wojenną stosowanie środka masowej zagłady zakazanego przez prawo międzynarodowe. Do katalogu środków zakazanych służących masowej zagładzie należą w szczególności broń chemiczna oraz broń biologiczna, których użycie może wywołać rozległe, długotrwałe lub poważne szkody w środowisku naturalnym.

Polska jest stroną:

1. Układu o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą, sporządzonego w Moskwie dnia 5 sierpnia 1963 r. (Dz. U., poz. 288);
2. Konwencji o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach wojskowych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, otwartej w Genewie do podpisania dnia 18 maja 1977 r. (Dz. U. z 1978 r., poz. 132);
3. Konwencji bazylejskiej o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych, sporządzonej w Bazylei dnia 22 marca 1989 r. (Dz. U. z 1995 r., poz. 88, załącznik);
4. Konwencji o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, podpisanej w Genewie dnia 18 maja 1977 r. (Dz. U., poz. 132).

Aktem prawnym, który kompleksowo reguluje problematykę ochrony środowiska jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r., poz. 150 z późn. zm.).

Działalność MON w zakresie ochrony środowiska polega na minimalizacji stopnia degradacji środowiska związanego z funkcjonowaniem sił zbrojnych. Ochrona środowiska w Siłach Zbrojnych RP, z uwagi na interdyscyplinarność i wielopłaszczyznowość, traktowana jest jako wyodrębniony podsystem funkcjonujący w strukturach MON. Rozwój i funkcjonowanie tego podsystemu opiera się na następujących zasadach:

- ochrona środowiska i jego zasobów jest zadaniem każdego żołnierza i pracownika resortu,

-
- organizacja ochrony środowiska jest zadaniem dowódców wszystkich szczebli Sił Zbrojnych oraz kierowników innych jednostek organizacyjnych resortu obrony narodowej,
 - w procesie szkolenia wojsk oraz planowania i realizacji innych zadań stosuje się zasadę minimalizowania negatywnego oddziaływania na środowisko,
 - racjonalnym korzystaniu z zasobów naturalnych,
 - edukacji ekologicznej, która jest integralnym elementem każdej formy szkolenia i wychowywania w Siłach Zbrojnych RP,
 - Siły Zbrojne RP służą pozytywnym przykładem dla otoczenia w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

Realizacja celów i strategii ochrony środowiska w sektorze obronnym opiera się na następujących elementach:

- minimalizacji degradacji środowiska powodowanej działalnością bieżącą,
- zapobieganiu degradacji w przyszłości – również w wymiarze legislacyjnym,
- likwidacji powstałych w przeszłości szkód ekologicznych,
- zapewnieniu odpowiednich środków finansowych na realizację przez sektor obronny celów ekologicznych,
- kontroli realizacji działań proekologicznych⁸.

Co roku sporządzane są informacje o stanie środowiska na terenach będących w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej oraz o spełnianiu przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych RP wymagań ochrony środowiska, w tym m.in.:

- zbiorcze zestawienie wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do powietrza, wielkości poboru wody i ilości odprowadzanych ścieków,
- założenia do systemu zbioru informacji o obiektach infrastruktury mających istotny wpływ na środowisko jako podstawy do tworzenia centralnej bazy danych o takich obiektach użytkowanych przez resort obrony narodowej,
- założenia do systemu zbioru informacji o odpadach niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne.

Na mocy decyzji 196/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 czerwca 2010 r. powołano Zespół do spraw funkcjonowania i doskonalenia Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania. Obecnie Zespół pracuje nad nowelizacją rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach. Celem powyższej nowelizacji jest

⁸ W tym celu wydano szereg aktów prawnych, w tym rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 października 2008 r. w sprawie określenia organów odpowiadających za nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie środowiska w komórkach organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej i jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1232), oraz rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 sierpnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania instrukcji szkoleniowej w zakresie zapewnienia wymogów ochrony zwierząt oraz roślin w toku szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na poligonach (Dz. U., poz. 1157).

podniesienie efektywności procedur współdziałania podmiotów funkcjonujących w ramach Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania, jak również zdefiniowanie roli Rządowego Centrum Bezpieczeństwa odnośnie do funkcjonowania systemów wykrywania i alarmowania o skażeniach.

W celu zapewnienia zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju Rada Ministrów przyjęła w dniu 16 października 2006 r. rozporządzenie w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U., poz. 1415), wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Rozporządzenie to ma zastosowanie w przypadku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, w szczególności stanu klęski żywiołowej, w celu zapobieżenia skutkom katastrofy naturalnej, awarii technicznej lub działań terrorystycznych, mogących spowodować wystąpienie skażeń chemicznych, biologicznych lub promieniotwórczych.

5.2. Ochrona dóbr kultury

Polska jest Stroną Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokołem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanymi w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz.U. z 1957 r., poz. 212), a także Protokołu drugiego do Konwencji Haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, sporządzonego w Hadze dnia 26 marca 1999 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 248).

Podstawą – tworzonego w czasie pokoju – systemu środków bezpieczeństwa wobec przewidywalnych następstw konfliktu zbrojnego jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2014 r. poz. 2153). Na podstawie ww. delegacji ustawowej minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wydał rozporządzenie z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 poz. 2153), które zobowiązuje organy administracji publicznej odpowiednich stopni i kierowników jednostek organizacyjnych posiadających zabytki do planowania, przygotowania i realizacji przedsięwzięć – zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich – mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem w razie konfliktu zbrojnego i w innych sytuacjach kryzysowych.

Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wykonywane są w jednostkach organizacyjnych posiadających zabytki. Równocześnie ww. plany sporządzane są także na poziomie krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wskazują stan zasobu podlegającego ochronie, opisują potencjalne zagrożenia, wskazują zakres działań, sposób realizacji zadań, a także określają niezbędne siły i środki oraz czas i koszty ich wdrożenia. Dokumenty te podlegają corocznej aktualizacji. Realizację zadań w obszarze ochrony zabytków powierzono Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, w strukturze których wyodrębniono stanowiska ds. ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zakres zadań realizowanych na tych stanowiskach obejmuje w szczególności: opracowanie i aktualizowanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; uzgadnianie planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na szczeblu powiatu, gminy oraz jednostek organizacyjnych zobowiązanych do wykonania planów ochrony; prowadzenie czynności kontrolnych na terenie województwa w obszarze bezpieczeństwa zabytków; prowadzenie działalności szkoleniowej, informacyjnej i edukacyjnej; udział w ćwiczeniach i szkoleniach obronnych oraz zadaniach dotyczących zarządzania kryzysowego, których organizatorem jest wojewoda lub organ samorządu terytorialnego.

Zgodnie z Rezolucją II do Konwencji Haskiej z 1954 roku w Rzeczypospolitej Polskiej funkcjonuje – powołany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. Nr 102, poz. 1066) – organ doradczy. Polski Komitet Doradczy jest organem pomocniczym Rady Ministrów. Komitetowi nadal przewodniczy podsekretarz stanu w MKiDN – Generalny Konserwator Zabytków. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele ministrów: kultury i dziedzictwa narodowego, obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, sprawiedliwości, spraw zagranicznych, nauki i szkolnictwa wyższego, edukacji narodowej, a także eksperci zajmujący się ochroną dziedzictwa kulturowego.

Wzór znaku Konwencji Haskiej oraz zasady umieszczania na obiektach wpisanych do rejestru zabytków, w dalszym ciągu określone są w rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U., poz. 259 z późn. zm.). Ponadto znak określony Konwencją Haską z 1954 r. umieszcza się na stanowiących dziedzictwo kultury zobowiązanych do sporządzenia planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz opakowaniach przeznaczonych do ewakuacji zabytków ruchomych. Wzór znaku oraz zasady umieszczania na opakowaniach zostały określone w załączniku do przywoływanego powyżej rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r.

Postanowienia zapewniające przestrzeganie norm prawa międzynarodowego w zakresie ochrony dóbr kultury zostały zawarte w Decyzji Nr 72/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 marca 2014 r. w sprawie przestrzegania zasad ochrony dóbr kulturalnych w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON z 2014r., poz. 83).

Wdrażana jest obecnie w Siłach Zbrojnych „Instrukcja w sprawie zasad ochrony dóbr kultury w działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”. Powyższa instrukcja ujmuje szczegółowe zadania i kompetencje dla osób zajmujących kierownicze stanowiska w MON oraz dla dowódców rodzajów Sił Zbrojnych w zakresie ochrony dóbr kultury. W strukturze organizacyjnej MON jest oficer odpowiedzialny za przestrzeganie zasad wynikających z prawa międzynarodowego dotyczących ochrony dóbr kultury. W celu zapoznania żołnierzy Wojska Polskiego z postanowieniami dotyczącymi ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego zorganizowane zostały także specjalistyczne szkolenia z zakresu ochrony dziedzictwa kultury dla pododdziałów przygotowujących się do misji w Afganistanie. Na potrzeby realizacji zadań w Afganistanie zostało wydane przez MON wydawnictwo „Dziedzictwo kultury Afganistanu. Prawne i organizacyjne aspekty ochrony”.

W prawie polskim sankcje wobec osób, które w czasie działań zbrojnych dopuściły się naruszeń postanowień Konwencji Haskiej, określają przepisy rozdziału XVI ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny, dotyczące przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych.

Wprowadzenie tych postanowień do k.k. czyni zadość wymaganiom art. 28 Konwencji, zobowiązującej Państwa Strony do wprowadzenia do swoich systemów prawa karnego sankcji za czyny stanowiące naruszenie Konwencji. Niezależnie od obywatelstwa oraz niezależnie od tego, czy przestępstwo zostało popełnione na terytorium innego państwa, k.k. pozwala na ściganie sprawcy.

Ponadto w Polsce obowiązuje Porozumienie pomiędzy Ministrem Finansów, Ministrem Kultury, Komendantem Głównym Policji i Komendantem Głównym Straży Granicznej w sprawie współdziałania w zwalczaniu nielegalnego wywozu za granicę lub przywozu z zagranicy zabytków z dnia 3 listopada 2004 r., w którym strona polska dała wyraz zdecydowanej woli zwalczania także nielegalnego przywozu dóbr kultury. Ma to istotne znaczenie w przypadku usiłowania nielegalnego przywozu zabytków z terenu działań wojennych.

W dniu 8 lutego 2018 roku zostało podpisane Porozumienie pomiędzy Generalnym Konserwatorem Zabytków a Komendantem Głównym Policji w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom oraz innym dobrom kultury.

Dodatkowo, mając na uwadze konieczność zapewnienia zabytkom ochrony i bezpieczeństwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej, w 2002 r. przy Komendancie Głównym Państwowej Straży Pożarnej utworzono Radę Programową do spraw Ochrony Dóbr Kultury przed Nadzwyczajnymi Zagrożeniami. Jest to organ opiniodawczo-doradczy Komendanta Głównego PSP w sprawach związanych z zabezpieczeniem dóbr kultury. W skład Rady wchodzi przedstawiciele KG PSP, Szkoły Aspirantów PSP w Krakowie, Szkoły Głównej Służby Pożarniczej oraz innych instytucji i organizacji właściwych w sprawach ochrony dóbr kultury takich jak: MKiDN, MSWiA, MON, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.

Rada opracowuje i formułuje wnioski dotyczące zadań szkoleniowych realizowanych przez Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury przy Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, w tym szkoleń z zakresu ochrony dóbr kultury oraz inicjuje inne przedsięwzięcia, np. konferencje, seminaria itp. Wyżej wymienione działania są adresowane do funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej, zarządców i właścicieli obiektów zabytkowych i instytucji gromadzących narodowe dobra kultury, przedstawicieli administracji publicznej.

Ponadto przedstawiciele Komendy Głównej PSP, w ramach bieżącej współpracy z Zarządem Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża, uczestniczą corocznie w szkoleniach i kursach organizowanych przez PCK dotyczących międzynarodowego prawa humanitarne, których tematyka dotyczy m.in. ochrony dóbr kultury.

5.3 Ochrona szpitali cywilnych i wojskowych

Obowiązek ochrony szpitali cywilnych i wojskowych wynika wprost z postanowień międzynarodowego prawa humanitarne i oznacza m.in. obowiązek poszanowania jednostek medycznych,

do których należą również szpitale (bez dokonywania rozróżnienia na szpitale cywilne i wojskowe) i zakaz ich atakowania, pod warunkiem że nie są one wykorzystywane, poza ramami swej funkcji humanitarnej, do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela (art. 27 Regulaminu do Konwencji dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej z 1907 r., art. 19 KG I, art. 12 PD I). Poszanowanie należne medycznym jednostkom organizacyjnym oznacza, że nie wolno ingerować w ich medyczną działalność osobom i władzom z zewnątrz w sposób, który mógłby zakłócić ich pracę i proces leczenia. Ochronie przed atakami służy obowiązek dołożenia należytej staranności, aby obiekty medyczne były rozmieszczane z dala od obiektów wojskowych, by nie narażać ich na niebezpieczeństwo w trakcie ataków nieprzyjaciela. Dodatkowo, w celu urealnienia, a także ukazania na zewnątrz uprawnień do szczególnej ochrony, jednostki medyczne mogą być oznaczane znakiem ochronnym przewidzianym przez przepisy Konwencji genewskich oraz ich Protokołów dodatkowych, takim jak np. znak czerwonego krzyża. Użycie tych znaków powinno być poddane kontroli państwa. Kwestie te określa wspomniana wyżej Norma Obronna NO-02-A032:2009 Emblemata genewski – Umieszczanie i maskowanie na obiektach medycznych na lądzie.

W międzynarodowym prawie humanitarnym brak jest normy, która w sposób kategoryczny nakładałaby na państwa obowiązek oznaczania jednostek medycznych znakiem rozpoznawczo-ochronnym. Nie stanowi więc naruszenia prawa sytuacja, w której jednostki medyczne nie byłyby oznaczone przy użyciu znaków ochronnych. Należy jednocześnie podkreślić, że zakaz atakowania tego typu obiektów ma charakter absolutny, przez co atakowanie jednostek medycznych pod pretekstem, że ze względu na brak zastosowania znaków ochronnych nie korzystają one z należytej ochrony, należałoby potraktować jako zbrodnię wojenną, zgodnie z art. 8 ust. 2 lit b pkt XXIV Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego.

5.4 Ochrona obiektów i instalacji zawierających niebezpieczne siły

Międzynarodowe prawo humanitarne przewiduje ogólny zakaz czynienia przedmiotem ataków budowli lub urządzeń zawierających niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapór, grobli i elektrowni atomowych, choćby stanowiły cele wojskowe, jeżeli ataki te mogłyby spowodować wyzwolenie tych sił i w następstwie wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej (art. 56 ust. 1 PD I, art. 15 PD II). Ochrona ta nie ma jednakże charakteru bezwzględnego i ustaje wówczas, gdy obiekty lub instalacje są wykorzystywane do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz gdy ataki te są jedynym możliwym środkiem mogącym spowodować przerwanie wsparcia. W przypadku ustania ochrony, strona atakująca ma obowiązek zastosowania możliwych środków ostrożności dla uniknięcia wyzwolenia niebezpiecznych sił. Obowiązkiem strony atakowanej jest powstrzymanie się od rozmieszczania celów wojskowych w pobliżu budowli lub urządzeń zawierających niebezpieczne siły. Obowiązek ten nie dotyczy jednak urządzeń, których jedynym celem jest obrona budowli lub urządzeń chronionych. Strony konfliktu mogą zawierać między sobą szczegółowe porozumienia służące zapewnieniu dodatkowej ochrony budowlom lub urządzeniom zawierającym niebezpieczne siły, a ponadto oznaczyć dobra chronione za pomocą specjalnego znaku składającego się z grupy trzech kół jasnopomarańczowych na jednej osi, zgodnie z treścią art. 16 załącznika I do PD I.

Problematykę związaną z ochroną obiektów i instalacji zawierających niebezpieczne siły w rozumieniu art. 56 PD I regulują, w szczególności, następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2005 r., poz. 1221 z późn. zm.), która określa m.in. obszary, obiekty i urządzenia podlegające szczególnej ochronie oraz nadzór nad funkcjonowaniem osób i mienia;
- Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców (Dz. U., poz. 1320), która wskazuje zasady organizowania zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (z uwzględnieniem przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym), organy właściwe w sprawowaniu nadzoru nad realizacją tych zadań oraz zasady ich finansowania;
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz. U., poz. 1090), które określa kategorie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa, a także zadania w zakresie ich szczególnej ochrony oraz właściwość organów państwowych w tych sprawach.

5.5. Miejscowości i strefy pod szczególną ochroną

Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny z 1949 r. oraz PD I przewidują możliwość utworzenia kilku rodzajów stref i miejscowości podlegających szczególnej ochronie, głównie w przypadku międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Są to:

- Strefy sanitarne i strefy bezpieczeństwa – przewidziane w artykule 23 KG I i w art. 14 KG IV oraz w załącznikach nr I do tych Konwencji. Ich celem jest zapewnienie ochrony rannym i chorym żołnierzom oraz personelowi udzielającemu im pomocy i zarządzającemu strefami (KG I), a także rannym i chorym cywilom, osobom niepełnosprawnym, w podeszłym wieku, dzieciom poniżej 15 roku życia, kobietom ciężarnym i matkom dzieci poniżej 7 lat (KG IV). Strefy takie mogą być tworzone zarówno w czasie pokoju, jak i po rozpoczęciu konfliktu zbrojnego, ale ich rzeczywista ochrona jest uzależniona od porozumień zawieranych między stronami konfliktu.
- Strefy zneutralizowane – przewidziane w art. 15 KG IV. Ich celem jest zapewnienie ochrony przed skutkami działań zbrojnych rannym i chorym żołnierzom oraz cywilom. W przypadku konfliktu nie-międzynarodowego utworzenie podobnych stref dla cywilów przewiduje art. 3 wspólny dla czterech Konwencji genewskich z 1949 r. Strefy takie mogą być tworzone podczas konfliktu zbrojnego na podstawie porozumienia zawartego przez strony konfliktu.
- Miejscowości niebronione – przewidziane w art. 59 PD I. Ich celem jest zapewnienie ochrony ludności cywilnej w miejscu jej zamieszkania, w związku z lokalizacją takiej miejscowości w pobliżu lub wewnątrz strefy walk. Status miejscowości niebronionej wynika z oświadczenia wydanego przez jedną ze stron toczącego się konfliktu

zbrojnego (jeśli spełnione są wszystkie warunki określone szczegółowo w art. 59) lub z porozumienia stron konfliktu (jeśli niektóre warunki z art. 59 nie zostały spełnione).

- Strefy zdemilitaryzowane – przewidziane w art. 60 PD I. Podobnie jak w przypadku miejscowości niebronionych celem stref zdemilitaryzowanych jest zapewnienie ochrony ludności cywilnej w miejscu jej zamieszkania. Są one tworzone na podstawie porozumienia stron, przy czym lokalizacja strefy może być określona jednostronnie już w czasie pokoju.

Kodeks karny z 1997 r. penalizuje naruszenia przepisów chroniących wymienione strefy i miejscowości przed atakiem. Art. 122 § 1 k.k. przewiduje karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karę 25 lat pozbawienia wolności za podjęcie ataku przeciwko „miejscowości lub obiektowi niebronionemu, strefie sanitarnej, zdemilitaryzowanej lub zneutralizowanej (...)”.

5.6. Zarząd grobów

Kwestię organizacji cmentarzy oraz pochówku osób zmarłych reguluje ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r., poz. 687). Art. 10 przedmiotowej ustawy wskazuje, że prawo pochowania zwłok osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym, stosownie do przepisów prawa wojskowego.

Aktem prawnym związanym z nadzorem i opieką nad mogiłami i cmentarzami wojennymi jest ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U., poz. 311 z późn. zm.), która nakłada na organy Rzeczypospolitej Polskiej obowiązek pielęgnowania i otaczania należnym szacunkiem i powagą grobów wojennych, bez względu na narodowość i wyznanie osób w nich pochowanych oraz formacje, do których osoby te należały.

Zagadnienia związane z przeniesieniem zwłok lub ich szczątków do innego grobu (w tym także poza granicami państwa) regulują art. 4 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych z 1933 r. oraz art. 14 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych z 1959 r., a także wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2007 r. w sprawie wydawania pozwoleń i zaświadczeń na przewóz zwłok i szczątków ludzkich (Dz. U., poz. 1866).

Procedurę pochówku w trakcie konfliktu zbrojnego ustanawia Norma Obronna NO-02-A053:2004 Działania wojenne – Procedury pochówku poległych i zmarłych, wprowadzona decyzją Nr 199/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 lipca 2013 r. w sprawie zatwierdzenia i wprowadzenia do stosowania dokumentów normalizacyjnych dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa. Norma ta określa procedury nagłego pochówku poległych (oznaczających osobę ranną w walce, która zmarła w wyniku odniesionych ran albo innych obrażeń przed udzieleniem pomocy medycznej przez personel służby zdrowia) i zmarłych na lądzie żołnierzy własnych, wojsk sojusznicznych oraz żołnierzy strony przeciwnej. Zawiera ponadto zasady postępowania z poległymi lub zmarłymi na morzu oraz ze zmarłymi osobami cywilnymi należącymi do sił zbrojnych, ale nie biorącymi udziału w działaniach wojennych.

Dokument ten zawiera postanowienia w zakresie ogólnych zasad pochówku (zachowanie higieny i działania przeciwepidemicznego, zabezpieczenia zwłok przed padlinożernymi zwierzętami

i ptakami oraz profanacją i ograbieniem, umożliwienia dokonania ekshumacji i identyfikacji zwłok, niedopuszczenia do skażenia środowiska naturalnego przez kontakt ze zwłokami lub szczątkami skażonymi w wyniku użycia broni jądrowej, biologicznej lub chemicznej), wyboru miejsca pochówku, oznaczania mogił, postępowania ze zwłokami (ze szczególnym uwzględnieniem procedury postępowania ze zmarłymi lub poległymi na skutek użycia broni masowego rażenia), sporządzania raportu z pochówku, a także wskazania dotyczące rzeczy osobistych i tabliczek tożsamości. Norma zawiera także wykaz stosownych postanowień Konwencji genewskich z 1949 r. i ich Protokołów dodatkowych dotyczących poległych i zmarłych w czasie działań wojennych.

Odpowiedzialność za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego

6.1. Regulacje prawnokarne dotyczące naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego

Przez długi okres przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne nie były uregulowane w sposób całościowy w prawie polskim. W dawniejszym polskim ustawodawstwie karnym kryminalizowane były w pewnym zakresie zbrodnie wojenne (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. – Kodeks karny wojskowy, Dz. U., poz. 765). Poszerzenie zakresu odpowiedzialności karnej na tego rodzaju przestępstwa nastąpiło w: dekrete Prezydenta RP z dnia 30 marca 1943 r. o odpowiedzialności karnej za zbrodnie wojenne (Dz. U., poz. 6) przewidującym kary za najpoważniejsze naruszenia prawa międzynarodowego na szkodę Państwa Polskiego, polskiej osoby prawnej lub obywatela polskiego, dekrete z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (tzw. dekret sierpniowy; Dz.U., poz. 16) oraz Kodeksie karnym Wojska Polskiego z 23 września 1944 r. (Dz. U., poz. 27).

Próba wprowadzenia do Kodeksu karnego z 1969 r. (Dz. U., poz. 94) rozdziału „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości i stosunkom międzynarodowym” nie powiodła się. Podczas prac sejmowych nad projektem kodeksu usunięto ten rozdział, planując uregulowanie tej materii w odrębnej ustawie, której jednak nie uchwalono. Dopiero w wyniku kodyfikacji prawa karnego wprowadzono do Kodeksu karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U., poz. 553 z późn. zm.) nowy rozdział XVI „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne” regulujący omawianą problematykę w sposób całościowy. Rozdział XVI dotyczy kilku przedmiotów ochrony: pokoju międzynarodowego (art. 117), podstawowych praw człowieka (art. 118, art. 118a i art. 119), zasad wytwarzania i postępowania ze środkami masowej zagłady i innymi środkami walki (art. 120 i art. 121) oraz głównych norm prowadzenia działań wojennych i postępowania w czasie konfliktu zbrojnego (art. 122-126).

Podział występujący w tytule rozdziału XVI k.k., nawiązuje do Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze [tj. Porozumienia międzynarodowego w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, podpisanego w Londynie dnia 8 sierpnia 1945 r. (Dz.U.1947, poz. 367)], która w art. VI definiuje zbrodnie przeciwko pokojowi, zbrodnie wojenne oraz zbrodnie przeciwko ludzkości. Rozdział XVI obejmuje przestępstwa o najwyższym ładunku społecznej szkodliwości, co odzwierciedlają surowe sankcje grożące za popełnienie tych przestępstw.

Wybór sposobu implementacji do prawa polskiego przepisów dotyczących naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego przesądził o kształcie nowych przepisów. Dotyczy to w szczególności odejścia od kazuistycznego opisu niedozwolonych metod i środków walki charakterystycznego dla międzynarodowego prawa humanitarnego. Kodeks karny kwestie te reguluje w sposób syntetyczny, odsyłając do zakazów określonych w prawie międzynarodowym. Warto też podkreślić, że przepisy Rozdziału XVI k.k. dotyczące przestępstw wojennych nie rozróżniają między międzynarodowymi a wewnętrznymi konfliktami zbrojnymi, co pozwala uznać, że dotyczą obu rodzajów konfliktów.

Przegląd stanu implementacji do prawa polskiego przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego dokonany przed wprowadzeniem do k.k. rozdziału XVI nie uwzględnił przepisów Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego z dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. 2003, poz. 708) (dalej: Statut), gdyż umowa ta nie była jeszcze wówczas przez Polskę przyjęta. Statut nie jest typową umową karnoprawną i nie zawiera przepisów nakładających na państwa strony obowiązku karania przestępstw nim objętych, formułuje jedynie zakres przestępstw podlegających jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Karnego. Mając jednak na uwadze, że definicje zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych określone w Statucie stanowią obecnie akceptowany standard w prawie międzynarodowym, w Ministerstwie Sprawiedliwości został opracowany projekt zmiany k.k., którego celem była implementacja do prawa polskiego przepisów dotyczących przestępstw objętych Statutem. Ustawa nowelizująca k.k. została przyjęta w dniu 20 maja 2010 r., weszła w życie z dniem 8 września 2010 r.

Na mocy wspomnianej ustawy nowelizującej wprowadzono art. 118a do k.k., odpowiadający zakresowi art. 7 Statutu, uzupełniono katalog przestępstw wojennych określonych w art. 8 Statutu (art. 122, art. 124, art. 125 k.k.) oraz poszerzono zakres odpowiedzialności dowódców wojskowych i innych zwierzchników zgodnie z brzmieniem art. 28 Statutu (art. 126b k.k.).

6.2. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni wojennych – tzw. poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I

Na podstawie odpowiednio artykułów 49/50/129/146 czterech Konwencji genewskich z 1949 r. państwa strony „zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły albo wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń Konwencji genewskich”.

Na podstawie k.k., kryminalizowane są następujące „poważne naruszenia” Konwencji genewskich:

- a. **umyślne zabójstwa** – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 1 k.k.:

Art. 123. § 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, dopuszcza się zabójstwa wobec:

1. *osób, które składając broń lub nie dysponując środkami obrony poddały się,*
2. *rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego lub osób duchownych,*
3. *jeńców wojennych,*

-
4. ludności cywilnej obszaru okupowanego, zajętego lub na którym toczą się działania zbrojne, albo innych osób korzystających w czasie działań zbrojnych z ochrony międzynarodowej,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

- b. **tortury i nieludzkie traktowanie, w tym eksperymenty biologiczne** – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 2 k.k.:

Art. 123. § 2. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, **poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych**, używa ich do ochraniajania swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

- c. **umyślne powodowanie wielkich cierpień (great suffering) lub poważnych uszkodzeń ciała i szkód na zdrowiu** – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 2 i 124 k.k.:

Art. 123. § 2. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, **poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych**, używa ich do ochraniajania swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 124. § 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, zmusza osoby wymienione w art. 123 § 1 do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosuje kary cielesne, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza te osoby do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, dopuszcza się zamachu na godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawia wolności, pozbawia prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ogranicza prawo tych osób do obrony w postępowaniu karnym, ogłasza prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygaśnię, zawieszony lub niedopuszczalny do dochodzenia przed sądem,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

- d. **rozległe niszczenia i przywłaszczenia mienia, nieuzasadnione koniecznością wojskową i dokonane bezprawnie i rozmyślnie** – kryminalizowane na podstawie art. 125 k.k.:

Art. 125. § 1. Kto, na obszarze okupowanym, zajęty lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza, zabiera lub przywłaszcza mienie albo dobro kultury,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli czyn dotyczy mienia znacznej wartości albo dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

- e. **zmuszanie jeńca wojennego lub osoby cywilnej do służby w siłach zbrojnych strony wrogiej (hostile power)** – kryminalizowane na podstawie art. 124 § 1 k.k.:

Art. 124. § 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, zmusza osoby wymienione w art. 123 § 1 do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosuje kary cielesne, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza te osoby do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, dopuszcza się zamachu na godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawia wolności, pozbawia prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ogranicza prawo tych osób do obrony w postępowaniu karnym, ogłasza prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygaśnię, zawieszony lub niedopuszczalny do dochodzenia przed sądem,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

- f. **umyślnie pozbawianie jeńca wojennego lub osoby cywilnej prawa do rzetelnego procesu prowadzonego w normalnym trybie** – kryminalizowane na podstawie art. 124 § 1 k.k.:

Art. 124. § 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, zmusza osoby wymienione w art. 123 § 1 do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosuje kary cielesne, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza te osoby do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, dopuszcza się zamachu na godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawia wolności, **pozbawia prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ogranicza prawo tych osób do obrony w postępowaniu karnym**, ogłasza prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygaśnię, zawieszony lub niedopuszczalny do dochodzenia przed sądem,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

- g. **kierowanie ataków przeciwko ludności cywilnej lub osobom cywilnym** – kryminalizowane na podstawie art. 122 k.k.:

§ 1. Kto w czasie działań zbrojnych atakuje miejscowość lub obiekt niebroniony, strefę sanitarną, zdemilitaryzowaną lub zneutralizowaną albo stosuje inny sposób walki zakazany przez prawo międzynarodowe,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w czasie działań zbrojnych stosuje środek walki zakazany przez prawo międzynarodowe.

- h. **przeprowadzanie ataku bez rozróżnienia, dotyczącego ludność cywilną lub obiekty o charakterze cywilnym** – kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.,
- i. **przeprowadzanie ataku na obiekty zawierające niebezpieczne siły** – kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.,

-
- j. **kierowanie ataków przeciwko niebronionym miejscowościom oraz strefom zdemilitaryzowanym** – kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.,
 - k. **kierowanie ataków przeciwko osobie ze świadomością, że jest to osoba wyłączona z walki (*hors de combat*)** – kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.:

Art. 122 § 1 wymienia wprost jedynie niektóre obiekty chronione, w pozostałym zakresie odwołując się do sposobów (metod) walki zakazanych przez prawo międzynarodowe. W doktrynie prawa międzynarodowego karnego wyróżnia się zabronione metody i środki walki (*prohibited methods and means of warfare*). Wszystkie wymienione w pkt g-k czyny zaliczane są do zabronionych metod walki.

- l. **nieuzasadnione opóźnianie repatriacji jeńców wojskowych lub osób cywilnych** – kryminalizowane na podstawie art. 124 k.k.,

Art. 124 § 2. *Tej samej karze podlega, kto, naruszając prawo międzynarodowe, opóźnia repatriację jeńców wojennych lub osób cywilnych, dokonuje przemieszczenia, przesiedlenia lub deportacji ludności cywilnej, wciela, werbuje do sił zbrojnych osoby poniżej 18 roku życia lub faktycznie używa takich osób w działaniach zbrojnych.*

- m. **praktyki apartheidu oraz inne nieludzkie oraz poniżające praktyki oparte na dyskryminacji rasowej** – kryminalizowane na podstawie art. 119 § 1, 123 § 2 k.k.:

Art. 119. § 1. *Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości,*

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 123. § 2. *Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używa ich do ochraniań swoję obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

- n. **bezprawna deportacja lub przesiedlenie osób cywilnych** – kryminalizowane na podstawie art. 124 k.k.: Art. 124 § 2. *Tej samej karze podlega, kto, naruszając prawo międzynarodowe, opóźnia repatriację jeńców wojennych lub osób cywilnych, dokonuje przemieszczenia, przesiedlenia lub deportacji ludności cywilnej, wciela, werbuje do sił zbrojnych osoby poniżej 18 roku życia lub faktycznie używa takich osób w działaniach zbrojnych.*
- o. **zatrzymywanie zakładników** – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 2 k.k.:

Art. 123. § 2. *Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używa ich do ochraniań swoję obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

- p. **kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznanym, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia** – kryminalizowane na podstawie art. 125 k.k.:

Art. 125. § 1. Kto, na obszarze okupowanym, zajęтым lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza, zabiera lub przywłaszcza mienie albo dobro kultury, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli czyn dotyczy mienia znacznej wartości albo dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Określone w k.k. przestępstwa wojenne są przestępstwami powszechnymi, co oznacza, że mogą być popełnione przez każdą osobę fizyczną. Odnośnie do możliwości popełnienia przestępstw wojennych również przez zaniechanie – do przestępstw wojennych stosuje się w tym zakresie ogólne zasady obowiązujące w stosunku do pozostałych przestępstw. Oznacza to, że zastosowanie do nich będzie miał art. 2 k.k. W zależności od okoliczności popełnienia danego czynu zastosowanie może mieć również art. 18 § 3 (pomocnictwo przez zaniechanie).

Art. 2. Odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe popełnione przez zaniechanie podlega ten tylko, na kim ciążył prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi.

Art. 18. § 3. Odpowiada za pomocnictwo, kto w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie, w szczególności dostarczając narzędzie, środek przewozu, udzielając rady lub informacji; odpowiada za pomocnictwo także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie.

6.3. Ustawodawstwo karne w zakresie przestępstw wojennych innych niż poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I

Kodeks karny kryminalizuje również inne – poza określanymi jako „poważne” – naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego. Są to:

1. wszelkie zakazane przez prawo międzynarodowe sposoby walki (art. 122),
2. wszelkie zakazane przez prawo międzynarodowe środki walki (art. 122),
3. używanie osób objętych ochroną przez międzynarodowe prawo humanitarne do ochrania swożą obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów (art. 123),
4. stosowanie kar cielesnych (art. 124),
5. pozbawianie osób wolności z naruszeniem międzynarodowego prawa humanitarnego (art. 124),

-
6. dopuszczanie się wobec osób objętych ochroną przez międzynarodowe prawo humanitarne zamachów na godność osobistą, w tym poniżające i upokarzające traktowanie (art. 124),
 7. zmuszanie osób do uczestnictwa w działaniach wojennych skierowanych przeciwko własnemu krajowi (art. 124),
 8. dokonywanie przemieszczeń ludności cywilnej (art. 124),
 9. dopuszczenie się przestępstw seksualnych w odniesieniu do osób chronionych międzynarodowym prawem humanitarnym (art. 124),
 10. ogłaszanie praw lub roszczeń obywateli strony przeciwnej za wygaśnię, zawieszono, lub niedopuszczalne do dochodzenia przed sądem (art. 124),
 11. wcielanie albo werbowanie do sił zbrojnych osób poniżej 18 roku życia, albo używanie takich osób w działaniach zbrojnych (art. 124),
 12. ograniczanie prawa osób chronionych przez międzynarodowe prawo humanitarne do obrony w postępowaniu karnym (art. 124),
 13. używanie podczas działań zbrojnych niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku Czerwonego Krzyża, Czerwonego Półksiężyca, znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe (art. 126),
 14. postępowanie się w czasie działań zbrojnych flagą państwową lub oznaką wojskową nieprzyjaciela, państwa neutralnego albo organizacji lub komisji międzynarodowej (art. 126).

6.4. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni ludobójstwa

Zbrodnia ludobójstwa została zdefiniowana w art. 118 k.k.:

Art. 118. § 1. Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, w celu określonym w § 1, stwarza dla osób należących do takiej grupy warunki życia grożące jej biologicznym wyniszczeniem, stosuje środki mające służyć do wstrzymania urodzeń w obrębie grupy lub przymusowo odbiera dzieci osobom do niej należącym,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Przepisy art. 118 § 1-2 realizują zobowiązania wynikające z Konwencji ONZ z dnia 9 grudnia 1948 r. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Dz.U. z 1952 r., poz. 9). Definicja zbrodni ludobójstwa w prawie polskim jest szersza od definicji konwencyjnej. Art. 118 obejmuje, poza grupami określonymi w konwencji z 1948 r., także grupy polityczne i grupy o określonym światopoglądzie.

Ludobójstwo, zwane też eksterminacją, jest najcięższą zbrodnią, zagrożoną karą nie krótszą od 12 lat pozbawienia wolności, karą 25 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności. Podmiotem omawianej zbrodni we wszystkich jej odmianach może być nie tylko sprawca wykonawczy, lecz wchodzi tu w grę wszystkie formy udziału w przestępstwie – w tym sprawstwo kierownicze i sprawstwo polecające, co dotyczy w szczególności wydających takie polecenia (rozkazy) przywódców politycznych, dowódców jednostek wojskowych, policyjnych, paramilitarnych, kendantów obozów koncentracyjnych itp. Zgodnie z art. 126c § 1 k.k. karalne jest również czynienie przygotowań do zbrodni ludobójstwa we wszystkich wyżej opisanych formach. Art. 126c został wprowadzony do k.k. na podstawie przepisów ustawy o działaniach antyterrorystycznych z dnia 10 czerwca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 904). Przepis ten, oprócz karalności przygotowania do ludobójstwa, przewiduje karalność przygotowania do popełnienia innych zbrodni takich jak: wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej (art. 117), udział w masowym zamachu przeciwko grupie ludności (art. 118a), stosowanie środków masowej zagłady (art. 120), prowadzenie działań wojennych w sposób niezgodny z prawem międzynarodowym (art. 122), zbrodnie wojenne przeciwko jeńcom wojennym lub ludności cywilnej (art. 123), inne przypadki naruszenia prawa międzynarodowego podczas prowadzenia działań zbrojnych (art. 124) oraz uszkodzenie lub przywłaszczenie dóbr kultury (art. 125).

Art. 126c § 1. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 117, art. 118 lub art. 120,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 118a § 1 lub § 2, art. 122 lub art. 123,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 124 § 1 lub art. 125,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

6.5. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni przeciwko ludzkości

Ustawą z dnia 20 maja 2010 r.⁹ wprowadzono przestępstwo (art. 118a) odpowiadające zakresowi art. 7 Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego, tj. zbrodniom przeciwko ludzkości.

Art. 118a. § 1. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1. dopuszcza się zabójstwa,*
- 2. powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka,*

⁹ Ustawa z dnia 20 maja 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2010 r. Nr 98, poz. 626).

-
3. *stwarza dla osób należących do grupy ludności warunki życia grożące ich biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. *Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:*

1. *powoduje oddanie osoby w stan niewolnictwa lub utrzymuje ją w tym stanie,*
2. *pozbawia osobę wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udręczeniem,*
3. *stosuje tortury lub poddaje osobę okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu,*
4. *dopuszcza się zgwałcenia albo stosując przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp w inny sposób narusza wolność seksualną osoby,*
5. *stosując przemoc lub groźbę bezprawną powoduje zajście przez kobietę w ciążę w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego,*
6. *pozbawia osobę wolności i odmawia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazuje nieprawdziwe informacje dotyczące tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 3. *Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:*

1. *naruszając prawo międzynarodowe zmusza osoby do zmiany ich zgodnego z prawem miejsca zamieszkania,*
2. *dopuszcza się poważnego prześladowania grupy ludności z powodów uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w szczególności politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, wyznaniowych lub z powodu bezwyznaniowości, światopoglądu lub płci, powodując pozbawienie praw podstawowych,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Oprócz art. 118a odzwierciedlającego przestępstwa przeciwko ludzkości objęte art. 7 Statutu, w Rozdziale XVI k.k. poświęconym przestępstwom przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwom wojennym zawiera art. 119 określający przestępstwo polegające na użyciu przemocy lub groźby wobec osoby lub grupy osób z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej, lub z powodu bezwyznaniowości. Przedmiotem ochrony z art. 119 są podstawowe wartości oraz prawa człowieka, a przede wszystkim prawo do życia i rozwijania wartości indywidualnych i odrębności grupowych.

Art. 119 § 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

6.6. Właściwość sądów

Prawo karne nie ogranicza odpowiedzialności za przestępstwa objęte rozdziałem XVI k.k., tj. przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne do sytuacji, w której sprawcą jest żołnierz. Przestępstwa objęte tym rozdziałem mają charakter powszechny, co oznacza, że mogą być popełnione przez każdego człowieka. W konsekwencji sprawy dotyczące tych przestępstw rozpatrywane są przez sądy powszechne, chyba że podlegają orzecznictwu sądów wojskowych. Należy zaznaczyć, że polskie prawo karne ewoluuje w kierunku niwelowania różnic w zakresie postępowania przed sądami wojskowymi oraz powszechnymi. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U., poz. 555) w sposób bardzo istotny ograniczyła podmiotową właściwość sądów wojskowych. Sądy wojskowe przybliżono ustrojowo do sądownictwa powszechnego, pozostawiając odrębność tylko w zakresie niezbędnym uzasadnionym specyfiką wojska, a Minister Sprawiedliwości sprawuje kompleksowy nadzór administracyjno-organizacyjny nad ich działalnością. Postępowanie karne przed sądami wojskowymi odbywa się z zastosowaniem wszelkich gwarancji procesowych obowiązujących w procedurach stosowanych przed sądami powszechnymi i spełnia standardy międzynarodowe w tym zakresie.

6.7. Odpowiedzialność zwierzchników

Przełożony lub uprawniony do wydania rozkazu żołnierz starszy stopniem, wydając rozkaz, którego treścią jest popełnienie czynu zabronionego ponosi odpowiedzialność karną na podstawie art. 18 § 1 k.k. W sytuacji, gdy podwładny usiłował popełnić czyn zabroniony, rozkazodawca odpowiada jak za usiłowanie popełnienia takiego czynu (art. 22 § 1 k.k.). Przełożony może też niekiedy swoim zachowaniem zrealizować znamiona czynu zabronionego w formie dokonania, określonego w art. 231 § 1 k.k. Przełożonym jest nie tylko osoba pełniąca czynną służbę wojskową, lecz również osoba cywilna, której żołnierz jest służbowo podporządkowany.

Art. 18. § 1. Odpowiada za sprawstwo nie tylko ten, kto wykonuje czyn zabroniony sam albo wspólnie i w porozumieniu z inną osobą, ale także ten, kto kieruje wykonaniem czynu zabronionego przez inną osobę lub wykorzystując uzależnienie innej osoby od siebie, poleca jej wykonanie takiego czynu.

Art. 231. § 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Statut Rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego w art. 28 przewiduje odpowiedzialność dowódców wojskowych i innych przełożonych za przestępstwa objęte Statutem, popełnione przez podwładnych pozostających pod ich faktyczną władzą i kontrolą. Taka odpowiedzialność ograniczona jest do sytuacji, gdy przełożony, pomimo tego że wiedział albo powinien był wiedzieć o tym, że podwładni popełniali bądź zmiierzali do popełnienia tych przestępstw, nie podjął wszystkich niezbędnych środków w celu zapobieżenia przestępstwom. Wprawdzie Kodeks karny przewiduje konstrukcję pomocnictwa przez zaniechanie (art. 18 § 3), odpowiadającą zasadniczo zakresowi przepisu art. 28 Statutu, jednak odpowiedzialność ta ogranicza się jedynie do przestępstw umyślnych, natomiast art. 28 zakłada również odpowiedzialność dowódcy lub przełożonego, gdy po jego stronie zachodzi nieumyślność co do działań podejmowanych przez podwładnych. Wprowadzono zatem przepis szczególny (art. 126b), który dowódcę lub przełożonego dopuszczającego do popełnienia czynu zabronionego przez podwładnych traktuje jako sprawcę tych zbrodni (a nie jak pomocnika) oraz przewiduje ich odpowiedzialność również za przestępstwa nieumyślne.

Art. 126b. § 1. Kto, nie dopełniając obowiązku należytej kontroli, dopuszcza do popełnienia czynu określonego w art. 117 § 3, art. 118, 118a, 119 § 1, art. 120-126a przez osobę pozostającą pod jego faktyczną władzą lub kontrolą,

podlega karze określonej w tych przepisach.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

6.8. Działanie na rozkaz

Pojęcie rozkazu zdefiniowane jest w art. 115 § 18 k.k. Jest to polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem. Prawo do wydawania rozkazu wynika najczęściej z postanowień organizacyjnych, regulaminowych albo z upoważnienia nadanego w drodze służbowej lub wynikającego z decyzji uprawnionego dowódcy wyższego szczebla. Przełożonym jest osoba, która poza prawem wydawania rozkazów kieruje służbą żołnierzy oraz ponosi za nich odpowiedzialność. Natomiast żołnierz starszy stopniem jest to żołnierz mający wyższy stopień wojskowy, któremu w danej sytuacji przysługuje prawo rozkazywania żołnierzowi młodszemu stopniem. Forma wydanego rozkazu może być dowolna, może być on ustny, pisemny lub wydany sygnałem. Rozkaz musi być konkretnym poleceniem określonego działania lub zaniechania dotyczącego spraw służbowych, zachowań związanych ze służbą wojskową. Zgodnie z art. 318 k.k. nie popełnia przestępstwa żołnierz, który dopuszcza się czynu zabronionego będącego wykonaniem rozkazu, chyba że wykonując rozkaz umyślnie popełnia przestępstwo. Obowiązek wykonania rozkazu zostaje uchylony w sytuacji, gdy rozkazobiorca w wyniku wykonania rozkazu miałby popełnić przestępstwo. Odpowiedzialność żołnierza oparta jest na świadomości przestępczości rozkazu, obejmującej świadomość jego niezgodności z przepisami prawa karnego i przekonanie żołnierza, że w razie jego wykonania rozkazobiorca popełni przestępstwo. Art. 344 § 1 k.k. stanowi, iż nie popełnia przestępstwa nie-

subordynacji wobec rozkazu żołnierz, który odmawia wykonania rozkazu polecającego popełnienie przestępstwa albo nie wykonuje go. Zgodnie z § 2 tego artykułu w razie wykonania rozkazu niezgodnie z jego treścią w celu istotnego zmniejszenia szkodliwości czynu sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpić od jej wymierzenia.

6.9. Niestosowanie przedawnienia

Polska jest stroną Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ z dnia 26 listopada 1968 r.

Zasadę nieprzedawniania zbrodni przeciwko ludzkości oraz wojennych formułuje również Konstytucja RP (art. 43) oraz k.k. (art. 105).

Art. 43 Konstytucji RP:

Zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu.

Art. 105 k.k.:

§ 1. Przepisów art. 101-103 nie stosuje się do zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych.

6.10. Jurysdykcja sądów polskich w sprawach karnych oraz obowiązek ścigania przestępstw wynikający z Konwencji genewskich

Zgodnie z art. 49 KG I, 50 KG II, 129 KG III i 146 KG IV państwa strony zobowiązały się „poszukiwać osoby podejrzane o popełnienie albo wydanie rozkazu popełnienia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń i powinny ścigać je przed własnymi sądami bez względu na obywatelstwo”.

Dla wypełnienia powyższego zobowiązania istotne znaczenie mają określona w art. 5 k.k., zasada terytorialności wynikająca z art. 10 k.k., zasada legalizmu oraz przepisy art. 109-113 k.k. określające zasady odpowiedzialności za przestępstwa popełnione za granicą. Zasady te wyznaczają zakres stosowania Kodeksu karnego, a zarazem zakres jurysdykcji sądów polskich w sprawach karnych, w tym w odniesieniu do przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych.

Art. 5 k.k. określa zasadę terytorialności. Zgodnie z tą zasadą podległość polskiej ustawie karnej zachodzi w stosunku do wszystkich czynów zabronionych popełnionych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym, bez względu na obywatelstwo sprawcy lub brak jakiegokolwiek obywatelstwa. Czyn zabroniony uważa się za popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bądź na polskim statku wodnym lub powietrznym, jeżeli sprawca tam działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdy nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić tam skutek stanowiący znamię czynu zabronionego (art. 6 § 2 k.k.).

Kodeks karny nie określa bliżej pojęcia „terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”. Pojęcie to określone jest w ustawie z 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2009 r.,

poz. 67 z późn. zm.) jako obszar objęty granicami państwowymi, oddzielającymi terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od terytorium innych państw i morza pełnego, obejmujący wody wewnętrzne, pas morskich wód terytorialnych oraz przestrzeń powietrzną nad tym obszarem i wewnątrz ziemi pod nim. Ustawa z 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2003 r., poz. 1502 z późn. zm.) określa, że morzem terytorialnym jest obszar wód morskich o szerokości 12 mil morskich liczonych od linii najniższego stanu wody wzdłuż wybrzeża lub granicy zewnętrznej morskich wód wewnętrznych (zatoki i porty).

Kodeks karny rozszerza działanie zasady terytorialności na czyny zabronione popełnione poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Polską ustawę karną stosuje się do czynów zabronionych popełnionych na polskim statku wodnym lub powietrznym bez względu na to, gdzie się te jednostki znajdują w chwili popełnienia czynu. Dotyczy to także jednostek wojskowych. Podległość polskiej ustawie karnej zachodzi np. wtedy, gdy czyn został popełniony na polskim statku wodnym, znajdującym się w obcym porcie lub wodach międzynarodowych.

Art. 10 kodeksu postępowania karnego kodyfikuje zasadę legalizmu, która nakłada na powołany do tego organ bezwzględny obowiązek ścigania przestępstw. Zakresem zasady legalizmu objęte są przestępstwa ścigane z urzędu. Wszystkie przestępstwa objęte rozdziałem XVI k.k. ścigane są z urzędu, zatem zasada legalizmu ma do nich w pełni zastosowanie. Omawiana zasada zobowiązuje wszystkie organy procesowe do takiego postępowania, aby nikt – z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie lub w prawie międzynarodowym – nie był zwolniony od odpowiedzialności za popełnione przestępstwo. Przepis art. 10 skierowany jest nie tylko do organów postępowania przygotowawczego, ale także do sądów. Każdy organ powołany do ścigania przestępstw (prokurator, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa, organy uprawnione szczególnymi przepisami itp.) jest obowiązany – w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa – do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego. Oskarżyciel publiczny ma ponadto obowiązek wniesienia i popierania oskarżenia o czyn ścigany z urzędu.

Zasady odpowiedzialności za przestępstwa popełnione za granicą zostały skodyfikowane w rozdziale XIII k.k. W art. 109-113 zostały określone: zasada narodowości podmiotowej, zasada ochronny względnej i zasada represji uniwersalnej:

Art. 109. Ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego, który popełnił przestępstwo za granicą.

Art. 110. § 1. Ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemca, który popełnił za granicą czyn zabroniony skierowany przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej oraz do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym.

§ 2. Ustawę karną polską stosuje się w razie popełnienia przez cudzoziemca za granicą czynu zabronionego innego niż wymieniony w § 1, jeżeli czyn zabroniony jest w ustawie karnej polskiej zagrożony karą przekraczającą 2 lata pozbawienia wolności, a sprawca przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie postanowiono go wydać.

Art. 111. § 1. Warunkiem odpowiedzialności za czyn popełniony za granicą jest uznanie takiego czynu za przestępstwo również przez ustawę obowiązującą w miejscu jego popełnienia.

§ 2. Jeżeli zachodzą różnice między ustawą polską a ustawą obowiązującą w miejscu popełnienia czynu, stosując ustawę polską, sąd może uwzględnić te różnice na korzyść sprawcy.

§ 3. Warunek przewidziany w § 1 nie ma zastosowania do polskiego funkcjonariusza publicznego, który pełniąc służbę za granicą popełnił tam przestępstwo w związku z wykonywaniem swoich funkcji, ani do osoby, która popełniła przestępstwo w miejscu nie podlegającym żadnej władzy państwowej.

Art. 112. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca w razie popełnienia:

1. przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej;
2. przestępstwa przeciwko polskim urządóm lub funkcjonariuszóm publicznym oraz przestępstwa wyłudzenia poświadczenia nieprawdy od polskiego funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej na podstawie prawa polskiego do wystawienia dokumentu;
3. przestępstwa przeciwko istotnym polskim interesóm gospodarczym;
4. przestępstwa fałszywych zeznań, złożenia fałszywego oświadczenia, opinii lub tłumaczenia, poświadczenia się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby, poświadczającym nieprawdę lub fałszywym – wobec urzędu polskiego;
5. przestępstwa, z którego została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 113. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać, w razie popełnienia przez niego za granicą przestępstwa, do którego ścigania Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana na mocy umowy międzynarodowej, lub przestępstwa określonego w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonym w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r., poz. 708).

Właściwość krajowych organów i organizacji w zakresie implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego

W Polsce międzynarodowe prawo humanitarne jest implementowane przez organy władzy wykonawczej i organy władzy sądowniczej.

W ramach władzy wykonawczej każdy centralny organ administracji rządowej wykonuje zadania z zakresu implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego w ramach własnych kompetencji na podstawie obowiązujących przepisów szczególnych.

Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 51 z dnia 20 maja 2004 r. (M.P., poz. 402 oraz z 2009 r., poz. 918) została utworzona Komisja ds. Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Głównym zadaniem Komisji jest upowszechnianie norm międzynarodowego prawa humanitarnego w celu wprowadzenia ich do polskiego systemu prawnego, w szczególności przez:

- a. dokonywanie przeglądu i analizy umów międzynarodowych dotyczących międzynarodowego prawa humanitarnego oraz formułowanie opinii w tym zakresie;
- b. przedstawianie Prezesowi Rady Ministrów okresowych opinii na temat działań legislacyjnych, organizacyjnych i edukacyjnych, jakie należy podjąć w celu wdrożenia do polskiego ustawodawstwa norm międzynarodowego prawa humanitarnego;
- c. formułowanie propozycji związanych z przygotowaniem aktów prawnych mających na celu wdrożenie do polskiego ustawodawstwa norm międzynarodowego prawa humanitarnego;
- d. utrzymywanie kontaktów i wymianę informacji na bieżąco z innymi Komitetami i Komisjami zajmującymi się problematyką międzynarodowego prawa humanitarnego, w szczególności z Komisją do Spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego działającą przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża;
- e. analizowanie informacji o przygotowywanych aktach prawnych, programach rządowych i innych dokumentach dotyczących problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego;
- f. opracowywanie projektów programów szkoleniowych z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego;

-
- g. opiniowanie, na wniosek właściwego ministra, stanowiska Polski na konferencje międzynarodowe oraz na temat realizacji zobowiązań podjętych na tych konferencjach;
 - h. utrzymywanie kontaktów z instytucjami zajmującymi się problematyką międzynarodowego prawa humanitarnego za granicą.

W skład Komisji wchodzi przedstawiciele poszczególnych resortów odpowiedzialnych za implementację i upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce, w tym przedstawiciele ministrów właściwych do spraw: administracji publicznej, finansów publicznych, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, nauki, oświaty i wychowania, spraw wewnętrznych, spraw zagranicznych, szkolnictwa wyższego, zdrowia oraz Ministra Obrony Narodowej i Ministra Sprawiedliwości.

Rozporządzeniem Rady Ministrów RP z dnia 27 kwietnia 2004 roku w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U., poz. 1066) powołany został Polski Komitet Doradczy – organ pomocniczy Rady Ministrów, do którego zadań należy, w szczególności:

1. przedstawianie Radzie Ministrów opinii i wniosków dotyczących działań legislacyjnych, technicznych lub wojskowych, jakie należy podjąć w czasie pokoju i w razie konfliktu zbrojnego, a także w przypadku udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w misjach pokojowych i stabilizacyjnych podejmowanych przez organizacje międzynarodowe za zgodą Organizacji Narodów Zjednoczonych, w celu zapewnienia wykonania postanowień Konwencji Haskiej oraz związanych z nią Protokołów, których Polska jest stroną;
2. występowanie do Rady Ministrów z wnioskami mającymi na celu zapewnienie – na wypadek konfliktu zbrojnego – znajomości, poszanowania i ochrony przez Siły Zbrojne RP zabytków znajdujących się zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i innych krajów;
3. zapewnienie w porozumieniu z organami administracji rządowej łączności i współpracy z Komitetami o podobnym charakterze innych państw oraz właściwymi organizacjami międzynarodowymi;
4. udzielanie wyjaśnień, w zakresie realizacji postanowień Konwencji Haskiej i związanych z nią Protokołów, instytucjom i organom władzy publicznej oraz organizacjom społecznym i pozarządowym.

Komitetowi przewodniczy sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, odpowiedzialny za ochronę zabytków. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele Ministra Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Spraw Zagranicznych, sprawiedliwości, Edukacji oraz osoby posiadające kwalifikacje specjalistyczne z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Komitet rozpoczął funkcjonowanie w 2004 roku.

Sądy i Trybunały, sprawując wymiar sprawiedliwości, obowiązane są przestrzegać wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego (art. 9 Konstytucji RP). Co więcej, zgodnie z art. 91 ust. 1 Konstytucji RP, sędziowie mogą bezpośrednio stosować umowy międzynarodowe po spełnieniu trzech przesłanek: umowa powinna być ratyfiko-

wana, ogłoszona w Dzienniku Ustaw oraz nadawać się do bezpośredniego stosowania, tj. nie wymagać wydania ustawy. Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawiśli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP).

Część II

Upowszechnianie międzynarodowego prawa
humanitarnego

Działania organów administracji państwowej w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego

1.1. Komisja do spraw Międzynarodowego Prawa Humanitarnego¹⁰

Oprócz zadań wymienionych w rozdziale 7 części I Raportu odpowiada także za upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego. Od 2009 r. Komisja podjęła szereg działań w tym obszarze. Powołano, między innymi, trzy zespoły problemowe, których zadaniem było opracowanie I, II i III Raportu o implementacji i upowszechnianiu międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce oraz przeanalizowanie zobowiązań w zakresie działań pomocowych wynikających z umów międzynarodowych dotyczących rozbrojenia konwencjonalnego i przyjęcie określonych propozycji dalszych działań w tym zakresie. Celem opracowania raportów było dokonanie przeglądu ustawodawstwa i praktyki krajowej w zakresie zgodności z normami międzynarodowego prawa humanitarnego. Zebrane informacje pozwoliły zidentyfikować obszary wymagające podjęcia konkretnych działań w celu zagwarantowania pełnej implementacji w polskim porządku prawnym międzynarodowego prawa humanitarnego i jego popularyzacji w społeczeństwie polskim.

IV Raport zawierający aktualne informacje na temat implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce będzie dystrybuowany wśród zainteresowanych instytucji zarówno w kraju jak i za granicą. Raport będzie także umieszczony na oficjalnych stronach internetowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

¹⁰ Informacje nt. Komisji ds. Międzynarodowego Prawa Humanitarnego także na stronie 51 Raportu.

1.2. Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Działania w zakresie pomocy humanitarnej

Zgodnie z ustawą z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 1392) pomoc humanitarna to pomoc polegająca w szczególności na zapewnieniu pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez czynniki naturalne lub człowieka.

Polska pomoc humanitarna udzielana jest zgodnie z Europejskim konsensusem w sprawie pomocy humanitarnej¹¹ (ang. *European Consensus on Humanitarian Aid*), określonymi w nim zasadami Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej, a także z innymi międzynarodowymi wytycznymi, określonymi m.in. przez ONZ i UE. Zasady te wynikają z międzynarodowego prawnego dorobku humanitarnego i obejmują m.in. niezależność, bezstronność, neutralność i humanitaryzm. Określają one zasady współpracy z różnymi podmiotami sektora humanitarnego przy zachowaniu właściwych tym instytucjom kompetencji.

Polska pomoc humanitarna realizowana jest w ścisłym partnerstwie z międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi, co doskonale obrazuje aktywność Polski na forum UE oraz ONZ. Współpraca jest podejmowana m.in. z Biurem Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Działań Humanitarnych, Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców oraz Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża.

We wrześniu 2018 r. Minister Spraw Zagranicznych Jacek Czaputowicz podpisał z Prezydentem Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża Peterem Maurerem Porozumienie o współpracy w dziedzinie pomocy humanitarnej. Obok dialogu dotyczącego priorytetów sektorowych, krajów priorytetowych oraz współpracy horyzontalnej pomiędzy MKCK a MSZ, głównym celem przyświecającym podpisanemu porozumieniu będzie wspieranie promowania i przestrzeganie międzynarodowego prawa humanitarnego.

Polska uznaje MKCK za jednego z kluczowych partnerów w zakresie niesienia pomocy humanitarnej. Jako jedna z najdłużej działających organizacji humanitarnych na świecie MKCK posiada ogromny dorobek prawny, operacyjny i wiedzę, z których Polska ma nadzieję korzystać.

1.3. Ministerstwo Edukacji Narodowej

Program „Odkrywamy Prawo Humanitarne” (OPH), stworzony przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, w Polsce jest wdrażany w ramach współpracy Ośrodka Rozwoju Edukacji (ORE – jednostka podległa MEN) z Polskim Czerwonym Krzyżem (PCK) i wspierany finansowo przez MEN. W oparciu o program OPH jest prowadzony kurs on-line dla nauczycieli, który ma na celu zdobycie przez nich: 1) wiedzy dotyczącej międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych;

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1431445468547&uri=LEX%3A42008X0130%2801%29>

2) praktycznych umiejętności związanych z prowadzeniem lekcji w ramach „OPH” poprzez wykorzystanie materiałów przygotowanych przez PCK i udostępnionych na platformie e-learningowej. W roku szkolnym 2014/2015 i 2015/2016 zrealizowano dwie edycje ww. kursu. Raporty z ich realizacji (8 cykli szkoleniowych), wskazują na zainteresowanie nauczycieli taką formą doskonalenia w dziedzinie międzynarodowego prawa humanitarnego. Udział w ww. edycjach kursu zadeklarowało 177 nauczycieli, do egzaminu końcowego przystąpiło 85, zaś certyfikat ukończenia otrzymało 66 nauczycieli. Prace uczestników wszystkich edycji kursu są dostępne on-line (www.oph.ore.edu.pl).

Obowiązkowe zajęcia „edukacja dla bezpieczeństwa”, wprowadzone od roku szkolnego 2009/2010, były realizowane w gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych do roku szkolnego 2017/2018. W związku z reformą oświaty obejmującą również zmianę struktury szkolnictwa, w tym stopniowe wygaszanie gimnazjum jako typu szkoły, zajęcia „edukacja dla bezpieczeństwa” będą obowiązkowo realizowane w klasie VIII szkoły podstawowej, a następnie w klasie I szkół ponadpodstawowych: branżowej szkoły I stopnia, czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum.

Nowe podstawy programowe w odpowiednim stopniu uwzględniają zasady międzynarodowego prawa humanitarnego. W szkole podstawowej położono nacisk na przygotowanie uczniów do funkcjonowania w sytuacjach wymagających ochrony życia i zdrowia, w tym udzielania pierwszej pomocy. W szkołach ponadpodstawowych nacisk położono na rozwijanie umiejętności skutecznego działania i radzenia sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń (wymagania szczegółowe wobec uczniów uwzględniają m.in. znajomość podstawowych zasad międzynarodowego prawa humanitarnego oraz podstawowych dokumentów ONZ regulujących funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie). Rozumieniu problematyki bezpieczeństwa państwa nadano wieloaspektową wykładnię: zrozumienie przeszłości, obraz teraźniejszości i przesłanki do myślenia o przyszłości. Ujęta w treściach kształcenia problematyka koncentruje się na zarządzaniu, polityce i strategii bezpieczeństwa, z uwzględnieniem także kontekstu międzynarodowego.

1.4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W MKiDN RP rozpoczęto działania zmierzające do określenia zasad zgłaszania z terytorium RP obiektów przewidzianych do ochrony wzmocnionej w myśl Protokołu II do Konwencji Haskiej przyjętego 26 marca 1999 r. i przedstawienia ich do objęcia ochroną wzmocnioną Komitetowi ds. Ochrony Dóbr Kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego. Wśród obiektów planowanych do objęcia ochroną wzmocnioną, których umieszczenie – na przygotowywanej wstępnej liście informacyjnej dóbr kultury z terytorium RP – jest obecnie rozważane, znajdują się obiekty z następujących kategorii: nieruchomości dobra kultury wpisane na listę Dziedzictwa Światowego zgodnie z Konwencją o ochronie Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO; dobra kultury wpisane na Listę Pamięć Świata Programu UNESCO „Pamięć Świata”; obiekty uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Kontynuacja tychże działań i ich skuteczna finalizacja jest w naszej ocenie niezwykle pożądana.

Ponadto przy udziale MKiDN aktualnie rozważana jest także propozycja ubiegania się Polski o powołanie w 2019 r. do składu Komitetu ds. Ochrony Dóbr Kulturalnych w razie konfliktu zbroj-

nego, powołanego w myśl Protokołu II, który przyznaje, zawiesza lub cofa ochronę wzmocnioną, a także promuje listę dóbr kultury objętych ochroną wzmocnioną. Zakończenie tych starań byłoby nie tylko dużym sukcesem, ale także otworzyłoby przestrzeń dla dalszych inicjatyw.

W MKiDN i Polskim Komitecie Błękitnej Tarczy prowadzony jest bank danych o kandydatach na ekspertów ochrony dziedzictwa kultury, którzy realizowali już zadania w ramach misji międzynarodowych cywilnych i wojskowych, także z ramienia ministra kultury i dziedzictwa narodowego (aktualnie bank zawiera listę 30 ekspertów). Ministerstwo w dalszym ciągu zamierza prowadzić te działania, wśród których znajduje się również prowadzenie systematycznych szkoleń dla ww. ekspertów.

MKiDN od 2003 roku jest współorganizatorem Polskiej Szkoły Prawa Humanitarnego organizowanej z inicjatywy Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża. Współdział Ministerstwa w organizacji Szkoły obejmuje pomoc w przeprowadzeniu szkolenia w instytucji kultury podległej Ministerstwu – Domu Pracy Twórczej w Radziejowicach, pokrycie kosztów uroczystego zakończenia Szkoły oraz przeprowadzenie zajęć dla słuchaczy na temat ochrony dóbr kultury w konfliktach zbrojnych.

MKiDN w ramach realizacji umów międzynarodowych dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, a zwłaszcza Protokołu II, prowadzi od wielu lat szkolenia kandydatów na ekspertów współpracy cywilno-wojskowej w obszarze ochrony dziedzictwa kultury na potrzeby misji Wojska Polskiego poza granicami kraju. Ostatnie szkolenie ekspertów odbyło się w kwietniu 2018 r. w Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach – ośrodku szkoleniowym ministra obrony narodowej. Współpracuje także z MON, które zainteresowane jest szkoleniem i włączaniem ekspertów ds. ochrony dziedzictwa kulturowego w struktury wojskowe, a także realizacją zobowiązań w tym obszarze w ramach członkostwa Polski w NATO. Także w tym obszarze działania MKiDN będą kontynuowane.

W 2018 r. podjęte zostały także działania ze strony MKiDN oraz MON, którego głównym celem jest rozważanie możliwości utworzenia na terytorium RP ośrodka szkolenia w obszarze ochrony dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego dla osób wojskowych i cywilnych. Obecnie powołano grupę roboczą ze strony MKiDN i MON, której celem jest wypracowanie propozycji w tym obszarze. Szkolenia takie mogliby prowadzić wybitni polscy eksperci cywilni, którzy uczestniczyli w realizacji zadań ochrony dziedzictwa kultury w ramach misji stabilizacyjnej Wojska Polskiego w Iraku i Afganistanie i którzy realizowali szereg projektów ochrony dziedzictwa kultury w warunkach wojennych. Realizowali także zadania dotyczące ratowania dziedzictwa kultury (m.in. w Syrii, Libanie). Liczymy, iż dzięki wspólnym wysiłkom również te plany zostaną wdrożone z sukcesem.

W 2015 roku Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej przy współdziałaniu MKiDN wydało publikację z konferencji zatytułowanej „Ochrona dziedzictwa kultury w konfliktach zbrojnych w świetle prawa międzynarodowego i krajowego. 60 – lat Konwencji Haskiej i 15 – lat jej Protokołu II”.

Ponadto w 2015 roku MKiDN opublikowało dodatki do magazynu historycznego „Mówią Wieki” zatytułowane „Dziedzictwo kultury wobec współczesnych zagrożeń” oraz do wydawnictwa „Przegląd Obrony Cywilnej” zatytułowane „ochrony dziedzictwa kultury na wypadek szczególnych zagrożeń”.

Międzynarodowa konferencja "Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń – bezpieczeństwo użytkowania obiektów zabytkowych".

W 2015 r. MKiDN zorganizowało i sfinansowało udział ekspertów z 6 państw Partnerstwa Wschodniego w międzynarodowej konferencji "Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń – bezpieczeństwo użytkowania obiektów zabytkowych", organizowanej przez Szkołę Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie przy współudziale Polskiego Komitetu Błękitnej Tarczy. Konferencja, która odbywała się pod auspicjami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji poświęcona była między innymi omówieniu nowoczesnych technik ochrony dziedzictwa kulturowego w zagrożeniu. Była także okazją do wymiany doświadczeń w ramach implementacji przepisów Konwencji Haskiej wraz z Protokołami.

Międzynarodowa konferencja ekspercka pt. „Dziedzictwo kultury wobec współczesnych zagrożeń i wyzwań. Programy i kierunki działań”.

W listopadzie 2016 r. w Krakowie MKiDN oraz Międzynarodowe Centrum Kultury przy współudziale merytorycznym Polskiego Komitetu Błękitnej Tarczy zorganizowało międzynarodową konferencję ekspercką pt. „Dziedzictwo kultury wobec współczesnych zagrożeń i wyzwań. Programy i kierunki działań”. W spotkaniu, któremu patronowali Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Międzynarodowa Rada Muzeów ICOM i Polski Komitet ds. UNESCO, udział wzięło 120 uczestników z 27 państw. Wśród zaproszonych panelistów był obecny wysoki przedstawiciel UNESCO – Szef Sekcji Traktatowej Ochrony Dziedzictwa Kulturowego.

Konferencja w Krakowie była odpowiedzią na apele kierowane przez UNESCO, ONZ i świat nauki do społeczności międzynarodowej, by zintensyfikować wszelkie działania na rzecz ratowania dziedzictwa kulturowego w miejscach zagrożonych, zwłaszcza konfliktami zbrojnymi.

Spotkanie eksperckie w Krakowie było także realizacją jednego z etapów projektu przygotowania, wyszkolenia, promocji i udziału cywilnych i wojskowych narodowych ekspertów ochrony dziedzictwa kultury w misjach międzynarodowych, który został wdrożony w grudniu 2015 decyzją ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Projekt służy szkoleniu i przygotowaniu cywilnych specjalistów do ratowania dziedzictwa kulturowego – prowadzenia prac eksperckich i interwencyjnych, również w ramach misji organizowanych pod egidą organizacji międzynarodowych, wyspecjalizowanych w ochronie i ratowaniu dziedzictwa kulturowego, takich jak ONZ, UNESCO, ICOM, ICOMOS, ICCROM, BLUE SHIELD.

Międzynarodowa konferencja na temat "Odbudowa światowego dziedzictwa – wyzwania".

W dniach 6-8 maja 2018 r. w Warszawie z inicjatywy MKiDN oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przy współpracy z Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO, Polskim Komitetem ds. UNESCO, Polskim Komitetem Narodowym ICOMOS, Zamkiem Królewskim w Warszawie, Łazienkami Królewskimi, Muzeum Powstania Warszawskiego, Stołecznym Konserwatorem Zabytków, Domem Spotkań z Historią i Centrum Interpretacji Zabytku odbyła się międzynarodowa konferencja zatytułowana "Odbudowa światowego dziedzictwa – wyzwania" z udziałem ponad 200 uczestników reprezentujących ponad 30 państw z wszystkich regionów świata.

W czasie konferencji została przyjęta Rekomendacja Warszawska w sprawie odbudowy

i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego, która może stanowić drogowskaz do działań społeczności międzynarodowej w sprawie odbudowy dziedzictwa kultury po zniszczeniach wojennych. Rekomendacja Warszawska została zaprezentowana Komitetowi Światowego Dziedzictwa przez przedstawiciela MKiDN podczas 42 sesji UNESCO, która odbyła się w dniach 26.06-04.07.2018 r. w Bahrajnie.

Działania Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków

Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków odpowiadający za ochronę zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego na terenie województw realizowali różne przedsięwzięcia informacyjne, edukacyjne i szkoleniowe. Najważniejsze z nich to:

- opracowanie wzorcowego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na płytach CD i przekazanie ich do wszystkich starostw powiatowych z prośbą o ich powielenie i przesłanie do urzędów miast i gmin, a następnie te do jednostek organizacyjnych posiadających zabytki;
- zorganizowanie konferencji dla księży „Bezpieczeństwo zabytków ruchomych”, zainicjowanie programu znakowania zabytków ruchomych w obiektach sakralnych i wykonanie oznakowania zabytków ruchomych w katedrze poznańskiej;
- realizacja zadań w ramach ćwiczeń obronnych wojewódzkich „Drwęca-14”, „Gniewosz-15” z uwzględnieniem zasad ewakuacji i zabezpieczenia elementów zabytkowych;
- organizacja konferencji szkoleniowej nt. „Kompleksowa ochrona dóbr kultury i zabytków – uwagi praktyczne”;
- prowadzenie szkoleń dla władz samorządowych na temat ochrony zabytków;
- udział w ćwiczeniach aplikacyjno-sztabowych symulujących pożar kościoła Pokoju w Świdnicy;
- prowadzenie szkoleń dla dyrektorów muzeów, jednostek kultury i ważnych obiektów historycznych oraz dla prezydentów, burmistrzów i wójtów;
- przeprowadzenie szkoleń dla żołnierzy i pracowników wojska;
- zorganizowanie narady z dyrektorami wydziałów bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego poświęconej ochronie dóbr kultury – Brzesko 2015 r.,
- przeprowadzenie ćwiczeń praktycznych na obiekcie Zamku w Niepołomicach dotyczących ewakuacji zbiorów z zagrożonego obiektu – 2015 r.

1.5. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

W latach 2015-2018 problematyka związana z międzynarodowym prawem humanitarnym – jego rolą w prawie krajowym oraz prawie międzynarodowym – była przedmiotem nauczania na wyższych uczelniach publicznych (cywilnych i wojskowych) oraz niepublicznych. Na podstawie informacji przekazanych przez publiczne uczelnie wyższe tematyka międzynarodowego prawa humanitarnego¹² realizowana była

¹² Zarówno jako przedmiot fakultatywny jak i obligatoryjny, jako wykład monograficzny czy też integralna część innego przedmiotu akademickiego, jak np. prawo międzynarodowe publiczne.

na następujących kierunkach studiów I oraz II stopnia: prawo¹³, administracja¹⁴, bezpieczeństwo narodowe (wewnętrzne)¹⁵, pedagogika¹⁶. Od 2015 r. na Uniwersytecie Warszawskim jest prowadzony, w ramach międzynarodowego konsorcjum uniwersytetów NOHA (Network on Humanitarian Action), osobny kierunek studiów magisterskich w zakresie Humanitarian Action. Problematyka międzynarodowego prawa humanitarnego jest na nim wykładana w ramach przedmiotów takich jak: Legal Dimensions of Humanitarian Action, Protection of Civilians in Armed Conflicts, Prevention of Human Rights Atrocities, Reconciliation in a Post-Conflict Society, a także Transformation of War i Contemporary Peace and Stability Operations. Z kolei na niepublicznych uczelniach wyższych zagadnienia związane z tematyką międzynarodowego prawa humanitarnego realizowane były na takich kierunkach jak: prawo¹⁷, administracja¹⁸, bezpieczeństwo narodowe¹⁹. W Kolegium Europejskim w Natolinie prowadzone było co roku, we współpracy z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, seminarium Introduction to International Humanitarian Law w ramach programu magisterskiego Master of Arts in European Interdisciplinary Studies.

Należy podkreślić, iż wiele uczelni publicznych posiada w swojej ofercie programowej studia podyplomowe, których tematyka pośrednio lub bezpośrednio dotyczy międzynarodowego prawa humanitarnego. Tytułem przykładu: na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (UW) organizowane są następujące studia podyplomowe: Podyplomowe Studia Prawa Międzynarodowego i Służby Zagranicznej i Studia Podyplomowe Pomocy Humanitarnej. Także Uniwersytet Jagielloński (UJ) posiada w swej ofercie studia podyplomowe, które tematycznie odnoszą się do kwestii związanych z międzynarodowym prawem humanitarnym. Zalicza się do nich m.in. podyplomowe studia: Imigranci w Polsce; Edukacja międzykulturowa w pracy nauczyciela, czy też Kompetencje międzykulturowe w biznesie – wszystkie prowadzone na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ. Niezależnie od zajęć przewidzianych programem studiów uczelnie wyższe organizowały konferencje dotyczące międzynarodowego prawa humanitarnego. Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej przygotowywał, wspólnie z Wydziałem Prawa

¹³ M.in. na Uniwersytecie Szczecińskim, Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie im. M. Skłodowskiej-Curie w Lublinie, Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie Gdańskim, Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytecie im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie, Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Witelona w Legnicy.

¹⁴ M.in. na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytecie im. M. Skłodowskiej-Curie w Lublinie, Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie.

¹⁵ M.in. na Uniwersytecie Szczecińskim, Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytecie im. M. Skłodowskiej-Curie w Lublinie, Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie Gdańskim, Uniwersytecie Opolskim, Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Witelona w Legnicy.

¹⁶ M.in. na Uniwersytecie Opolskim, Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

¹⁷ M.in. na Uniwersytecie SWPS w Warszawie, Krakowskiej Akademii im. A. F. Modrzewskiego, Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu.

¹⁸ M.in. na Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu.

¹⁹ M.in. na Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu.

i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, konferencje na temat implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego (w 2015 r.), konfliktu zbrojnego na Ukrainie (w 2016 r.), wyzwań dla międzynarodowego prawa humanitarnego (w 2017 r. i w 2018 r.). Podobnie NOHA na Uniwersytecie Warszawskim organizowała co roku Program Intensywny z dużym naciskiem na międzynarodowe prawo humanitarne, a ponadto w marcu 2016 r. międzynarodowe warsztaty przygotowujące do Światowego Szczytu Humanitarnego z udziałem przedstawicieli wielu państw i organizacji międzynarodowych z Europy Środkowo-Wschodniej. W listopadzie 2017 r. NOHA i Polska Akcja Humanitarna zorganizowały, z okazji wspólnych 25 urodzin, międzynarodową konferencję na temat wyzwań dla sektora humanitarnego, której program uwzględniał takie zagadnienia międzynarodowego prawa humanitarnego, jak dostęp do pomocy humanitarnej czy ochrona pracowników humanitarnych. W grudniu 2018 r. NOHA zorganizowała międzynarodową konferencję na temat prawnych ram działań humanitarnych („Legal Architecture of Humanitarian Action”) z udziałem wielu zagranicznych panelistów. Niektóre wystąpienia dotyczyły bezpośrednio międzynarodowego prawa humanitarnego.

Warto wskazać, iż w latach 2015-2018 tematyka międzynarodowego prawa humanitarnego, realizowana była w formie zajęć wykładowych na Wydziale Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie na studiach drugiego stopnia na kierunku Bezpieczeństwo wewnętrzne. W programie studiów znajduje się przedmiot pn. „Ochrona ludności i obrona cywilna”. W ramach ww. przedmiotu studenci zapoznają się z tematyką międzynarodowego prawa humanitarnego, konfliktów zbrojnych i współpracy międzynarodowej w ochronie ludności.

Natomiast od października 2018 r. zostały uruchomione na Wydziale Policjnych Nauk Stosowanych Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie studia drugiego stopnia na kierunku Kryminologia.

Ponadto w latach 2015-2018 w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie zorganizowano szereg przedsięwzięć z zakresu ochrony praw człowieka:

- w kwietniu 2015 r. zorganizowano wykład otwarty na temat działalności Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, który wygłosił dr Adam Bodnar – Rzecznik Praw Obywatelskich;
- we wrześniu 2015 r. przeprowadzono w ramach doskonalenia lokalnego szkolenie antydyskryminacyjne dla pracowników i funkcjonariuszy WSPol w Szczytnie;
- w grudniu 2015 r. zorganizowano wykład otwarty w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka, który wygłosili prof. dr hab. Iwona NDiaye oraz dr hab. Bara NDiaye;
- w grudniu 2016 r. przeprowadzono w ramach doskonalenia zawodowego lokalnego szkolenie dla pracowników WSPol w Szczytnie z zakresu zapobiegania przestępstwom z niewiści;
- w kwietniu 2017 r. zorganizowano szkolenie e-learningowe nt. sytuacji prawnej ofiary przestępstwa, w którym uczestniczyli m.in. funkcjonariusze i pracownicy WSPol w Szczytnie (Sekcja Dowodzenia, Zespół ds. kontroli, Rektorat) zajmujący się sprawami skarg, wniosków i petycji, a także dyżurni WSPol w Szczytnie;
- w grudniu 2017 r. zorganizowano szkolenie z zakresu przeciwdziałania, stosowania tortur, które było przeznaczone dla nauczycieli akademickich i kadry kierowniczej WSPol w Szczytnie.

Problematyka międzynarodowego prawa humanitarnego poruszana jest również na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne, realizowanym na Wydziale Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego w Szkole Głównej Służby Pożarniczej (SGSP). Ponadto od 2005 r. Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego SGSP w konsorcjum z podmiotami z Niemiec, Austrii, Holandii i Rumunii w ramach kontaktów zawieranych z Komisją Europejską, w sposób nieprzerwany od 13 lat, realizuje kursy Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności poziomu strategicznego skierowane do ekspertów ochrony ludności i pomocy humanitarnej z krajów uczestniczących w systemie, a także wybranych innych państw i organizacji międzynarodowych. W kursach w roli słuchaczy uczestniczą również polscy eksperci reprezentujący m.in. takie organizacje jak PSP i PCK.

W Wojskowej Akademii Technicznej (WAT), tematyka międzynarodowego prawa humanitarnego znajduje zastosowanie w treściach realizowanych szkoleń z uwzględnieniem tematyki międzynarodowego prawa humanitarnego na wszystkich kierunkach studiów dla kandydatów na żołnierzy zawodowych, na szkoleniach wojskowych przygotowujących kandydatów na oficerów (obejmujący również oficerów rezerwy) oraz w ramach kwalifikacyjnych form doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP²⁰.

1.6. Ministerstwo Obrony Narodowej

1.6.1. Seminaria i kursy międzynarodowe

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, prowadzą działania przyczyniające się do upowszechnienia problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego. Efektem tych działań było podniesienie rangi prawa wojennego w praktycznym szkoleniu żołnierzy, zintensyfikowanie szkoleń dla dowódców i sztabów jednostek wojskowych, jak również przygotowanie instruktorów prawa wojennego. Oficerowie Wojska Polskiego systematycznie uczestniczą w międzynarodowych seminariach i kursach poświęconych tej dziedzinie prawa, organizowanych m.in. przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Międzynarodowy Instytut Prawa Humanitarnego oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawa Wojskowego i Wojennego.

Tematyka z problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego ujęta została w programach nauczania dla kandydatów na żołnierzy zawodowych oraz kursach realizowanych w ramach systemu doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP zgodnie z postanowieniami decyzji Nr 184/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 13 czerwca 2012 r. w sprawie organizacji systemu kształcenia i szkolenia z „Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych” w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON, poz. 221).

²⁰ Podstawą do realizacji opisywanego procesu dydaktycznego jest decyzja Nr 184/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 13 czerwca 2012 r. w sprawie organizacji systemu kształcenia i szkolenia z „Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych” w resorcie obrony narodowej oraz decyzja Nr 289/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie Standardu Kształcenia Wojskowego dla kandydatów na oficerów – Minimalne Wymagania Programowe.

1.6.2. Nauczanie kandydatów na żołnierzy zawodowych

W ramach studiów stacjonarnych i w studium oficerskim realizowanych w uczelniach wojskowych dla kandydatów na oficerów wprowadzony został decyzją Nr 289/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie Standardu Kształcenia Wojskowego dla kandydatów na oficerów – Minimalne Wymagania Programowe (Dz. Urz. MON, poz. 240) osobny przedmiot – „Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych” – w wymiarze 20 godzin. Ponadto zagadnienia z tego zakresu realizowane są w ramach innych przedmiotów, takich jak: działalność wychowawcza w wojsku, podstawy pedagogiki, przywództwo w dowodzeniu, działania pokojowe i stabilizacyjne, wybrane zagadnienia bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, współpraca cywilno-wojskowa oraz ochrona środowiska, zabezpieczenie medyczne.

1.6.3. Szkolenie ustawiczne prowadzone w ramach doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP

Decyzją Nr 420/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 września 2008 r. w sprawie wprowadzenia w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej systemu doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych (Dz. Urz. MON, poz. 241 z późn. zm.) przewidziano realizację treści z zakresu problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia w ramach studiów podyplomowych i kursów kwalifikacyjnych prowadzonych w:

- Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie (ASzWoj),
- Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni (AMW),
- Akademii Wojsk Lądowych we Wrocławiu (AWL),
- Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie (WSOSP),
- Szkole Podoficerskiej Wojsk Lądowych w Poznaniu (SPWL),
- Szkole Podoficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie (SPSP),
- Szkole Podoficerskiej Marynarki Wojennej w Ustce (SPMW).

Ponadto w ramach „Systemu doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP” wprowadzono do systemu założenia organizacyjno-programowe dla studiów podyplomowych i kursów doskonalących, które realizowane są systematycznie każdego roku:

- Niestacjonarne Studia Podyplomowe „Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych” trwające 2 semestry, obejmujące 200 godzin wykładów i ćwiczeń praktycznych w Akademii Sztuki Wojennej we współpracy z Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej,
- Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla dowódców batalionów/dywizjonów (równorzędnych) – 68 godzin, realizowany w ASzWoj,
- Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla oficerów i podoficerów Sił Powietrznych – 60 godzin, realizowany w WSOSP,

-
- Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla oficerów i podoficerów Wojsk Lądowych – 60 godzin, realizowany w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych (CSWL),
 - Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla oficerów i podoficerów Marynarki Wojennej RP – 40 godzin, realizowany w AMW,
 - Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla podoficerów: Wojsk Specjalnych, Dowództwa Garnizonu Warszawa, Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, Dowództwa Operacyjnego, Żandarmerii Wojskowej – 35 godzin, realizowany w Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej (WCEO),
 - Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych – ochrona dóbr kultury w konfliktach zbrojnych oraz sytuacjach kryzysowych – 35 godzin, realizowany w WCEO,
 - Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla doradców prawnych – 35 godzin, realizowany w WCEO,
 - Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla oficerów i podoficerów Marynarki Wojennej – 35 godzin, realizowany w Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej (CSMW).

Dodatkowo zagadnienia z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego realizowane są w ramach innych form doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych, takich jak:

- studia podyplomowe i kursy kwalifikacyjne dla kandydatów na poszczególne stanowiska o określonym stopniu wojskowym, realizowanych w uczelniach wojskowych i szkołach podoficerskich,
- organizację kursu NATO w języku angielskim – dotychczas III edycje – przy wsparciu WCEO, z udziałem prelegentów amerykańskich – korpus JAG, oraz przedstawicieli biur prawnych SHAPE, IMS NATO HQ, sił zbrojnych m.in. Republiki Czeskiej, Węgier, Łotwy, Turcji, Norwegii,
- prowadzenie i koordynację szkolenia doradców prawnych z zakresu MPHKG w kraju i za granicą – m.in. w International Institute of Humanitarian Law we Włoszech, Partnership for Peace Training Center Ankara, NATO School Oberammergau, ICRC Genewa, czy szkolenia w szkołach JAG w USA (szkolenia z zakresu MPHKG, letnie szkoły prawa humanitarnego, kursy z zakresu targetingu, operational law, Rules of Engagement),
- kursy i szkolenia przygotowawcze dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej wyjeżdżających na misje poza granice kraju organizowane przez Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim, obejmujące zagadnienia związane z zasadami użycia siły oraz dozwolonymi metodami i zasadami prowadzenia walki, a także z podmiotami podlegającymi ochronie podczas konfliktów zbrojnych.
- Działalność wychowawcza w oddziale – realizowanym w ASzWoj,
- Bezpieczeństwo ekologiczne – realizowanym w ASzWoj,

-
- Prawo operacji morskich – realizowanym w AMW,
 - Kurs pedagogiczny dla nauczycieli akademickich – realizowanym w AMW,
 - Kurs metodyczny w zakresie działalności dydaktycznej i wychowawczej dla podoficerów – realizowanym w AMW,
 - Elementarne zasady udzielania pierwszej pomocy medycznej – realizowanym w AMW,
 - Udzielanie pierwszej pomocy medycznej – realizowanym w AMW,
 - Bezpieczeństwo własne i odpowiedzialność wspólna – realizowanym w AMW,
 - Asertywność i autoprezentacja – realizowanym w AMW,
 - Kierowanie, zarządzanie i przywództwo – realizowanym w AMW,
 - Przygotowanie metodyczne dla dowódców drużyn i plutonów oraz instruktorów jednostek szkolnictwa wojskowego – realizowanym w AWL,
 - Działalność wychowawcza w wojsku – realizowanym w AWL,
 - Przygotowanie metodyczne dla dowódców plutonów (kompanii) – realizowanym w AWL,
 - Przywództwo wojskowe i kompetencje społeczne – realizowanym w WCEO,
 - Programowanie i prowadzenie profilaktyki wychowawczej oraz przeciwdziałania patologiom społecznym w wojsku dla dowódców pododdziałów, oficerów i podoficerów wychowawczych – realizowanym w WCEO,
 - Działalność wychowawcza w oddziale – realizowanym w WCEO,
 - Kształtowanie dyscypliny wojskowej w resorcie obrony narodowej – realizowanym w WCEO.

Zgodnie z „Metodyką kształcenia obywatelskiego żołnierzy w czynnej służbie wojskowej”, wprowadzoną decyzją Nr 351/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 listopada 2012 r. w sprawie metodyki szkolenia żołnierzy z przedmiotów „Kształcenie obywatelskie” oraz „Profilaktyka i dyscyplina wojskowa” (Dz. Urz. MON, poz. 421, z późn. zm.), problematyka międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych realizowana jest we wszystkich korpusach osobowych Wojska Polskiego w ramach zajęć z kształcenia obywatelskiego.

W ramach przekazywanej wiedzy szczególnie podkreślane jest znaczenie podstawowych zasad prawa wojennego, takich jak: konieczność wojskowa, zasada rozróżnienia, proporcjonalności, zachowania należytych środków ostrożności w trakcie działań zbrojnych, zakazów użycia określonych metod i środków prowadzenia walki, a także zasad ochrony osób i dóbr cywilnych (w tym także personelu humanitarnego) oraz zasad postępowania z jeńcami i osobami zatrzymanymi. Zajęcia prowadzone są nie tylko w formie wykładów, ale także z wykorzystaniem metod interaktywnych wymagających zaangażowania uczestników i dokonywania przez nich samodzielnych analiz i rozstrzygnięć odpowiednich kazusów.

Duże znaczenie ma implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych w praktyce szkoleniowej, uwzględnianie tej problematyki podczas ćwiczeń oraz realizacji zadań związanych z misjami pokojowymi i stabilizacyjnymi. Głównym celem jest przy tym kształtowanie postaw i nawyków kadry zawodowej i żołnierzy, które będą wykluczały zachowanie się w ekstremalnych warunkach bojowych w sposób niezgodny z normami prawa międzynarodowego. Ponadto wszyscy żołnierze udający się na misje pokojowe i stabilizacyjne przechodzą obowiązkowe szkolenie z międzynarodowego prawa humanitarnego oraz uwarunkowań kulturowych i prawnych funkcjonujących w danym kraju.

Dodatkowo, w celu zaznajomienia żołnierzy Wojska Polskiego i pracowników wojska z zasadami i zobowiązaniami zawartymi w międzynarodowym prawie humanitarnym oraz zagadnieniami indywidualnej odpowiedzialności za podejmowane działania, organizowane są inne przedsięwzięcia np.: cykliczne szkolenia kadry zawodowej i pracowników resortu obrony narodowej w systemie szkolenia uzupełniającego, konferencje, spotkania w ramach współpracy z organizacjami międzynarodowymi oraz upowszechnianie materiałów szkoleniowych i informacyjnych.

1.6.4. Publikacje

W ramach prac podjętych w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych w 2015 roku opracowano i wprowadzono decyzją Ministra Obrony Narodowej Nr 134/Szkol./P3/7 dokument doktrynalny Poradnik do szkolenia z międzynarodowego prawa humanitarnego i konfliktów zbrojnych – DU-7.0.1.1. Wersja elektroniczna publikacji udostępniona jest dla żołnierzy w systemie MILNET-Z na stronie e-biblioteki CDiSSZ. Zgodnie z Planem opracowania, aktualizacji doktryn i dokumentów doktrynalnych oraz dokumentów uzupełniających na poziomie polityczno-wojskowym na lata 2018-2021 kolejna nowelizacja dokumentu rozpocznie się w 2019 r. Planowana aktualizacja będzie korespondowała z propozycjami zmian do drugiej edycji publikacji sojuszniczej „ATrainP – 2 TRAINING IN THE LAW OF ARMED CONFLICT, której projekt końcowy został opublikowany i przedstawiony do narodowego opiniowania przez Radę Standaryzacyjną Działań Połączonych (JSB)”.

1.7. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

MSWiA realizuje zadanie upowszechniania norm i zasad międzynarodowego prawa humanitarnego przede wszystkim poprzez następujące podległe jej służby:

– Państwowa Straż Pożarna

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej poprzez Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności realizuje zadania związane z wymianą informacji z międzynarodowymi centrami koordynującymi działania w zakresie ratownictwa i pomocy humanitarnej, w szczególności: *Euroatlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC)*, NATO, *Emergency Response Coordination Centre (ERCC)* – UE, Biurem Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej ONZ (UN OCHA). Polska jako aktywny członek wspólnoty międzynarodowej coraz częściej angażuje się w akcje udzielania pomocy państwom dotkniętym różnego rodzaju sytuacjami kryzysowymi, w tym uczestniczy w udzielaniu pomocy ratowniczej i humanitarnej udzielanej w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności (Mechanizm Ochrony Ludności jest

systemem międzynarodowej pomocy ratowniczej nadzorowanym i organizowanym przez Dyрекcję Generalną ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności [(DG ECHO) Komisji Europejskiej]. System wspiera państwa, które zostały dotknięte katastrofą wymagającą międzynarodowej interwencji ratowniczej (powódzie, trzęsienia ziemi, awarie techniczne). Pomoc udzielana w ramach Mechanizmu polega w szczególności na kierowaniu do działań wyspecjalizowanych i odpowiednio wyposażonych zespołów ratowniczych (tzw. modułów) oraz dostarczaniu pomocy rzeczowej i eksperckiej. W skład Mechanizmu wchodzi wszystkie państwa członkowskie UE oraz państwa stowarzyszone, które do niego przystąpiły na mocy indywidualnych porozumień. Obecnie, obok krajów członkowskich UE, Mechanizm obejmuje także Islandię, Norwegię, Serbię, Republikę Macedonii Północnej, Czarnogórę i Turcję. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/EU z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności, obowiązująca od 1 stycznia 2014 r. umożliwia wystosowanie apelu o pomoc także tzw. państwom trzecim, ONZ i jej agencjom oraz odpowiednim organizacjom międzynarodowym: Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO), Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża (ICRC), Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza (IFCR), Organizacji ds. Zakożu Broni Chemicznej (OPCW), Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA).

Ponadto tematyka międzynarodowego prawa humanitarnego jest uwzględniana w programie „Szkoleń podstawowych dla nowozatrudnionych pracowników ochrony ludności i obrony cywilnej w województwie, powiecie i gminie” organizowanych na szczeblu centralnym i terenowym oraz programie „Szkolenia na instruktorów obrony cywilnej”. Wyżej wymienione programy zawierają zagadnienia z zakresu prawa humanitarnego i działań humanitarnych.

W latach 2015 – 2018 pracownicy Biura ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej uczestniczyli w edycjach Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych w Radziejowicach:

- w 2015 r. w XIX edycji w dniach 17-21 maja 2015 r.,
- w 2016 r. w XX edycji w dniach 21-25 listopada 2016 r.,
- w 2017 r. w XXI edycji w dniach 20-24 listopada 2017 r.,
- w 2018 r. XXII edycja w dniach 19-23 listopada 2018 r.

Tematyka przedmiotowych szkoleń dotyczyła Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza oraz jego roli w rozwoju i upowszechnianiu międzynarodowego prawa humanitarnego, statusu kombatanta, statusu jeńca wojennego, międzynarodowego prawa humanitarnego wobec światowego problemu broni powodujących nadmierne cierpienia, funkcjonowania wojskowych służb medycznych podczas konfliktu zbrojnego, nie-międzynarodowych konfliktów zbrojnych, konfliktów asymetrycznych, odpowiedzialności jednostki za zbrodnie, ochrony praw człowieka w sytuacji konfliktu zbrojnego, ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, metod i sposobów prowadzenia konfliktu zbrojnego, ochrony dóbr kultury i Protokołu dodatkowego oraz implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego.

Biuro ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej zorganizowało szkolenie w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego dla pracowników centralnych urzędów administracji rządowej w dniu 23 września 2015 r. w Wyższej Szkole Informatyki, Zarządzania

i Administracji w Warszawie. Celem szkolenia było zapoznanie uczestników z tematyką dotyczącą implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego, ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, sytuacji prawnej pracowników administracji publicznej w trakcie prowadzonych działań zbrojnych i w czasie okupacji w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego, ochrony dziedzictwa kultury w konfliktach zbrojnych w świetle prawa i praktyki oraz zadań dla administracji publicznej wynikających z przyjętych zobowiązań ONZ, UE i UNESCO. W przedmiotowym szkoleniu uczestniczyło 46 osób.

13 grudnia w 2016 r. w Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie odbyło się szkolenie pt. „Prawo humanitarne wobec współczesnych wyzwań – rola i miejsce administracji publicznej”. Celem szkolenia było przybliżenie procesu implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego, przedstawienie sytuacji pracowników administracji publicznej podczas działań zbrojnych i okupacji pod względem międzynarodowego prawa humanitarnego, przedstawienie uwarunkowań prawnych przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym, zaprezentowanie uregulowań prawnych w stosunku do kombatanta i jeńca wojennego oraz ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych – w przedmiotowym szkoleniu uczestniczyło 110 osób.

W dniu 17 marca 2017 r. w Europejskim Centrum Solidarności w Gdańsku zorganizowane zostało szkolenie z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego dla przedstawicieli administracji publicznej pt. „Prawo humanitarne wobec współczesnych wyzwań – rola i miejsce administracji publicznej”. Celem szkolenia było przybliżenie procesu implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego i ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, oraz stosowania praw człowieka w rejonie odpowiedzialności prawa konfliktów zbrojnych, przedstawienie sytuacji pracowników administracji publicznej w trakcie prowadzonych działań zbrojnych i w czasie okupacji w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego, przedstawienie uwarunkowań prawnych przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz uwarunkowań prawnych implementacji ratownictwa wojskowego do przeciwdziałania skutkom zagrożeń terrorystycznych w tym dla obiektów administracji publicznej – w przedmiotowym szkoleniu uczestniczyły 134 osoby. Ponadto należy wskazać, że zagadnienia międzynarodowego prawa humanitarnego są elementami programu szkoleń:

- dla pracowników zajmujących się problematyką ochrony ludności i obrony cywilnej, dwa razy w roku takie szkolenia organizowane są w Szkole Aspirantów PSP w Krakowie,
- dla instruktorów Obrony Cywilnej – (dwa razy w roku) również w Szkole Aspirantów PSP w Krakowie.

Przedstawiciel Biura ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej jest stałym członkiem Komisji ds. upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego działającej przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża.

Zauważyć należy, że regulacje w zakresie obrony cywilnej zawarte w art. 61 PD I określają, iż podmiotem właściwym do podjęcia zadania koordynacji pomocy humanitarnej wydaje się być podmiot odpowiedzialny za obronę cywilną, czyli – w przypadku Polski – Szef Obrony Cywilnej Kraju, którego funkcję pełni Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej.

Planowana działalność Państwowej Straży Pożarnej oraz Szefa Obrony Cywilnej Kraju w obszarze międzynarodowego prawa humanitarnego będzie realizowana poprzez kontynuację szkoleń z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego oraz w ramach uczestnictwa przedstawiciela Biura ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej

w pracach Komisji ds. upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego działającej przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża.

Ponadto w Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej decyzją nr 10 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 4 lutego 2016 roku powołano zespół do spraw przygotowania projektu ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej.

W latach 2015-2018 realizowany był „Program Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014-2020” przyjęty w dniu 29 kwietnia 2014 r. przez Radę Ministrów Uchwałą w sprawie przyjęcia „Programu Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020”, przedłożoną przez ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych.

Program ten jest wspólnym przedsięwzięciem Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Administracji, Cyfryzacji, Zdrowia i Obrony Narodowej. Obejmuje on kwestie wzajemnych relacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz systemu powiadamiania ratunkowego.

Ponadto, z uwagi na to, iż Polska, jako aktywny członek struktur międzynarodowych, angażuje się, w miarę posiadanych sił i środków, w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności, w akcje udzielania pomocy ratowniczej i pomocy humanitarnej państwom dotkniętym różnego rodzaju sytuacjami kryzysowymi, godnym uwagi jest wymienienie aktów prawnych UE zawierających zagadnienia związane z tematyką pomocy humanitarnej:

– Rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/96 z dnia 20 czerwca 1996 r. dotyczące pomocy humanitarnej (Dz.U. L 163 z 2.7.1996),

– Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/EU z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności.

Na forum unijnym trwają prace związane ze zmianą decyzji nr 1313/2013/UE w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności. Proponowane zmiany dotyczą zwiększenia poziomu zapobiegania i przygotowania na katastrofy naturalne i awarie spowodowane przez człowieka oraz osiągnięcia większej spójności z powiązаныmi politykami UE. W szczególności planowane jest wzmocnienie roli Komisji Europejskiej poprzez nadanie jej kompetencji do wyłącznego dysponowania określoną rezerwą zasobów ratowniczych, a także zwiększenie obowiązków sprawozdawczych państw członkowskich w obszarze planowania i zapobiegania zagrożeniom.

Dotychczasowa praktyka dotycząca koordynacji pomocy humanitarnej wskazuje, iż kluczowe miejsce w systemie udzielania tejże pomocy zajmują struktury związane z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz systemem ochrony ludności i obrony cywilnej.

W tym miejscu nadmienić należy, że Państwowa Straż Pożarna, jako służba podległa ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, wykonuje swoje zadania w oparciu o ustawę z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej. Jest to zawodowa formacja, wyposażona w specjalistyczny sprzęt, przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Formacja ta wykonuje również pomocnicze, specjalistyczne czynności ratownicze w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze, a także współdziała ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących Polskę umów międzynarodowych

oraz odrębnych przepisów. Ponadto Państwowa Straż Pożarna realizuje inne zadania wynikające z wiążących Polskę umów międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych.

W kwietniu 2015 r. ciężka grupa poszukiwawczo-ratownicza PSP (USAR Poland), decyzją ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych, uczestniczyła w działaniach ratowniczych i humanitarnych po trzęsieniu ziemi na terenie Nepalu. W akcji uczestniczyło 81 ratowników i 12 psów ratowniczych. Poza prowadzeniem działań ratowniczych w Katmandu i okolicach dostarczono pomoc humanitarną dla Polaków mieszkających w Nepalu oraz utworzono punkt pierwszej pomocy medycznej w miejscowości Barhabise.

Druga akcja ratownicza prowadzona także w 2015 r. przez funkcjonariuszy PSP poza granicami RP była związana z koniecznością udzielenia pomocy humanitarnej osobom poszkodowanym w wyniku działań zbrojnych toczących się na terenie wschodniej Ukrainy. Państwowa Straż Pożarna na podstawie decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych nr 88 z dnia 11 czerwca 2015 r. w sprawie utworzenia grupy ratowniczej do przewozu pomocy humanitarnej na terytorium Ukrainy oraz Rozkazu nr 22 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 11 czerwca 2015 r. w sprawie utworzenia specjalnych zapasów żywności (Dz. U. KG PSP, poz. 10) realizowała zadania polegające na zabezpieczeniu logistycznym oraz transporcie środków pomocy do Obwodu Zaporoskiego. Ostatnią międzynarodową akcją ratowniczą, w której udział wzięli polscy strażacy miała miejsce latem 2018 roku. W związku z pożarami lasów spowodowanymi falą upałów w środkowej części Szwecji władze szwedzkie za pośrednictwem Europejskiego Mechanizmu Ochrony Ludności zwróciły się o wsparcie ratownicze w walce z pożarami lasów. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji podjął decyzję o wystaniu w dniu 21 lipca 2018 roku do Szwecji polskiej grupy ratowniczej liczącej 139 osób i 44 wozy ratowniczo-gaśnicze. Polscy strażacy podczas 14-dniowej misji pomagali szwedzkim służbom w gaszeniu lasów dotkniętych pożarami o powierzchni 6,5 tys. hektarów. W tym czasie polscy strażacy byli samowystarczalni pod względem logistycznym (własne namioty i wyżywienie) oraz medycznym (w skład grupy wchodził również ratownik medyczny).

W sferze działań legislacyjnych, ustawą z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, dokonano zmian w ustawie – Kodeks karny polegających na wprowadzeniu karalnego stadium przygotowania do popełnienia przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych określonych w: art. 117 k.k. (wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej), art. 118 k.k. (ludobójstwo), art. 118a § 1 lub § 2 k.k. (udział w masowym zamachu przeciwko grupie ludności), art. 120 k.k. (stosowanie środków masowej zagłady), art. 122 k.k. (prowadzenie działań wojennych w sposób niezgodny z prawem międzynarodowym), art. 123 k.k. (zbrodnie wojenne przeciwko jeńcom wojennym lub ludności cywilnej), art. 124 § 1 k.k. (inne przypadki naruszenia prawa międzynarodowego podczas prowadzenia działań zbrojnych) oraz art. 125 k.k. (uszkadzanie lub przywłaszczenie dóbr kultury). Wprowadzenie ww. rozwiązania umotywowane było dążeniem do zwiększenia skuteczności zwalczania organizacji o charakterze terrorystycznym, ma ono jednakże szersze zastosowanie, zapewniając ramy prawne niezbędne do przeciwdziałania naruszeniom międzynarodowego prawa humanitarnego.

– Policja

Polscy funkcjonariusze policji mają doświadczenie w związku z udziałem w misjach zagranicznych w różnych państwach m.in.:

-
1. w Kosowie (Jednostka Specjalna Polskiej Policji),
 2. w Liberii (misja ONZ) (eksperci policyjni),
 3. w Gruzji (eksperci policyjni),
 4. w Afganistanie (eksperci policyjni).

Udział polskich policjantów w cywilnych operacjach zarządzania kryzysowego opiera się na realizacji mandatu konkretnej misji. Każdy policjant przed wyjazdem na misję przechodzi odpowiednie szkolenie zawierające informacje na temat praw człowieka, praw humanitarnych oraz ochrony ofiar działań wojennych. Ponadto po przybyciu na miejsce pełnienia służby każda misja przeprowadza kurs wprowadzający, tzw. *induction course*, podczas którego szczegółowo poznaje procedury i standardy obowiązujące podczas danej misji.

Działania Polskiego Czerwonego Krzyża w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego

Polski Czerwony Krzyż jest stowarzyszeniem krajowym Czerwonego Krzyża Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U., poz. 171) i Protokołów dodatkowych do tych Konwencji z dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r., poz. 175). Działa na podstawie Ustawy z dnia 16 listopada 1964 roku o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U., poz. 276) oraz wydanego na jej podstawie Statutu zatwierdzonego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. (Dz. U., poz. 1284). Choć jest organizacją niezależną, to pełni rolę pomocniczą wobec Państwa i wspiera je w realizacji humanitarnych celów. Budowanie konstruktywnego dialogu pomiędzy Rządem RP a PCK jest ważnym krokiem w stronę wzmocnienia potencjału organizacyjnego stowarzyszenia oraz zapewnienia skutecznego, kompleksowego działania na rzecz potrzebujących. W tym aspekcie istotne wydaje się być przyjmowanie podczas Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca wspólnych zobowiązań humanitarnych, co pokazuje zgodność w podejściu do ważnych społecznie kwestii, jak również gotowość do współpracy w ich zakresie.

PCK aktywnie angażuje się w promocję i upowszechnianie zasad ruchu czerwonokrzyżskiego oraz norm prawa humanitarnego. Wśród wielu działań można wymienić w szczególności następujące:

2.1. Organizacja i prowadzenie Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

Szkoła jest 5-dniowym kursem z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego, organizowanym co roku i przeznaczonym dla 3 grup odbiorców: studentów prawa, politologii i stosunków międzynarodowych, słuchaczy uczelni mundurowych, oficerów zawodowych oraz przedstawicieli Państwowej Straży Pożarnej, Policji, a także pracowników i wolontariuszy Polskiego Czerwonego Krzyża i innych organizacji pozarządowych. Na każdą edycję rekrutowanych jest średnio 30-35 uczestników. Wiedza z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego przekazywana jest uczestnikom w formie wykładów i prelekcji oraz, w części praktycznej, poprzez pracę nad kazuami. Wykładowcami są wybitni teoretycy i praktycy dziedziny z uczelni wojskowych i cywilnych z całego kraju. W 2018 r. Szkoła odbyła się w dniach 19-23 listopada (XXII edycja). Kurs ma miejsce tradycyjnie w Domu Pracy Twórczej MKiDN w Radziejowicach. Z racji bieżących wyzwań w sferze humanitarnej od 2017 roku program Szkoły wzbogacony został również o zagadnienia związane ze zjawiskiem migracji i uchodźstwa.

2.2. Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

Od 1979 roku przy Zarządzie Głównym PCK działała Rada Programowa Ośrodka Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, przekształcona następnie w Komisję ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Od 2012 r. przewodniczącym Komisji Upowszechniania jest dr M. Marcinko reprezentujący Uniwersytet Jagielloński. W skład Komisji wchodzi:

- wysokiej klasy specjaliści — prawnicy prowadzący badania naukowe i działalność dydaktyczną z zakresu prawa międzynarodowego publicznego;
- stali przedstawiciele resortów: obrony narodowej, spraw zagranicznych, spraw wewnętrznych, zdrowia, kultury i edukacji narodowej oraz straży pożarnej i straży granicznej;
- pracownicy i wolontariusze PCK.

Długofalowy program Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego zakłada działanie na rzecz popularyzacji w Polsce prawa humanitarnego poprzez m.in. działalność wydawniczą i szkoleniową. Działalność Komisji jest ściśle powiązana programowo i organizacyjnie z działalnością Biura ZG PCK.

Posiedzenia Komisji odbywają się dwa razy w roku, a pomiędzy posiedzeniami w trybie zdalnym. Na posiedzenia mogą być zapraszani doraźnie eksperci oraz inne osoby zainteresowane upowszechnianiem międzynarodowego prawa humanitarnego.

Zadania Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego:

- współtworzenie programu działalności Biura ZG PCK w zakresie upowszechniania, inicjowanie działań i uczestniczenie w realizacji programu;
- uczestniczenie członków Komisji (w charakterze wykładowców) we wszelkich działaniach szkoleniowych, np. Polskiej Szkole Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, kursach i wykładach organizowanych dla studentów prawa, instruktorów PCK, wojska i in.;
- prowadzenie stałego konkursu prac naukowych im. prof. R. Bierzanka z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego oraz o tematyce czerwono krzyżowej;
- wspieranie międzynarodowych działań Biura Zarządu Głównego PCK, w tym opracowywanie i redagowanie dokumentów na sesje Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca a także uczestniczenie w międzynarodowych konferencjach i sympozjach naukowych;
- współpraca z instytucjami państwowymi RP, strukturami Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca, zwłaszcza Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, UNHCR, Instytutem Prawa Humanitarnego w San Remo, Amnesty International i innymi organizacjami.

2.3. Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji ds. Ochrony Znaku Czerwonego Krzyża oraz ochrona znaku przed nadużyciami

Komisja ds. Ochrony Znaku Czerwonego Krzyża powstała w marcu 1995 r. przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża. Przewodniczącą Komisji od 2013 roku jest dr Magdalena Stefańska. Celem Komisji jest prowadzenie interwencji w sprawie naruszeń zasad ochrony znaku czerwonego krzyża wewnątrz i na zewnątrz organizacji. Komisja ds. Ochrony Znaku:

- informuje za pośrednictwem mediów o funkcji, jaką pełni znak czerwonego krzyża i konieczności ochrony znaku Czerwonego Krzyża celem utrwalenia tychże informacji w świadomości społecznej – średnio rocznie jest to około 20 komunikatów bazujących na konkretnych przykładach z kraju i ze świata (od 2013 roku często w oparciu o case konfliktu zbrojnego w Syrii, Jemenie i Somalii);
- koordynuje prace osób odpowiedzialnych za ochronę znaku w skali kraju (przekazuje informacje, instrukcje postępowania w przypadku nadużyć, propozycje pism interwencyjnych, materiały szkoleniowe) a także planuje i prowadzi szkolenia zarówno wśród pracowników jak i wolontariuszy PCK w celu doskonalenia ich pracy – średnio rocznie jest to około 50 konsultacji oraz 15 szkoleń/wykładów, w tym w ramach Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, programu Odkrywamy Prawo Humanitarne, kursów w Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej;
- redaguje dokumenty i przygotowuje wydawnictwa związane z ochroną znaku – w 2016 roku PCK wydał broszurę informacyjną pt. „Znaki humanitaryzmu” będącą przykładem wydawnictwa Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, dystrybuowaną bezpłatnie wśród uczestników szkoleń, wykładów i wydarzeń organizowanych przez PCK;
- opiniuje pochodzące od instytucji, firm i osób wnioski o zezwolenie na użycie znaku – średnio rocznie jest to około 20 wniosków, w tym konsultacje projektów graficznych oznakowania i logotypów;
- interweniuje w przypadku nadużycia lub niewłaściwego użycia znaku przez instytucje, firmy, media i osoby prywatne działające w kraju w celu doprowadzenia do zaniechania nadużyć – średnio rocznie jest to około 40 przypadków, najczęściej zdarzają się one w środowisku farmaceutycznym (oznakowania aptek, grafika na opakowaniach lekarstw), kosmetycznym (grafika na opakowaniach kosmetyków), w przemyśle odzieżowym (nadruki na odzieży) oraz w przemyśle rozrywkowym (twórczość artystyczna skojarzona z hasłem „pierwsza pomoc”). Komisja, po stwierdzeniu nadużycia znaku, wysyła pismo z prośbą o zaprzestanie posługiwania się prawnie chronionym znakiem. W przypadku braku reakcji lub odpowiedzi negatywnej, sprawa zgłaszana jest na policję (tu kończą się kompetencje Komisji, która nie jest organem ścigania). Na 40 przypadków średnio 28 kończy się pozytywnie i podmiot, który dopuścił się nadużycia, zaprzestaje dalszego posługiwania się znakiem, zmienia go lub wycofuje z obiegu.

Komisja odbywa posiedzenia raz do roku, zaś pomiędzy posiedzeniami pracuje w trybie zdalnym.

2.4. Uczestnictwo w pracach konsultacyjnych Europejskiej Grupy Doradców Prawnych Stowarzyszeń Krajowych

Pracownicy PCK odpowiedzialni za upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarne- go w skali kraju wspomagają formułowanie stanowisk dot. bieżącej aktywności MKCK na arenie międzynarodowej oraz wspierają MSZ i MON ekspertyzą w przedmiotowym obszarze.

2.5. Prowadzenie zajęć z zakresu upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarne- go m.in. w WCEO i AON

Wykłady dot. tematyki czerwonokrzyżskiej, ochrony znaku oraz podstaw międzynarodowego prawa humanitarne- go dla wojskowych i studentów mające na celu przedstawienie odbiorcom – głównie reprezentantom służb zbrojnych – czym jest Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca i jakie są zakresy działań poszczególnych komponentów Ruchu, a także omówienie różnicy między funkcją informacyjną i ochronną znaku Czerwonego Krzyża i Półksię- zyca oraz rodzajów jego naruszeń prowadzone są regularnie w Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej, Akademii Sztuki Wojennej, Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych i na Uni- wersytecie Warszawskim na studiach podyplomowych z pomocy humanitarnej. Pracownicy PCK jak i członkowie Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarne- go i Komisji ds. Ochrony Znak Czerwonego Krzyża pełnią funkcję współorganizatorów i wykładawców. Cy- klicznie wspierają także kurs NATO CIMIC.

2.6. Prowadzenie zajęć w ramach międzynarodowego kursu *NATO CIMIC Functional Specialist*

Kurs dla międzynarodowych przedstawicieli służb zbrojnych i sektora pozarządowego mający uświadomić, czym jest Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca oraz w jaki sposób organizacje pozarządowe współpracują z wojskiem w czasie konfliktów zbrojnych i klęsk naturalnych.

2.7. Prowadzenie kursu e-learningowego „Odkrywamy prawo humanitarne”

„Odkrywamy Prawo Humanitarne” (OPH) to program edukacyjny zapoznający młodzież w wie- ku od 13 do 18 lat z podstawowymi przepisami i zasadami międzynarodowego prawa humani- tarne- go. W tym celu dostarcza nauczycielom pomysły działań i scenariusze lekcji, które łatwo można włączyć do programu zajęć z nauki o społeczeństwie bądź historii, co przyczynia się do wzbogacenia treści przekazu edukacyjnego. Ta adaptowalna metoda umożliwi wychowawcom stosowanie łatwo dostępnych strategii, czerpanie ze źródeł i korzystanie z materiałów wysokiej ja- kości, w tym z relacji z aktualnych wydarzeń, zdjęć, listów, nagrań wideo, analiz przypadków i pro- jektów interaktywnych przybliżających założenia teoretyczne na przykładzie ludzi i autentycznych wydarzeń. Zadaniem jest tu zaprezentowanie tematyki międzynarodowego prawa humanitarne- go i powiązanie wniosków wyciągniętych z przeszłości ze sprawami dzisiejszymi. Od roku 2002 ten międzynarodowy pakiet edukacyjny został wprowadzony do programów szkół gimnazjalnych i po- nadgimnazjalnych w ponad czterdziestu krajach. W Polsce zaczęto go wdrażać w 2003 roku.

W 2012 r. Ośrodek Rozwoju Edukacji i PCK podpisały porozumienie przewidujące współpracę w promowaniu i rozwijaniu doskonalenia zawodowego nauczycieli. Pierwszym wspólnym zadaniem było zorganizowanie cyklu kursów e-learningowych. Kursy te realizowane były od 2012 do 2015 roku, kolejną edycję wznowiono we wrześniu 2018 roku.

2.8. Konkurs im. R. Bierzanka

Konkurs prowadzony jest przez Komisję ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, przy współpracy z MSZ. Może się on poszczycić wieloletnią już tradycją (w roku 2018 przeprowadzona została XXI edycja). Co roku nowa edycja pozwala studentom i absolwentom prawa, stosunków międzynarodowych i innych pokrewnych nauk zaprezentować swoje prace licencjackie, magisterskie bądź doktorskie szerszemu gronu specjalistów. W roku 2016 wprowadzona została dodatkowa kategoria prac podyplomowych, która cieszy się dużym zainteresowaniem słuchaczy studiów podyplomowych Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej.

2.9. Prowadzenie Biblioteki Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

W Biurze Zarządu Głównego PCK prowadzona jest zakładowa Biblioteka Międzynarodowego Prawa Humanitarnego im. dr hab. Mariana Flemminga. Zasoby Biblioteki to około 5 000 pozycji – książek i artykułów, broszur, raportów, czasopism, sprawozdań konferencyjnych – w kilku językach – głównie angielskim i francuskim – a także wideoteka licząca ok. 200 kaset z nagraniami w trzech językach – polskim, angielskim oraz francuskim. Szybko powiększają się również zbiory płyt CD i DVD, które wynoszą obecnie około 100 egz. W zbiorach znajdują się również liczne fotografie i slajdy z działalności PCK i międzynarodowego ruchu czerwonokrzyżskiego, a także przeźrocza edukacyjne. Bieżąca działalność polega na pozyskiwaniu nowych woluminów i rejestracji publikacji przychodzących oraz prowadzeniu ich ewidencji.

2.10. Baza danych „Customary IHL Database” MKCK

PCK w osobie przewodniczącego Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego uzupełnia na bieżąco dane dotyczące rozwoju w Polsce prawa zwyczajowego w tym zakresie w bazie danych Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża dostępnej na stronie: <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/home>.

2.11. Szkolenie dla dziennikarzy

W 2017 roku PCK zorganizował i przeprowadził jednodniowe szkolenie dla dziennikarzy wyjeżdżających na misje lub piszących o konfliktach zbrojnych. Zajęcia poprowadził przewodniczący Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, dr Marcin Marcinko. W kursie wzięło udział ponad 20 uczestników z mediów ogólnokrajowych. Omówiono m.in. następujące kwestie: status prawny dziennikarzy w świetle prawa humanitarnego, prawa i obowiązki dziennikarzy wykonujących swój zawód w czasie konfliktu zbrojnego (w tym sytuacji zatrzymania i aresztowania dziennikarzy) oraz najważniejsze definicje funkcjonujące w prawie humanitarnym.

2.12. Inne prowadzone działania

Wzmocnienie potencjału operacyjnego PCK nie może odbyć się bez przeglądu i aktualizacji przepisów prawa krajowego regulujących jego istnienie i funkcjonowanie. Wychodząc naprzeciw współczesnym kryzysom humanitarnym jak również mechanizmom ich zapobiegania i łagodzenia, stowarzyszenie pracuje nad nowelizacją ustawy o Polskim Czerwonym Krzyżu z 1964 r., zaś w ślad za nią – Statutu Polskiego Czerwonego Krzyża z 2011 r. Nowe, przejrzyste i funkcjonalne przepisy usprawnią proces planowania i organizowania pomocy poszkodowanym w wyniku klęsk żywiołowych, katastrof i konfliktów zbrojnych, a także mobilizowania zasobów służących pokryciu zdiagnozowanych w tym procesie potrzeb. W szerszej, międzynarodowej perspektywie jest to także próba ustandaryzowania usług czerwonokrzyżkich na świecie, jako że wiele innych stowarzyszeń krajowych Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza dokonuje obecnie analogicznego przeglądu i aktualizacji swoich dokumentów.

Realizacja wspólnych zobowiązań humanitarnych pociąga za sobą konieczność stałej, konstruktywnej i rzeczowej komunikacji pomiędzy Rządem RP a PCK. Istniejące fora i komisje służą obecnie wymianie informacji o prowadzonych inicjatywach, nieco rzadziej prowadzą do zawierania partnerskich porozumień o współpracy dwu lub wielostronnej (także z innymi instytucjami rządowymi) wiodących ku konkretnym przedsięwzięciom humanitarnym. Partnerstwa takie byłyby szczególnie cenne przy złożonych i trudnych sprawach, wykraczających poza mandat i kompetencje stowarzyszenia. Przykładem może być tu konieczność wzmocnienia mechanizmów prawnych, a także podjęcie działań promocyjnych i edukacyjnych w zakresie ochrony znaku czerwonego krzyża. Istniejące obecnie przepisy prawa krajowego regulujące tę kwestię, jak również stopień uświadomienia polskiego społeczeństwa, są niewystarczające, biorąc pod uwagę skalę nadużyć tego znaku w Polsce (szczególnie w znakach towarowych, przemysłowych i w reklamie).

W obliczu coraz częściej występujących tzw. „*complex emergencies*”, gdzie konflikt zbrojny toczy się w tle klęski żywiołowej, szczególnie istotne wydają się być działania skierowane na usprawnienie łańcucha dostaw pomocy humanitarnej. W tym celu należy podjąć wszelkie wysiłki, aby uprościć procedury dotyczące przyjmowania i wysyłania transportów z pomocą lub transferu środków finansowych na operacje organizacji międzynarodowych, w tym Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, jak również zadbać o bezpieczeństwo pracowników humanitarnych w miejscach wykonywania ich misji.

Działania Polski na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ związane z promocją i wzmocnieniem międzynarodowego prawa humanitarnego, w ramach niestałego członkostwa Polski w RB ONZ w latach 2018-2019, w tym w trakcie przewodnictwa RP w RB ONZ w maju 2018 r.

Jednym z priorytetów niestałego członkostwa RP w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w latach 2018-2019 jest wspieranie zasad prawa międzynarodowego, w tym podkreślanie znaczenia i konieczności przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego. Priorytet ten realizowany był m.in. podczas przewodnictwa RP w RB ONZ w maju 2018 r. poprzez następujące inicjatywy:

3.1. Organizacja debaty otwartej RB ONZ nt. ochrony ludności cywilnej

W trakcie przewodnictwa w RB ONZ w maju 2018 r. Polska zorganizowała debatę otwartą Rady Bezpieczeństwa ONZ poświęconą ochronie ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, która odbyła się 22 maja 2018 r. Podstawą do dyskusji podczas debaty był raport Sekretarza Generalnego nt. ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych podsumowujący rok 2017. W spotkaniu udział wzięli Sekretarz Generalny ONZ António Guterres, Dyrektor Generalny Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK) Yves Daccord, i Hanaa Edwar, przedstawicielka społeczeństwa obywatelskiego z Iraku. Spotkanie poprowadził Minister Spraw Zagranicznych RP Pan Jacek Czaputowicz, który wygłosił wystąpienie na tę okoliczność.

3.2. Organizacja wydarzenia towarzyszącego nt. ochrony zdrowia w konfliktach zbrojnych

Na marginesie debaty otwartej odbyło się dziewięć koordynowanych przez Polskę spotkań poświęconych problematyce ochrony ludności cywilnej (pod wspólnym hasłem #United4Civilians). Celem wydarzeń była kontynuacja wątków poruszonych w trakcie debaty i włączenie w dysku-

sję społeczeństwa obywatelskiego, w tym licznych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną ludności cywilnej oraz środowisk naukowych. Wspólnie z Polską do organizacji wydarzeń przystąpiły Szwajcaria, Austria, Wielka Brytania, Holandia, Szwecja, Kanada, Meksyk, Peru, Niemcy, Francja, Hiszpania, Irlandia, Urugwaj, Australia, Afganistan, a także Sekretariat ONZ, Światowa Organizacja Zdrowia, MKCK oraz liczne organizacje pozarządowe.

Z inicjatywy Polski, 23 maja 2018 r., odbyło się wydarzenie poświęcone ochronie zdrowia i personelu medycznego w konfliktach zbrojnych „*Protecting and caring for the wounded and sick in armed conflict*”, które nawiązywało do rezolucji RB ONZ nr 2286 (2016) w sprawie opieki zdrowotnej udzielanej w czasie konfliktów zbrojnych.

3.3. Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. ochrony dzieci podczas konfliktów zbrojnych

W dniu 7 maja 2018 r. z inicjatywy Polski, w ramach przewodnictwa w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, zorganizowano nieformalne spotkanie RB ONZ w formule Arria poświęcone problematyce dzieci w konfliktach zbrojnych. Do udziału w przedsięwzięciu zaproszono trzech członków Rady Bezpieczeństwa: Francję, Szwecję oraz Wybrzeże Kości Słoniowej. Przedmiotem dyskusji były doświadczenia czterech państw afrykańskich: Czadu, Demokratycznej Republiki Konga, Sudanu oraz Wybrzeża Kości Słoniowej we wdrażaniu planów działania służących zakończeniu i zapobieganiu poważnym naruszeniom standardów ochrony dzieci w konfliktach zbrojnych.

3.4. Wydanie publikacji po debacie otwartej RB ONZ nt. ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych

MSZ RP przygotowało oraz wydało publikację po debacie otwartej RB ONZ nt. ochrony ludności cywilnej, która odbyła się 22 maja 2018 r. podczas przewodnictwa RP w RB ONZ. Publikacja zawiera słowo wstępne Ministra Spraw Zagranicznych RP Pana Jacka Czaputowicza, słowo wstępne Zastępcy Sekretarza Generalnego ONZ ds. humanitarnych Pana Marka Lowcocka, podsumowanie debaty oraz wydarzeń jej towarzyszących, wystąpienia państw podczas debaty oraz raport Sekretarza Generalnego ONZ nt. ochrony ludności cywilnej w 2017 r. Publikacja, zgodnie z założeniem, wspiera działania RP w zakresie promocji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego.

3.5. Organizacja wydarzenia poświęconego problematyce dzieci w konfliktach zbrojnych

W dniu 6 czerwca 2018 r. Polska zorganizowała kolejne wydarzenie poświęcone problematyce dzieci w konfliktach zbrojnych. Spotkanie miało formułę side-event nt. problemu reintegracji dzieci związanych wcześniej z grupami zbrojnymi. Polska zorganizowała spotkanie we współpracy z Biurem Specjalnej Przedstawiciel ds. dzieci w konfliktach zbrojnych (SR SG CACC). Do sponsorów wydarzenia dołączyły: Belgia, Francja, Liberia, Niemcy, Nepal, Sierra Leone, Szwecja, Szwajcaria oraz UNICEF. Paneliści podkreślali, że programy reintegracyjne są niezbędne, by dzieci mogły poradzić sobie z ogromną traumą, ale także, by stały się wartościowymi członka-

mi swoich społeczności. Skuteczna reintegracja powinna obejmować różne aspekty: edukację, wsparcie psychologiczne i medyczne. Powinna być ponadto prowadzona we współpracy z przedstawicielami społeczności lokalnych i liderami religijnymi.

3.6. Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. dzieci urodzonych w wyniku przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych

W dniu 26 października 2018 r. z inicjatywy Polski zorganizowano nieformalne spotkanie RB ONZ w formule Arria poświęcone problematyce dzieci urodzonych w wyniku przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych. Wydarzenie powstało przy współudziale Boliwii, Francji oraz Niemiec. W trakcie spotkania przedstawiono tragiczną sytuację dzieci zrodzonych z przemocy seksualnej i problemy, z jakimi się borykają oraz zwrócono uwagę na poważne implikacje tego zjawiska dla pokoju i bezpieczeństwa. Podkreślono także potrzebę zintensyfikowania działań na arenie międzynarodowej celem ochrony ich praw, w tym poświęcenia większej uwagi powyższemu zagadnieniu w pracach RB ONZ. Należy podkreślić, że zainicjowany przez Polskę temat spotkania został podjęty po raz pierwszy na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ.

3.7. Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. sytuacji osób niepełnosprawnych w konfliktach zbrojnych

W dniu 3 grudnia 2018 r. w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Osób z Niepełnosprawnościami odbyło się zainicjowane przez Polskę nieformalne spotkanie RB ONZ w formule Arria poświęcone problematyce osób niepełnosprawnych w konfliktach zbrojnych. Spotkanie przygotowano we współpracy z Biurem Koordynacji Spraw Humanitarnych ONZ (OCHA), Biurem Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka (OHCHR), Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (ICRC), Funduszem Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF) oraz organizacją pozarządową *International Disability Alliance*. Podczas spotkania poruszono kwestie wpływu konfliktów zbrojnych na osoby niepełnosprawne, omówiono sposoby zapewnienia bardziej otwartego i partycypacyjnego podejścia opartego na prawach człowieka wobec osób niepełnosprawnych podczas konfliktów. Przedmiot dyskusji stanowiły również rozważania nad rolą Rady Bezpieczeństwa i całego systemu Narodów Zjednoczonych w tym zakresie.

3.8 Organizacja nieformalnego spotkania RB ONZ w formule Arria nt. zwiększania efektywności zapobiegania najpoważniejszym zbrodniom w świetle prawa międzynarodowego

10 grudnia 2018 r. Rada Bezpieczeństwa spotkała się podczas zorganizowanego z inicjatywy Polski nieformalnego spotkania w formule Arria nt. zwiększania efektywności zapobiegania najpoważniejszym zbrodniom w świetle prawa międzynarodowego. Celem wydarzenia było omówienie wyzwań, dobrych praktyk oraz roli Rady Bezpieczeństwa w zakresie zapobiegania zbrodniom ludobójstwa, zbrodniom przeciwko ludzkości oraz zbrodniom wojennym. Spotkanie stanowiło podkreślenie polskiego zaangażowania i aktywności w obszarze promocji zapobiegania ww. zbrodniom. Wydarzenie zwołane przez Polskę odbyło się w 70. rocznicę przyjęcia przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz dzień po 70. rocznicy przyjęcia Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa.

Podsumowanie

W latach 2015-2018 Polska nie tylko w pełni wywiązywała się z obowiązku przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego, ale również podjęła szereg działań mających na celu wzmocnienie międzynarodowego prawa humanitarnego. Spośród nich na szczególną uwagę zasługują: aktywność w Radzie Bezpieczeństwa ONZ promująca przestrzeganie międzynarodowego prawa humanitarnego, ratyfikowanie Traktatu o handlu bronią, wspieranie funkcjonowania Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów czy upowszechnianie wiedzy o międzynarodowym prawie humanitarnym poprzez działania realizowane przez organy administracji publicznej, instytucje państwowe i organizacje społeczne. W 2015 r., podczas 32 Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca, Polska zgłosiła dziesięć zobowiązań wynikających z międzynarodowego prawa humanitarnego²¹, które w zdecydowanej większości wykonała (według stanu na dzień powstania raportu).

Tematyka międzynarodowego prawa humanitarnego jest upowszechniana w ramach programów nauczania większości cywilnych i wojskowych uczelni wyższych. Ponadto, w latach 2015-2018, na terenie całego kraju zorganizowano szereg konferencji naukowych oraz wydano kilkadziesiąt publikacji dotyczących opisywanej problematyki.

Polska, w ramach członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w latach 2018-2019²², podejmuje szereg działań w celu wspierania przestrzegania prawa międzynarodowego, w tym w zakresie zapewnienia przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego. W maju 2018 r., podczas pełnienia funkcji przewodniczącego RB ONZ, Polska zorganizowała szereg debat i wydarzeń dotyczących problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego, w tym debatę otwartą RB ONZ poświęconą ochronie ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, która odbyła się 22 maja 2018 r., czy też nieformalne spotkanie RB ONZ w formule Arria poświęcone problematyce dzieci w konfliktach zbrojnych.

Polska wspiera działalność Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów, utworzonej w 1991 r. Prof. Elżbieta Mikos-Skuza jest, podobnie jak w poprzedniej kadencji, członkiem Komisji i pełni funkcję wiceprzewodniczącego Komisji. Polska zachęca do szerszego wykorzystywania Komisji przez strony konfliktów do wyjaśnienia okoliczności naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego.

²¹ Vide: Rozdział 2 Raportu.

²² R. Tarnogórski, Polska niestałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, „Komentarz PISM”, nr 21/2017, 2 czerwca 2017 r, www.pism.pl; B. Sierzputowski, *Polska jako niestały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ – wyzwania i cele*, [w:] *Sprawy Międzynarodowe* 2017, nr 4/2017, s. 148 i n.

Stale realizowanych jest wiele działań w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego przez poszczególne urzędy administracji państwowej, w tym m.in. przez Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Tego rodzaju przedsięwzięcia podejmuje również Polski Czerwony Krzyż, obchodzący w 2019 roku setną rocznicę działalności w Polsce. Ogromną rolę w opisywanym procesie pełni również Komisja do spraw Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Do zadań Komisji należy upowszechnianie, w celu wprowadzenia do polskiego systemu, norm międzynarodowego prawa humanitarnego, w szczególności przez: dokonywanie przeglądu i analizy umów międzynarodowych dotyczących międzynarodowego prawa humanitarnego oraz formułowanie opinii w tym zakresie, czy też utrzymywanie kontaktów z instytucjami zajmującymi się problematyką międzynarodowego prawa humanitarnego za granicą.

W latach 2015-2018 roku Rząd RP podejmował wiele działań w celu upowszechniania i implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego. Efekty tych działań zostały zawarte w przedmiotowym Raporcie stanowiącym kompendium wiedzy na ten temat. Wydanie kolejnej edycji Raportu potwierdza poparcie Polski dla dobrowolnego raportowania. Polska jest zdania, że aktywność większej liczby państw upowszechniających swoje dobre praktyki w zakresie implementacji i upowszechniania prawa humanitarnego mogłaby przełożyć się na lepsze wzajemne zrozumienie, ściślejszą współpracę oraz ujednoczenie praktyk i interpretacji podstawowych aktów międzynarodowego prawa humanitarnego. Wyrażamy nadzieję, że IV Raport z implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej wniesie istotny wkład w upowszechnianie wiedzy na temat tej ważnej gałęzi prawa międzynarodowego, jego rozwój, jak również będzie stanowił inspirację dla innych państw oraz doktryny prawniczej.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik I Wykaz wielostronnych umów międzynarodowych z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego, których stroną jest Rzeczpospolita Polska

Lp.	Tytuł	Data podpisania przez RP	Data ratyfikacji przez RP	Miejsce publikacji
1.	Konwencja w sprawie okrętów szpitalnych, podpisana w Hadze dnia 21 grudnia 1904 r.		10 kwietnia 1936 r.	(Dz. U. z 1936 r., poz. 439)
2.	Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	9 lipca 1925 r.	20 stycznia 1927 r.	(Dz. U. z 1927 r., poz. 163)
3.	Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej, podpisana wraz z odnośnym Regulaminem w Hadze dnia 18 października 1907 r.	9 lipca 1925 r.	20 stycznia 1927 r.	(Dz. U. z 1927 r., poz. 161)
4.	Konwencja o postępowaniu ze statkami handlowymi nieprzyjaciela na początku działań wojennych, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r., poz. 64)
5.	Konwencja o przerabianiu statków handlowych na okręty wojenne, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r., poz. 65)
6.	Konwencja o bombardowaniu przez morskie siły zbrojne w czasie wojny, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r., poz. 66)
7.	Konwencja o przystosowaniu do wojny morskiej zasad Konwencji Genewskiej, podpisana w Hadze 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r., poz. 67)
8.	Konwencja o pewnych ograniczeniach w wykonywaniu prawa zdobyczy podczas wojny morskiej, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r., poz. 68)
9.	Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisany w Genewie dnia 17 czerwca 1925 r.	17 czerwca 1925 r.	18 października 1928 r.	(Dz. U. z 1929 r., poz. 278)
10.	Konwencja o utworzeniu i Statut Unii Międzynarodowej Niesienia Pomocy, przyjęta w Genewie dnia 12 lipca 1927 r.	12 lipca 1927 r.	13 czerwca 1930 r.	(Dz. U. z 1933 r., poz. 35)
11.	Protokół dotyczący przepisów o akcji wojennej łodzi podwodnych, ustalonych w części IV traktatu londyńskiego z dnia 22 kwietnia 1930 r., podpisany w Londynie 6 listopada 1936 r.		25 maja 1937 r.	(Dz. U. z 1937 r., poz. 425)

12.	Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, podpisane w Londynie dnia 8 sierpnia 1945 r.		25 czerwca 1947 r.	(Dz. U. z 1947 r., poz. 367)
13.	Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1948 r.		22 września 1950 r.	(Dz. U. z 1952 r., poz. 9 z późn.zm.)
14.	Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r.: <ul style="list-style-type: none"> • Konwencja Genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, • Konwencja Genewska o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, • Konwencja Genewska o traktowaniu jeńców wojennych, oraz • Konwencja Genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny 	8 grudnia 1949 r.	18 września 1954 r.	(Dz. U. z 1956 r., poz. 171, załącznik)
15.	Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r.	14 maja 1954 r.	16 lipca 1956 r.	(Dz. U. z 1957 r., poz. 212, załącznik)
16.	Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych dnia 26 listopada 1968 r.	16 grudnia 1968 r.	29 stycznia 1969 r.	(Dz. U. z 1970 r., poz. 208, z późn. zm.)
17.	Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r.	10 kwietnia 1972 r.	11 grudnia 1972 r.	(Dz. U. z 1976 r., poz. 1, załącznik)
18.	Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, otwarta do podpisania w Genewie dnia 18 maja 1977 r.	18 maja 1977 r.	4 maja 1978 r.	(Dz. U. z 1978 r., poz. 132, załącznik)
19.	Protokoły dodatkowe do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., sporządzone w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r.: <ul style="list-style-type: none"> • Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), • Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar nie-międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II); 	12 grudnia 1977 r.	19 września 1991 r.	(Dz. U. z 1992 r., poz. 175, załącznik)

20.	Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzona w Genewie dnia 10 października 1980 r.: <ul style="list-style-type: none"> • Protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków (Protokół I), • Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (Protokół II), • Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (Protokół III); 	10 kwietnia 1981 r.	24 lutego 1983 r.	(Dz. U. z 1984 r., poz. 104)
21.	Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.	26 stycznia 1990 r.	30 kwietnia 1991 r.	(Dz. U. z 1991 r., poz. 526)
22.	Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, sporządzona w Paryżu dnia 13 stycznia 1993 r.	13 stycznia 1993 r.	27 lipca 1995 r.	(Dz. U. z 1999 r., poz.703, załącznik)
23.	Dodatkowy protokół z dnia 13 października 1995 r. do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, sporządzonej w Genewie 10 października 1980 r.(tzw. IV Protokół w sprawie oślepiającej broni laserowej)		31 lipca 2004 r.	(Dz. U. z 2007 r., poz.1583)
24.	Poprawiony II Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń zgodnie z poprawkami z dnia 3 maja 1996 r. (Protokół II zgodnie z poprawkami z dnia 3 maja 1996 r.) załączony do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, sporządzonej w Genewie dnia 10 października 1980 r.		23 lipca 2003 r.	(Dz. U. z 2005 r., poz.1048)
25.	Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r.	4 grudnia 1997 r.	14 grudnia 2012 r.	(Dz. U. z 2013 r. poz. 323)
26.	Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r.	9 kwietnia 1999 r.	9 października 2001 r.	(Dz. U. z 2003 r., poz. 708)
27.	Protokół drugi do Konwencji Haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r.	9 czerwca 2006 r.	17 listopada 2011 r.	(Dz. U. z 2012 r. poz. 248)
28.	Konwencja o pomocy żywnościowej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 13 kwietnia 1999 r.		9 czerwca 2006 r.	(Dz. U. z 2007 r., poz. 813)

29.	Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r.	13 lutego 2002 r.	14 lutego 2005 r.	(Dz. U. z 2007 r., poz. 608)
30.	Poprawiony Artykuł 1 Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzonej w Genewie dnia 10 października 1980 r. (Konwencja CCW), przyjęty przez Państwa-Strony na Drugiej Konferencji Przeglądowej Konwencji CCW w Genewie dnia 21 grudnia 2001 r.		28 sierpnia 2006 r.	(Dz. U. z 2007 r., poz. 566)
31.	Protokół o wybuchowych pozostałościach wojennych do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia i mające niekontrolowane skutki (Protokół V), sporządzony w Genewie dnia 28 listopada 2003 r.		01 lipca 2011 r.	(Dz. U. z 2011 r., poz.1577)
32.	Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 roku dotyczący przyjęcia dodatkowego znaku rozpoznawczego, przyjęty w Genewie dnia 8 grudnia 2005 roku (Protokół III)	20 czerwca 2006 r.	30 września 2009 r.	(Dz. U. z 2010 r., poz. 447)
33.	Poprawki do Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonego w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r., przyjętych podczas konferencji rewizyjnej w Kampali (rezolucje nr 5 i 6) w dniach 10 i 11 czerwca 2010 r.	10 czerwca 2010 r.	31 lipca 2014 r.	(Dz. U. z 2014 r. poz. 500)
34.	Porozumienie o Międzynarodowej Służbie Poszukiwań sporządzone w Berlinie dnia 9 grudnia 2011 r.	9 grudnia 2011 r.	30 lipca 2012 r.	(Dz. U. z 2016 r. poz. 797)
35.	Traktat o handlu bronią sporządzony w Nowym Jorku dnia 2 kwietnia 2013 r.	1 lipca 2013 r.	17 grudnia 2014 r.	(Dz. U. z 2015 r. poz. 40)

Załącznik II Presidential summary of the open debate held by the Security Council on 22 May 2018 on the protection of civilians in armed conflict²³

INTRODUCTION

On 22 May 2018, the Security Council held an open debate at the ministerial level on the protection of civilians in armed conflict, during Poland's presidency of the Security Council. The debate was held to discuss the annual report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict (S/2018/462) and to promote practical measures to enhance the protection of

²³ Niniejszy rozdział stanowi część publikacji Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP: #United4Civilians. The Security Council's open debate on the protection of civilians in armed conflict 22 May 2018, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Warszawa 2018, s. 5-19.

civilians and minimize the ongoing harm inflicted upon civilians in many armed conflicts around the world. The present summary reflects the main themes and ideas for action that emerged from the debate, as captured by the presidency. While it does not represent an endorsement of those ideas, the summary provides a basis for further action in advance of the twentieth anniversary of the first resolution ever adopted by the Security Council on the protection of civilians, in September 1999. A full record of the open debate is available on the website of the Council (S/PV.8264).

SUMMARY

Overall, 85 speakers, Member States (including at the ministerial level) and regional organizations spoke at the event. Briefings were given by the Secretary-General, the Director General of the International Committee of the Red Cross (ICRC), Yves Daccord, and a civil society representative, Hanaa Edwar, co-founder of the Iraqi Al-Amal Association. Recurring themes highlighted by numerous Member States included national policies as examples of practical measures to protect civilians, accountability for violations of international humanitarian law and international human rights law, enhancing protection of medical care in conflict, the protection of civilians through United Nations peacekeeping operations and unhindered humanitarian access in areas of armed conflict. The debate was opened by the Secretary-General, who underlined that the most effective way to protect civilians was to prevent conflicts and to end them. While describing the situation as bleak, the Secretary-General acknowledged that there was growing recognition that respect for international humanitarian law and human rights law contributed to reducing conflict and countering terrorism. He recommended that:

- All Governments develop national policy frameworks to protect civilians in conflict and set out proactive measures that mitigate and respond to civilian harm.
- Member States support the United Nations and others in engaging with non-State armed groups to develop policies, codes of conduct and action plans to protect civilians.
- Member States support heightened advocacy relating to the protection of civilians and make concerted efforts to ensure accountability for serious violations to end the climate of impunity.

The ICRC Director General underlined that there was a need to match the normative and policy fronts with actions on the ground and that the most effective way to reduce and prevent suffering was to uphold the fundamental principle of humanity, including in places of detention. He emphasized that States must not only respect international humanitarian law but also influence those that they that partnered with or supported to ensure the latter's compliance with the principles of such law. He also stressed the importance of addressing the problem of missing persons, as failing to do so could have a long-term impact on reconciliation, stability and peace. The project on international humanitarian law in action was referred to as a way to promote evidence-based examples of respect for the law by parties to armed conflict around the world, which were underreported, in order to reaffirm the positive impact of the law. Drawing on her personal experience, Ms. Edwar underlined the imperative of providing access to justice to victims of armed conflict and of ensuring accountability. She underlined that those efforts must be clearly linked to reconciliation processes, emphasized the importance of inclusive policymaking at the community level and called for a gender-sensitive approach to facilitate social cohesion. Any efforts sho-

uld address the longstanding, structural drivers of conflict in order to build communities' capacity for early warning. Participants discussed practical measures taken by parties to armed conflict, Member States, the United Nations and other partners to improve respect for international law, including international humanitarian law and human rights law. Those measures serve to enhance the protection of civilians, including persons in vulnerable situations or in need of special protection, namely women, children, persons with disabilities, missing persons and their families and detainees.

Speakers re-emphasized the need to uphold international humanitarian and human rights law. They stressed the responsibility of parties to armed conflict to respect and ensure respect for the law, and to protect and meet the basic needs of civilian populations under their effective control. They further called upon parties to armed conflict to take all feasible precautions to minimize harm to civilians, in particular in urban environments. Reference to accountability for violations of international humanitarian and human rights law, including through international mechanisms, was repeatedly made. Member States called for unhindered humanitarian access and noted that violations of international law led to large-scale displacements and to the global protection crisis. Many delegations strongly condemned attacks against humanitarian personnel and facilities, as well as other obstruction to humanitarian access, and called for the facilitation of such access and for accountability for impediments that amounted to international law violations. The majority of speakers emphasized the need to implement the provisions of resolution 2286 (2016) relating to the protection of medical care in situations of conflict and condemned ongoing attacks on medical personnel and facilities and other forms of obstruction to impartial medical care in zones of armed conflict. The use of explosive weapons in populated areas, in particular in the context of hostilities in urban environments, featured in a significant number of statements. Many speakers deplored the destruction of essential civilian objects in zones of hostilities and the long-term humanitarian impact on entire communities. Attacks against education facilities were notably highlighted and condemned by many delegations, and reference was made to the importance of the Safe Schools Declaration as a needed political commitment to protecting education in conflict. In addition, attacks on media personnel were noted as extremely worrying. The protection of civilians through United Nations peacekeeping operations was also a central theme of the debate. Numerous countries, including major troop and police-contributing countries to United Nations peacekeeping operations, made reference to the need to ensure that such operations were equipped with adequate resources and capabilities to implement their mandates. Speakers called for clear, realistic and achievable mandates for peacekeeping operations from the Security Council. The importance of gender-responsive protection was highlighted by many delegations, including in the context of United Nations peacekeeping operations, in particular in responding to sexual and gender-based violence in conflict, as well as to the diverse protection needs of women, girls, men and boys.

IDEAS FOR ACTION

A large number of ideas and reference points were put forward during the debate. A compilation of recurring ideas is presented below in an effort to stimulate future deliberations on how to enhance the protection of civilians and civilian harm mitigation at all levels:

INTERNATIONAL LEVEL

- Prioritizing the protection of civilians, including in the mandates of United Nations peacekeeping missions. Member States were encouraged to further strengthen the normative architecture for civilian protection and take concrete action to advance the agenda in lead up to the twentieth anniversary of resolution 1265 (1999).
- Prioritizing conflict prevention and addressing the root causes of conflict, which will help to build social cohesion and promote and protect human rights, also through the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Preventive diplomacy, mediation and the peaceful settlement of conflict by political means should be further encouraged.
- Developing intergovernmental initiatives to strengthen respect for international humanitarian and human rights law should be encouraged as a means of sharing best practices and overcoming challenges to the practical implementation of relevant legal instruments, as well as those advocating respect for international humanitarian and human rights law, including unimpeded access to humanitarian aid.
- Improving data collection, monitoring and the reporting of compliance with international humanitarian and human rights law.
- Building partnerships among States, practitioners, civil society and humanitarian organizations. Creating an inclusive environment to increase trust among partners. Supporting organizations that work towards increasing the protection of civilians, including the Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, the World Health Organization, the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, the United Nations Children's Fund, ICRC, Médecins Sans Frontières and Center for Civilians in Conflict.
- Engaging in a dialogue with parties to conflict, including with armed forces and non-State armed groups, to make them understand their obligations and act accordingly by changing their practices.
- Creating strong, clear and achievable mandates to protect civilians for United Nations peacekeeping operations, and equipping those missions with adequate resources and capacity to implement their mandates effectively. Supporting the Action for Peacekeeping reform initiative of the Secretary-General will be crucial to improve the protection of civilians by United Nations peacekeeping operations. Protection mandates should be linked to comprehensive political strategies.
- Strengthening the civilian components of peacekeeping operations and ensuring that all components of United Nations missions cooperate and act in an integrated manner, including in threat assessments, operational planning and decision-making. Posts and programmatic activities important to the protection of civilians, including for human rights monitoring and reporting and gender mainstreaming, should be better funded.
- Developing and implementing a comprehensive performance policy for United Nations peacekeeping operations that identifies transparent standards for performance. Ensuring the implementation of the policy of the Department of Peacekeeping Operations and the Department of Field Support on accountability for the implementation of the protection

of civilians mandates. Organizing pre-deployment, in-theatre and post-deployment training for military and civilian personnel of United Nations peacekeeping missions.

- Enhancing safe and responsible community engagement by United Nations peacekeeping operations, including with women, youth and civil society, to improve the protection of civilians.
- Integrating gender perspectives across the operations of United Nations missions, including in the composition of peacekeeping operations.
- Enabling preventive tactical deployments by United Nations peacekeeping operations in areas where there is a high potential of violence against civilians.
- Enhancing cooperation with regional and sub-regional organizations that can support United Nations peacekeeping operations through, for example, information sharing.
- Integrating peacebuilding objectives into peacekeeping and recognizing the role of peacekeepers as early peacebuilders.
- Focusing on enforcing accountability for crimes that have been committed. Conducting independent and impartial investigations into specific incidents. Making use in this regard of existing instruments and bodies, such as the International Humanitarian Fact-Finding Commission. Encouraging the Secretary-General to use his powers under Article 99 of the Charter of the United Nations to bring imminent or unfolding large-scale attacks on civilians to the attention of the Security Council.
- The Security Council is encouraged to use all the tools at its disposal to protect civilians, including sanctions; arms embargos; fact-finding missions; independent mechanisms to gather, collect and store evidence; commissions of inquiry; and justice mechanisms, to bring the perpetrators of crime to justice, including international and hybrid tribunals. The Council is also asked to strengthen its support for national judicial proceedings and hybrid mechanisms. The Council heard the call to condemn starvation, sexual and gender-based violence as methods of war.
- The Security Council is asked to refer the most serious crimes to the International Criminal Court with greater frequency, when national jurisdiction fails.
- Member States are encouraged to develop further initiatives to limit the use of a veto in the Security Council in cases related to war crimes, crimes against humanity and genocide.
- Considering engaging and supporting non-military protection tools, including unarmed civilian protection.
- Providing the financial and technical support necessary for Member States to implement their national frameworks and facilitate transitional justice efforts.

NATIONAL LEVEL

- Developing national policy frameworks on the protection of civilians, consistent with the report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict, including the recommendations contained in its annex. Integrating international humanitarian and human rights law into national policies and programmes and amending penalty codes and other laws.

-
- Setting out proactive measures regarding the mitigation of and response to harm done to civilians by national military forces, partner forces and international coalitions. Prioritizing capacity-building and awareness raising among national security institutions and national armed forces. Gathering good-quality data to develop better tools to prevent harm from occurring, and mitigating its consequences when it does. Providing post-harm compensatory measures or assistance to civilians. Training military personnel throughout their careers. Improving their ability to protect civilians in urban warfare, including through finding alternatives to the use of explosive weapons.
 - Making arms transfers and exports conditional on the respect for international humanitarian and human rights law, in line with the Arms Trade Treaty, and, more generally, using all means of leverage consistent with international law to influence the behaviour of parties to a conflict.
 - Providing unhindered access to humanitarian assistance.
 - Integrating gender-perspective into the implementation of international humanitarian and human rights law.
 - Following the Nelson Mandela Rules in planning prison infrastructure. Providing detention staff with training, capacity and independent oversight to manage places of detention, as well as enabling the rapid enforcement of judicial and procedural safeguards. Listing the names of detainees to prevent them from going missing and facilitating communication between them and their families.
 - Engaging in early action to prevent people from going missing, including by collecting and centralizing information on the dead and missing persons and effectively searching for those reported missing; mapping, marking and protecting all gravesites; ensuring a dignified and adequate management of the dead so that human remains can be properly identified, and families can be informed of their loss and retrieve the remains of their loved ones; and ensuring that appropriate national legal frameworks are in place to enable those actions.
 - Making concerted efforts to ensure accountability for serious violations and abuses of international law to end the climate of impunity and provide for credible national investigations into serious violations and full support for the work of the International Criminal Court. Developing more effective military justice systems.
 - Supporting the United Nations and others in engaging with non-State armed groups to develop policies, codes of conduct and action plans to protect civilians.
 - Ensuring that national legislation enables health-care professionals to carry out their work impartially and safely, in line with international humanitarian law and medical ethics.
 - Supporting behavioural change initiatives and other means of awareness raising aimed at increasing respect for health-care workers in general, so that they may work in safe conditions, even under the most difficult circumstances.
 - Reviewing military doctrine, procedures, planning and practice to protect medical care in the conduct of military operations. Ensuring conflict-specific training and support for health-care professionals, providing capacity building and ensuring the preparedness of

health-care systems. Ensuring that national legislation enables health-care professionals to carry out their work impartially and safely, in line with international humanitarian law and medical ethics.

- Introducing programmes that support the disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants. Strengthening institutions to provide support and assistance to victims. Introducing psychological rehabilitation programmes to facilitate reconciliation.
- Conducting comprehensive security sector reforms that will help to maintain good governance.
- Supporting transitional justice, promoting and protecting the rule of law and human rights.
- Securing and destroying stockpiles of weapons.
- Consistently advocating the protection of civilians and respect for international humanitarian and human rights law. Making voluntary commitments and setting new goals in this regard.

DETAILED IDEAS FOR ACTION TO BE INTRODUCED BY ALL PARTIES TO A CONFLICT

- Protecting civilians, including those in high-risk professions, health and media workers, translators and interpreters.
- Establishing units that coordinate the protection of civilians under their command, and cooperate with the United Nations on the provision of training and technical assistance.
- Reassessing and adapting the choice of weapons in urban warfare.
- Avoiding the use of explosive weapons that have an impact over a wide area in densely populated areas. Investigating and evaluating the impact of any strike.
- Assuming that any site or object is a protected civilian object unless proven otherwise. Mapping and updating maps of civilian sites, including medical facilities, educational institutions and places of worship.
- Opposing delays and bureaucratic impediments, including delays in issuing permits or visas, that hinder effective humanitarian action.
- Combating sexual violence, including as a tactic of war. Counteracting the practice of starving civilian populations as a method of war, as it constitutes a violation of international humanitarian law.
- Opposing the criminalization of principled humanitarian aid under the pretext of countering terrorism and measures that pose obstacles to humanitarian activities.

ANNEX 1

Best practices presented during the open debate held by the Security Council on 22 May 2018 on the protection of civilians in armed conflict

-
- Numerous Member States referred to their national institutions that operate to strengthen respect for international humanitarian and human rights law, including interagency institutions (commissions) monitoring the incorporation of international humanitarian and human rights law into national legislation and commissions established to compensate victims affected by military operations and terrorist attacks. In addition, Member States presented national centers established to coordinate work related to crisis management and to guarantee the delivery of humanitarian assistance.
 - Policies and practices in civilian harm mitigation and response, such as civilian casualty tracking by the African Union Mission in Somalia and the International Security Assistance Force in Afghanistan, as well as the national policy on civilian casualty prevention and mitigation of the Government of Afghanistan, were highlighted by a number of delegations as important developments in enhancing the protection of civilians.
 - A number of delegations mentioned the positive effects of the development of a legal framework, including declarations, joint deeds of commitments, guiding principles and codes of conducts, such as the Safe Schools Declaration, the Vancouver Principles on Peacekeeping and the Prevention of the Recruitment and Use of Child Soldiers, the Call to Action on Protection from Gender-based Violence in Emergencies, and the declaration on the protection of medical and humanitarian personnel in conflict led by France.
 - Long-term national strategies and plans of actions dealing with the protection of civilians were promoted. The development of internal regulations that facilitated humanitarian assistance was considered effective.
 - The real-time surveillance system for attacks on health care of the World Health Organization, as an example of improved data collection, and the Healthcare in Danger initiative of the International Committee of the Red Cross, which addresses the issue of medical personnel protection, were cited as examples of best practices and initiatives to be further built upon.
 - The Security Council heard about the humanitarian aid programmes designed to link security and development, including reintegration programmes for children and young people.
 - Member States elaborated on international conferences that they organized to raise awareness and encouraged the holding of retreats and brainstorming sessions to develop innovative solutions.
 - Integrated training sessions and courses for peacekeeping personnel from several countries were repetitively described as effective. Some delegations praised the sharing and translation into multiple languages of training materials.
 - Pilot projects to develop and implement innovative approaches, such as the Elsie Initiative on Women in Peace Operations, were encouraged.
 - Partnerships between Member States and civil society to elaborate ways forward to enhance the abilities of armed forces to meet their obligation to protect and respect health care in armed conflict while performing duties were encouraged.

-
- As examples of community-level engagement that increases the protection of civilians, community alert networks and community liaison assistants were mentioned.
 - The Charter on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action was referred to as an example of an approach to include persons in vulnerable situations.
 - The establishment of commissions working on gathering evidence to ensure accountability and support the prosecution of war crimes or other violations of international law was mentioned.

ANNEX 2

International legal framework recommended for endorsement and implementation during the open debate held by the Security Council on 22 May 2018 on the protection of civilians in armed conflict

1. Hague conventions of 1899 and 1907; Geneva Conventions of 1949 and their additional protocols of 1977 and 2005; Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction; Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on Their Destruction; Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects and its protocols; Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide; Convention on Cluster Munitions; Arms Trade Treaty; Rome Statute of the International Criminal Court and Amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court on the crime of aggression; and International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance.
2. Security Council resolutions: 1265 (1999); 1786 (2007); 1894 (2009); 2222 (2015) and 2286 (2016).
3. General Assembly Resolution 46/182.
4. Code of Conduct regarding Security Council action against genocide, crimes against humanity and war crimes, as elaborated by the Accountability, Coherence, Transparency Group; Nelson Mandela Rules; Kigali Principles on the Protection of Civilians; Vancouver Principles on Peacekeeping and the Prevention of the Recruitment and Use of Child Soldiers; Safe Schools Declaration; declaration on the protection of medical and humanitarian personnel in conflict; and Guiding Principles on Internal Displacement.

Załącznik III Dane kontaktowe krajowych organów i organizacji właściwych w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej

1. Komisja ds. międzynarodowego prawa humanitarnego
Sekretariat Komisji – Sekretariat Departamentu
Prawno-Traktatowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa,
tel. +48 22 523 9424, fax: +48 22 523 8329, email: dptsekretariat@msz.gov.pl

-
2. Ministerstwo Cyfryzacji
ul. Królewska 27
00-060 Warszawa
tel:+48 694 44 44 86
email: media@mc.gov.pl
 3. Ministerstwo Edukacji Narodowej
Departament Współpracy Międzynarodowej
Al. J.Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa
tel. + 48 22 34 74 312, fax 22 34 74 253
e-mail: Sekretariat.DWM@men.gov.pl
 4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Biuro Dyrektora Generalnego
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa,
tel: +48 22 421 05 62, fax: +48 22 828 87 73
email: bdg@mkidn(dot)gov.pl
 5. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Departament Współpracy Międzynarodowej
ul. Hoża 20, 00-529 Warszawa
tel.:22 52 92 266
e-mail: sekretariat.dwm@nauka.gov.pl
 6. Ministerstwo Obrony Narodowej
Departament Prawny
ul. Klonowa 1, 00-909 Warszawa
tel. +48 261 871 584, faks +48 261 870 637
email: dp.sekretariat@mon.gov.pl
 7. Ministerstwo Sprawiedliwości
Departament Legislacyjny Prawa Karnego
Al. Ujazdowskie 11, 00-950 Warszawa
tel.: (22) 52-12-645, faks: (22) 52-12-636
email: sekretariat.dlpk@ms.gov.pl
 8. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Departament Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego
ul. Stefana Batorego 5, 02-591 Warszawa,
tel. +48 22 601 52 07,
email: dolizk@mswia.gov.pl
 9. Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prawno- Traktatowy
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa,
tel. +48 22 523 9424, fax: +48 22 523 8329,
email: dptsekretariat@msz.gov.pl

-
10. Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Narodów Zjednoczonych i Praw Człowieka
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa, tel. +48 22 523 9400
email: dznzpc.sekretariat@msz.gov.pl
 11. Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Polityki Bezpieczeństwa
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa, tel. +48 22 523 9205
email: dpb.sekretariat@msz.gov.pl
 12. Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Współpracy Rozwojowej
ul. Krywulta 2, 00-370 Warszawa,
tel. +48 22 523 8412
email: dpb.sekretariat@msz.gov.pl
 13. Ministerstwo Zdrowia
Departament Prawny
ul. Miodowa 15, 00-952 Warszawa
tel.: (22) 63 49 413, fax: (22) 831 21 92
 14. Komisja do Spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego
przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża
ul. Mokotowska 14, 00-561 Warszawa,
tel. +48 22 326 12 86, fax: +48 22 628 41 68,
email: info@pck.org.pl, zarzad.glowny@pck.org.pl, head.office@pck.org.pl
 15. Polski Komitet Doradczy
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa,
tel. +48 22 42 10 260, fax.: +48 22 828-16-96
email: ksalacinski@mkidn.gov.pl
 16. Rada Programowa do Spraw Ochrony Dóbr Kultury na Wypadek Szczególnych Zagrożeń,
utworzona przy Komendancie Głównym Państwowej Straży Pożarnej
ul. Podchorążych 38, 00-463 Warszawa,
tel. +48 22 523 35 10 fax +48 22 523 30 16,
email: sekretariat_kgsp@kgsp.gov.pl
 17. Zarząd Główny Polskiego Czerwonego Krzyża
ul. Mokotowska 14, 00-561 Warszawa,
tel. +48 22 326 12 86, fax: +48 22 628 41 68,
email: info@pck.org.pl, zarzad.glowny@pck.org.pl,
head.office@pck.org.pl